

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

ROUTES NAAR HET LERAARSHIP

Utrecht, maart 2020

Voorwoord

Studenten die leraar willen worden, of leraren die hun bevoegdheid willen uitbreiden, ze kunnen kiezen uit een zeer ruim onderwijsaanbod. Van de universitaire lerarenopleiding tot een traject Zij-instroom in het Beroep. Of bijvoorbeeld een educatieve specialisatie binnen een ICT-opleiding die leidt tot een tweedegraads bevoegdheid. In deze inventarisatie tellen we liefst 384 routes die leiden tot een lesbevoegdheid, in 33 verschillende soorten.

Zo'n grote keuzemogelijkheid lijkt mooi, maar het draagt tegelijkertijd een zeker risico in zich. Studenten hebben moeite de voor hen juiste opleiding te vinden - we signaleerden dat al bij ons onderzoek Maatwerk voor Aankomende Leraren. Door die versnippering is het ook voor de samenleving moeilijker om te weten of de verschillende opleidingen wel voldoende kwaliteit hebben. En neem een schoolleider die straks een docent wil aannemen die ooit een weinig bekende leerroute doorliep. Hoe weet die werkgever wat de sollicitant indertijd moest kunnen om die bevoegdheid te krijgen?

Om zicht te krijgen op al die opleidingen en op de waarborg van de kwaliteit ervan, hebben we daarom nu een inventarisatie gemaakt. In dit rapport bieden wij als eerste zo'n omvattend overzicht van de soorten opleidingen. We hebben daarbij bekeken op welke manier de kwaliteit van al die opleidingen en routes wordt gewaarborgd.

Wanneer kunnen we voldoende vertrouwen hebben in de kwaliteit van een opleiding? Dat kan als de instelling zorgdraagt voor drie voorwaarden. Er moet ten eerste een examencommissie betrokken zijn vanuit een lerarenopleiding, de opleiding moet daarnaast geaccrediteerd zijn, en ten derde moet de Inspectie van het Onderwijs toezicht kunnen houden op risico's.

Vanuit dat uitgangspunt lijkt de kwaliteit van het onderwijs in de meeste gevallen wel gewaarborgd. Maar nog niet overal wordt aan die drie voorwaarden voldaan, daarom adviseren we dat dit alsnog gebeurt. Momenteel onderzoekt de commissie Onderwijsbevoegdheden in opdracht van het kabinet hoe het bevoegdhestelsel voor leraren beter kan worden ingericht. Het is belangrijk dat bij de herziening van dat stelsel ook de kwaliteitsborging van de routes goed geregeld wordt.

Tot slot hebben we in het bijzonder gekeken naar verkorte en versnelde routes, naar aanleiding van de motie Kwint/Westerveld. Studenten kunnen een korter of sneller studietraject aangeboden krijgen op basis van bijvoorbeeld een eerder gevolgde opleiding. In ons onderzoek troffen we bij de verkorte of versnelde cursussen inderdaad aangepaste instroomeisen aan. Niettemin is het goed als onderwijsinstellingen er zorg voor blijven dragen dat eventueel verkorten en versnellen op een wettelijk verantwoorde manier gebeurt. Anders kan dat risico's geven voor de kwaliteit van het onderwijs. Als inspectie zullen wij er op blijven toezien.

Kortom, er zijn meer dan genoeg paden die belangstellenden naar het leraarschap leiden, of naar extra bevoegdheden. We moeten er wel gezamenlijk voor zorgen dat de kwaliteit van het aanbod gewaarborgd is.

drs. Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

INHOUD

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Goed opgeleide leraren zijn essentieel voor het onderwijs	9
1.2 Doelstelling	9
1.3 Onderzoeksvraag	9
1.4 Doelgroepen	10
1.5 Onderzoeksopzet	10
1.6 Reikwijdte van het onderzoek	11
1.7 Leeswijzer	11
2 Wettelijke context en gebruikte definities	12
2.1 Gebruikte definities	12
2.2 De juridische betekenis van de termen bevoegdheid en bekwaamheid	13
2.3 Voorwaarden voor een aanstelling als leraar	14
2.4 Zij-instroom in het Beroep	16
2.5 Moet het getuigschrift worden uitgereikt door een lerarenopleiding?	17
2.6 Accreditatie en toezicht bij opleidingen, ZiB en andere cursussen	18
2.7 De wettelijk vastgelegde studielast en duur van lerarenopleidingen	19
3 Welke routes naar het leraarschap zijn er en hoe is de kwaliteitsborging wettelijk ingericht?	21
3.1 Welke routes zijn er naar het leraarschap?	21
3.2 Drie kwaliteitsborgingsmechanismen	21
3.3 De kwaliteitsborging van de routes naar het leraarschap	23
3.4 Inschrijvingen in het studiejaar 2018/2019	35
3.5 Conclusies	40
4 Hoe borgen instellingen en opleidingen de kwaliteit van alle routes naar het leraarschap?	44
4.1 Hoe borgen instellingen het eindniveau?	44
4.2 Hoe borgen instellingen de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek?	45
4.3 Welke routes hebben instellingen voor de accreditatie aangeboden aan de visitatiepanels?	47
4.4 Conclusies	49
5 Verkorte en versnelde routes naar het leraarschap	51
5.1 Verschillen in omvang, duur en instroomeisen	51
5.2 Verkorting van routes naar het leraarschap	53
5.3 Versnelling van routes naar het leraarschap	55
5.4 Samenwerking met externe partijen	56
5.5 Conclusies	56
6 Conclusies, aanbevelingen en nader onderzoek	60
6.1 Conclusies	60
6.2 Aanbevelingen	63
6.3 Nader onderzoek	66
7 Afkortingen	67

8 Literatuurlijst	68
Bijlage I – Onderzoeksopzet	70
Bijlage II – Wetgeving van routes	73
Bijlage III – Mogelijk versnelde routes	82
Colofon	86

Samenvatting

Om zo veel mogelijk doelgroepen te interesseren voor het onderwijs bestaan er veel verschillende routes naar het leraarschap. Ook worden er routes ingericht om leraren op te leiden voor nieuwe vakken in het voortgezet onderwijs. De afgelopen jaren bleek dat het lastig is om goed zicht te hebben op het totaal aan routes die tot een lesbevoegdheid leiden. Met dit onderzoek brengt de Inspectie van het Onderwijs de risico's in het stelsel van routes naar het leraarschap in kaart. Daarbij kijken we naar de wettelijke kwaliteitsborgingsmechanismen van de routes, de feitelijke kwaliteitsborging door de instellingen en naar verkorte en versnelde routes naar het leraarschap.

Om bovenstaande te onderzoeken maakten we een inventarisatie van alle routes naar het leraarschap. We baseerden ons op een vragenlijst onder 50 instellingen die in het studiejaar 2018/2019 lerarenopleidingen of educatieve minoren verzorgden. Alle instellingen vulden de vragenlijst in. Uit de informatie van de instellingen blijkt dat zij in dat studiejaar een totaal aantal van 384 routes aanboden die leidden tot een lesbevoegdheid. Deze routes groepeerden we in 33 verschillende soorten routes.

Hoe is de kwaliteitsborging wettelijk ingericht?

Sommige routes resulteren in een onderwijsbevoegdheid maar niet in een bachelor- of mastergraad. Deze routes vallen formeel niet onder de reikwijdte van het accreditatiestelsel waardoor de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) niet beoordeelt of deze routes van voldoende kwaliteit zijn. Een deel van deze routes valt ook buiten het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs. Daarnaast verzorgen bepaalde opleidingen routes naar het leraarschap die geen lerarenopleiding zijn. Hierdoor ontbreekt er de betrokkenheid van een examencommissie van een lerarenopleiding, met kennis over de bekwaamheidseisen waaraan studenten moeten voldoen. Voor de verschillende routes worden verschillende getuigschriften en certificaten uitgereikt.

Hoe borgen de instellingen de kwaliteit van het eindniveau en het onderwijs op de werkplek?

Lerarenopleidingen tonen een kwaliteitscultuur voor de borging van de kwaliteit van het eindniveau en van het onderwijs op de werkplek. We hebben beperkt zicht op de interne kwaliteitsborging bij routes die geen onderdeel zijn van een lerarenopleiding. Ook hebben we beperkt zicht op de interne kwaliteitsborging van routes die niet onder het accreditatiestelsel vallen en waarop geen inspectietoezicht is. Hoewel de instellingen aangeven dezelfde kwaliteitsborgingmethoden voor het eindniveau te gebruiken als voor reguliere opleidingen, hebben we beperkt zicht gekregen op hoe de kwaliteit van de werkplek wordt geborgd. Aangezien de NVAO deze routes niet beoordeelt is niet na te gaan of ze daadwerkelijk voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen.

Welke routes kunnen we identificeren als verkorte en versnelde routes?

Om verkorte en versnelde routes te kunnen identificeren hebben we instellingen gevraagd aan te geven hoe de routes zijn vormgegeven (omvang, duur, instroomeisen) en hoe routes eventueel verkort worden. De verschillen in omvang, nominale duur en instroomeisen zijn groot. De grote diversiteit bestaat mede

doordat een groot deel van de routes verkort (onderdelen worden overgeslagen) of versneld (alle onderdelen worden doorlopen, maar in kortere tijd) wordt voor specifieke doelgroepen met aangepaste instroomeisen.

Wat zijn de risico's in het stelsel van de routes naar het leraarschap?

Er bestaat een lappendeken van routes waarvoor de externe kwaliteitsborging op verschillende manieren wettelijk geregeld is. Bij een aantal routes ontbreekt de borging van het eindniveau door een examencommissie van een lerarenopleiding, de NVAO-accreditatie of het toezicht door de Inspectie van het Onderwijs wat kan leiden tot risico's voor de kwaliteit van het eindniveau van de routes naar het leraarschap en tot onduidelijkheid over de waardering van de certificaten. De grote diversiteit aan naam- en vormgeving van routes binnen geaccrediteerde opleidingen draagt daarnaast bij aan de versnippering. Dit bemoeilijkt de beoordeling en vergelijking van de kwaliteit van het eindniveau van die routes door visitatiecommissies. Een aantal van die routes betreft verkorte of versnelde maatwerkroutes voor specifieke doelgroepen. We zien dat er goed is nagedacht over het aanbieden van maatwerk aan deze specifieke doelgroepen, maar in het kader van dit onderzoek hebben we niet kunnen vaststellen of dit op de wettelijke verantwoorde manier is vormgegeven.

Hoe kunnen we de kwaliteit van het stelsel van routes naar het leraarschap verbeteren?

Een helder stelsel van routes naar het leraarschap met goede kwaliteitsborging van alle routes zorgt voor een betere kwaliteit. We bevelen daarom aan de kwaliteit van alle routes te borgen over drie schijven: betrokkenheid van lerarenopleidingen inclusief hun examencommissies, NVAO-accreditatie en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Bij de aanpassing van het bevoegdheidsstelsel dient rekening te worden gehouden met de kwaliteitsborging. Deze drie kwaliteitsborgingsmethoden kunnen als uitgangpunt dienen. Daarnaast bevelen we een eenduidige beschrijving aan van certificaten en getuigschriften waarmee leraren hun bevoegdheid kunnen aantonen. Tot slot bevelen we meer eenduidigheid aan in naam- en vormgeving van de routes. Het blijft daarnaast belangrijk dat verkorting en versnelling van trajecten binnen opleidingen gebeurt op de wettelijke verantwoorde wijze. Als inspectie zullen wij daarop blijven toezien.

We verwachten dat de behoefte aan verschillende verkorte en versnelde routes afneemt als er meer mogelijkheden komen voor flexibele inrichting van opleidingen. Binnen bestaande opleidingen ontstaat door die flexibiliteit meer ruimte voor individueel maatwerk.

1 Inleiding

1.1 Goed opgeleide leraren zijn essentieel voor het onderwijs

De kwaliteit van de lerarenopleidingen is een belangrijk onderwerp voor de inspectie. Inmiddels bestaan er veel verschillende routes naar het leraarschap, met als doel uiteenlopende doelgroepen voor het onderwijs te interesseren of om leraren op te leiden voor nieuwe vakken. Om goede leraren op te leiden is het van groot belang dat de kwaliteit van de verschillende routes geborgd is. Leraren worden immers op grond van de getuigschriften en certificaten bekwaam bevonden voor het leraarschap en aangesteld als leraar voor de klas: deze getuigschriften en certificaten hebben een civiel effect.

Het blijkt lastig om goed zicht te krijgen op alle routes die leiden tot een lesbevoegdheid. De afgelopen jaren hebben meerdere partijen de routes naar een lesbevoegdheid in kaart gebracht, waaronder de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie)¹. Het onderzoek 'Maatwerk voor aankomende leraren' (Inspectie van het Onderwijs, 2019) riep vervolgvragen op over de kwaliteitsborging van sommige routes. Vanuit de wettelijke taak van de inspectie om de kwaliteit van het stelsel voor hoger onderwijs te bevorderen door ontwikkelingen te onderzoeken, zag de inspectie hierin aanleiding tot dit vervolgonderzoek.

Daarnaast verzocht de minister aan de inspectie een inventarisatie te maken van zogenaamde 'spoedcursussen' naar het leraarschap, naar aanleiding van de motie Kwint/Westerveld van 25 juni 2018. Aanleiding voor de motie was een sterk versnelde cursus van 240 studiepunten in dertien maanden verzorgd door een lerarenopleiding van een rechtspersoon hoger onderwijs samen met het commercieel onderwijsbestedingsbureau. Na verkenning constateerden zowel de NVAO als de inspectie dat er voor de betreffende route voldoende waarborgen zijn voor het getuigschrift (brief inspectie aan minister OCW, d.d. 19 juli 2019). In onderliggend onderzoek inventariseren we of er andere soortgelijke trajecten zijn, door te kijken naar verkorte en versnelde routes naar het leraarschap.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is nagaan of de diversiteit in routes naar het leraarschap leidt tot risico's voor de kwaliteit. Daarnaast geven we een overzicht van de verschillen in duur en omvang van de routes, met het doel verkorte en versnelde routes naar het leraarschap te identificeren.

1.3 Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag in dit onderzoek is: welke risico's zijn er in het stelsel van routes naar het leraarschap als we kijken naar de wettelijke kwaliteitsborgingsmechanismen van de routes, de feitelijke kwaliteitsborging door de instellingen en naar verkorte en versnelde routes naar het leraarschap?

We gaan de risico's in het stelsel van routes naar het leraarschap na aan de hand van de volgende drie deelvragen:

¹ Andere route-inventarisaties zijn in 2017 uitgevoerd door het Centraal Planbureau (CPB) en door Vereniging van Universiteiten (VSNU). Op dit moment zijn de VSNU en de Vereniging Hogescholen (VH) bezig met het maken van een hernieuwd overzicht van alle routes.

1. Welke routes zijn er en hoe is de kwaliteitsborging van die routes wettelijk ingericht?
2. Hoe borgen instellingen en opleidingen de kwaliteit van alle routes naar het leraarschap?
3. Welke routes kunnen we identificeren als verkorte en versnelde routes?

1.4 Doelgroepen

De belangrijkste doelgroep van dit onderzoek zijn beleidsmakers bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Zij kunnen de resultaten van dit onderzoek gebruiken bij de aanpassing van het bevoegdheidsstelsel (OCW, 2019a) naar aanleiding van het advies 'Ruim baan voor leraren' (Onderwijsraad, 2018). De commissie Onderwijsbevoegdheden buigt zich op dit moment over een advies hiervoor. Een tweede doelgroep zijn leden van de Tweede Kamer, die via een motie vroegen om een inventarisatie van zogenaamde 'spoedcursussen' naar het leraarschap. Andere doelgroepen zijn de NVAO, bestuurders van instellingen die een lerarenopleiding verzorgen, lerarenopleidingen zelf, (beroepsgroepen van) leraren en schoolbestuurders en -leiders. Zij krijgen met dit overzicht inzicht welke routes er zijn en welke risico's de inspectie signaleert in het stelsel van routes naar het leraarschap.

Dit onderzoek richt zich niet op (aankomende) studenten en leraren die een aanvullende bevoegdheid willen behalen. Aankomende studenten en bijscholende leraren met behoefte aan een overzicht van de verschillende routes naar het leraarschap vinden een overzicht in het maatwerkrapport van de inspectie (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Ook kunnen zij terecht bij de route-hulp die de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Universiteiten (VSNU) ontwikkelen (VH, VSNU, 2019). (Aankomende) studenten kunnen wel kennismaken van de eventuele risico's die we signaleren in het stelsel van routes naar het leraarschap en voor specifieke routes.

1.5 Onderzoeksofzet

Om de hoofd- en deelvragen te beantwoorden gebruiken we de volgende onderzoeksmethoden:

- Een inventarisatie van routes naar het leraarschap door de selectie van alle lerarenopleidingen van hogescholen, universiteiten en rechtspersonen hoger onderwijs in het studiejaar 2018/2019 uit het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (Croho), aangevuld met de inventarisatie in het inspectieonderzoek naar maatwerk bij deeltijd lerarenopleidingen (Inspectie van het Onderwijs, 2019) en met raadpleging van websites.
- Een inventarisatie van de wettelijke grondslag van verschillende routes en de wettelijke regelgeving voor de onderwijsbevoegdheid, de bekwaamheidseisen, Zij-instroom in het Beroep, de accreditatie van opleidingen en trajecten daarbinnen en de duur en omvang van een lerarenopleiding.
- Een vragenlijst onder alle 50 bekostigde en niet-bekostigde instellingen die in het studiejaar 2018/2019 lerarenopleidingen verzorgden, uitgebreid met drie instellingen die (enkel) educatieve minoren verzorgden. Alle instellingen vulden de vragenlijst in. We verzamelden per bevoegdheidsgebied van de verschillende routes informatie in over de naam, de graadverlening, het getuigschrift, de onderwijsbevoegdheid, de omvang in studiepunten, de duur van de route, de instroomeisen, de doelgroep, de accreditatie, de kwaliteitsborging van het eindniveau en het onderwijs op de werkplek. Daarnaast voerden we onderzoek uit naar accreditatierapporten van lerarenopleidingen van zes hogescholen (waaronder een niet-bekostigde) en drie universiteiten.

Een uitgebreide beschrijving van het onderzoek is te vinden in bijlage I.

1.6 Reikwijdte van het onderzoek

In dit onderzoek inventariseren we alle routes in het Nederlandse bekostigde en niet-bekostigde hoger onderwijs die opleiden tot de bekwaamheidseisen voor onderwijspersoneel op grond waarvan de afgestudeerde kan worden aangesteld als bevoegd leraar, of routes die leiden tot een bevoegdheid voor een aanvullend vak. Voorbereidende routes en andere bij- en nascholingscursussen voor leraren, bijvoorbeeld leiderschapskursussen, vallen buiten dit onderzoek.

We gaan in dit onderzoek ook in op het verzoek van de minister om "een inventarisatie te maken van soortgelijke trajecten" naar aanleiding van de motie Kwint/Westerveld over een sterk versnelde cursus naar het leraarschap, een zogenoemde spoedcursus. Hiermee gaan we niet in op het deel in de motie waarin naast een inventarisatie van soortgelijke trajecten ook gevraagd wordt om "hierbij te bezien of die inhoud voldoende opleidt voor het leraarschap". We stellen in dit inventariserend onderzoek dus niet vast of bij eventuele spoedcursussen de beoogde eindkwalificaties worden behaald. Het toezicht op de kwaliteit van opleidingen en de borging van het eindniveau wordt binnen het stelsel van hoger onderwijs in de eerste plaats door de NVAO gedaan middels de accreditatie.

In dit rapport Routes naar het Leraarschap beschrijven we risico's in het stelsel van routes naar het leraarschap, maar geven we geen inhoudelijk oordeel over de kwaliteit van het onderwijs bij die routes.

We beoordelen niet of instellingen hun opleidingen op de juiste manier verkorten of versnellen. In dit onderzoek wordt dus niet zoals in een eerder rapport van de Inspectie van het Onderwijs 'Goed verkort' per opleiding gekeken of routes op wettelijke verantwoorde wijze worden verkort of versneld en of de opleidingen studeerbaar zijn (Inspectie van het Onderwijs, 2012).

1.7 Leeswijzer

In dit rapport geven we allereerst de wettelijke context waarbinnen het onderwijs naar leraarschap valt en de definities die we hanteren. Dit staat in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van alle routes naar het leraarschap en beschrijft hoe de kwaliteitsborging van die routes wettelijk is ingericht. Hoofdstuk 4 gaat over de manier waarop instellingen de kwaliteit van routes naar het leraarschap borgen. Hoofdstuk 5 beschrijft welke routes naar leraarschap verkort en versneld worden. In hoofdstuk 6 geven we tot slot aan welke risico's er zijn in het stelsel van routes naar het leraarschap. We sluiten af met aanbevelingen en aankondigingen van verder onderzoek.

2 Wettelijke context en gebruikte definities

In dit rapport worden een aantal begrippen gehanteerd die een wettelijke basis hebben. In dit hoofdstuk geven we uitleg over deze begrippen, zodat de lezer handvatten heeft bij het lezen van de volgende hoofdstukken. In paragraaf 2.1 geven we eerst de in dit rapport gehanteerde definities. In paragraaf 2.2 gaan we in op de begrippen bevoegdheid en bekwaamheid. In paragraaf 2.3 leggen we vervolgens uit onder welke voorwaarden een leraar aangesteld kan worden. In paragraaf 2.4 wordt Zij-instroom in het Beroep uitgelegd. In paragraaf 2.5 gaan we in op de vraag of de bekwaamheid als leraar moet blijken uit een getuigschrift van een lerarenopleiding. In paragraaf 2.6 leggen we uit hoe in zijn algemeenheid accreditatie en toezicht is geregeld bij opleidingen van instellingen hoger onderwijs, Zij-instroom in het Beroep en andere cursussen en leergangen verzorgd door instellingen hoger onderwijs. In paragraaf 2.7 staat een overzicht van de wettelijk vastgelegde studielast, de duur en de omvang van lerarenopleidingen.

2.1 Gebruikte definities

Route: we definiëren een route naar leraarschap als een cursus of leergang op grond waarvan iemand na succesvolle afronding voldoet aan de bekwaamheidseisen leraar primair onderwijs, leraar voorgezet onderwijs of docent beroepsonderwijs of leraar voorbereidend hoger onderwijs. Degene die een route naar het leraarschap heeft afgerond kan door een bevoegd gezag van een school aangesteld worden als bevoegd leraar in het funderend onderwijs of als docent in het mbo.

Een opleiding of reguliere opleiding is een opleiding in de zin van de WHW². Deze opleiding wordt geaccrediteerd door de NVAO.

Een traject is een route binnen een geaccrediteerde opleiding in de zin van de WHW. In de literatuur wordt dit ook wel track genoemd, ofwel een specialisatie binnen een geaccrediteerde opleiding die de opzet heeft van een zelfstandig programma (Van den Broek en Van Casteren, 2018). De NVAO spreekt van afstudeerrichtingen, specialisaties en varianten. De WHW gebruikt de term variant om voltijd, deeltijd en duale vormen van een opleiding te onderscheiden. Door de term traject te gebruiken kan duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de termen variant en traject.

Zij-instroom in het Beroep (ZiB): Zij-instroom in het Beroep (ZiB) is een betaald leerwerktraject voor mensen die al een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond en zich willen omscholen tot bevoegd leraar. ZiB heeft een andere inrichting in het onderwijsstelsel dan reguliere opleidingen hoger onderwijs. Nadere uitleg over die inrichting vindt de lezer in paragraaf 2.4.

Andere routes zijn routes naar het leraarschap, zoals cursussen, leergangen en modules die niet te definiëren zijn als opleiding, traject of Zij-instroom in Beroep.

Lerarenopleiding: er is geen definitie van 'lerarenopleidingen' in de WHW vastgelegd. In dit onderzoek definiëren we een lerarenopleiding als een opleiding waarvan de wettelijke vastgelegde *bekwaamheidseisen onderwijspersoneel* het belangrijkste onderdeel van de eindkwalificaties van de opleiding zijn.

Routes naar een eerste bevoegdheid: dit zijn routes naar een onderwijsbevoegdheid voor studenten die nog niet eerder een lesbevoegdheid hebben behaald. Routes die

² Artikel 1.1 onder m van de WHW

leiden tot een eerste bevoegdheid kunnen in de praktijk ook gevolgd worden door leraren die al een bevoegdheid hebben (Inspectie van het Onderwijs, 2019).

Routes naar een aanvullende bevoegdheid: dit zijn routes waarmee leraren die al een bevoegdheid hebben nog een bevoegdheid kunnen verwerven. We kunnen hierbij onderscheid maken tussen een horizontaal en een verticaal aanvullende bevoegdheid. Leraren die een horizontaal aanvullende bevoegdheid willen behalen, halen de bevoegdheid voor een ander vak, bijvoorbeeld een leraar met een tweedegraads bevoegdheid voor het vak natuurkunde volgt een route voor het behalen van een tweedegraads bevoegdheid voor het vak wiskunde. Leraren die een verticale aanvullende bevoegdheid willen behalen, halen de bevoegdheid voor eenzelfde vak in een andere onderwijsgraad. Zo kan een tweedegraads docent wiskunde met een hbo-master de bevoegdheid behalen voor eerstegraads docent wiskunde.

Routes voor bevoegdheidsbehoud: dit zijn routes die leraren moeten volgen om in hun eigen vak te mogen blijven lesgeven, omdat de inhoud van het vak wat ze geven aangepast is. Dit speelt in het vmbo, waar tien brede profielvakken zijn ingevoerd. Daarnaast gaat het om routes die leraren moeten volgen in aanvulling op hun afgeronde lerarenopleiding om in hun vak te mogen lesgeven.

Een verkorte route is een route waarvan de student een of meer onderdelen kan overslaan op basis van individuele vrijstellingen verleend door de examencommissie.

Een versnelde route definiëren we als een route waarbij een student de studieonderdelen doorloopt maar in een kortere tijd dan verwacht kan worden op grond van het aantal studiepunten. Bij een versnelde route is dus geen sprake van vrijgestelde studieonderdelen, maar van intensivering van het opleidingstraject.

2.2 De juridische betekenis van de termen bevoegdheid en bekwaamheid

De begrippen bevoegdheid en bekwaamheid worden binnen het onderwijs en de lerarenopleidingen vaak door elkaar gebruikt. Daarom geven we hier korte uitleg over deze termen.

De term 'bevoegdheid' gaat over de juridische positie waarin iemand het recht heeft een bepaalde taak uit te oefenen of beslissing te nemen. Er gelden voor leraren in alle sectorwetten drie verschillende voorwaarden voordat je het recht, de bevoegdheid, krijgt om onderwijs te mogen geven. De eerste voorwaarde is het hebben van de bekwaamheid voor het vervullen van de functie als leraar³. De tweede voorwaarde is het bezit van een recente Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)⁴. De derde voorwaarde is dat de aankomende leraar niet mag zijn uitgesloten van het geven van onderwijs of het verrichten van onderwijsondersteunende werkzaamheden bij rechterlijke uitspraak⁵. Deze drie voorwaarden zijn gefundeerd in artikel 23, lid 2, van de Grondwet, waar de wetgever wordt verplicht onderzoek te doen naar degene die les geeft. De juridische term 'bevoegdheid' is dus een overkoepelend begrip waar 'bekwaamheid' deel van uitmaakt.

³ Zie artikelen 32a van de WPO, 32 a van de WEC, 36 van de WVO en 4.2.3. eerste lid van de WEB

⁴ Zie artikelen 32, tweede lid, onder a.1 van de WPO, 3 eerste lid onder a van de WEC, 35 eerste lid onder a van de WVO en 4.2.1. tweede lid onder a van de WEB

⁵ Zie artikelen 32, tweede lid onder c van de WPO, 3 eerste lid onder c van de WEC, 35 eerste lid onder e van de WVO, 4.2.1. tweede lid onder d van de WEB

De term 'bekwaamheid' drukt de vaardigheid uit voor het leiding geven aan een onderwijsinstelling, voor het geven van onderwijs of voor het vervullen van een onderwijsondersteunende functie. De bekwaamheid wordt in de meeste gevallen aangetoond door een getuigschrift of een diploma. Wanneer iemand bijvoorbeeld een getuigschrift heeft van een pabo-opleiding, is deze persoon bekwaam bevonden om leraar te zijn in het primair onderwijs. In dit rapport gaan we alleen in op de bekwaamheid voor het geven van onderwijs.

Het grondwettelijk vereiste onderzoek naar de bekwaamheid krijgt uitwerking in de *Wet op de beroepen in het onderwijs* en het *Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel* welke is opgenomen in de sectorwetten. In 2017 zijn de bekwaamheidseisen herzien. De bekwaamheidseisen zijn toen explicieter uitgewerkt en aangepast aan de algemene eisen die aan bachelors en masters worden gesteld, zoals onderzoekvaardigheden. Ook de bekwaamheidseisen voor het beroepsonderwijs zijn met deze herziening meer geëxpliciteerd.

De bekwaamheidseisen worden uitgesplitst in drie typen bekwaamheden, namelijk: vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheden. Per bekwaamheid wordt een algemeen bekwaamheidsniveau gehanteerd met specifieke aanvullingen voor het primair onderwijs, het voortgezet en beroepsonderwijs en voor het voorbereidend hoger onderwijs.

Doorgaans wordt in plaats van 'voldoet aan de bekwaamheidseisen' vaak de term 'bevoegd' gebruikt. Men spreekt dan van bevoegd voor primair onderwijs en van een tweedegraads- en een eerstegraadsbevoegdheid voor respectievelijk het voortgezet- en beroepsonderwijs en het voorbereidend hoger onderwijs. Daarnaast wordt gesproken van een ongegradeerde bevoegdheid voor het geven van kunstonderwijs en een ongegradeerde bevoegdheid voor het geven van lichamelijke opvoeding. Een leraar met een ongegradeerde bevoegdheid mag lesgeven in alle niveaus van het voortgezet onderwijs (van vmbo tot gymnasium) en in het mbo. Voor het begrip van de lezer en de leesbaarheid worden in dit rapport de term 'bevoegd' en de frase 'voldoet aan de bekwaamheidseisen' naast elkaar gebruikt in de betekenis 'voldoet aan de bekwaamheidseisen'.

2.3 Voorwaarden voor een aanstelling als leraar

De sectorwetgeving bepaalt onder welke voorwaarden een leraar kan worden aangesteld^{6,7,8,9}. Voor uitleg over Zij-instroom in het Beroep en geschiktheidsverklaringen zie de volgende paragraaf.

Aanstellen als leraar in het primair onderwijs

Iemand kan worden aangesteld als leraar in het primair onderwijs of in het speciaal onderwijs als blijkt dat hij of zij voldoet aan de bekwaamheidseisen voor het primair onderwijs. De bekwaamheid moet blijken uit het getuigschrift krachtens de *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (WHW). Daarnaast geldt dat een pabostudent die al eerder een opleiding in het hoger onderwijs heeft afgerond, al tijdens de studie als leraar in het (speciaal) basisonderwijs kan gaan werken. De student moet wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Ook kunnen leraren

⁶ Artikelen 32 WPO, 32 WEC, 33 WVO, 4.2.1. WEB

⁷ De erkenning o.g.v. de Algemene wet erkenning EU-beroepskwalificaties en de regeling m.b.t. gelijkwaardig buitenlands diploma (niet-EU) wordt hier buiten beschouwing gelaten.

⁸ Daarnaast gelden de andere voorwaarden voor benoembaarheid: VOG, niet uitgesloten van onderwijs krachtens rechterlijke uitspraak.

⁹ Voor een volledige overzicht van benoembaarheid als leraar en docent verwijzen we naar het handboek onderwijsbevoegdheden van DUO (2018).

aangesteld worden die voldoen aan de bekwaamheidseisen voor het voortgezet onderwijs; zij mogen hun eigen vak geven in het primair onderwijs.

Tot slot kan een zij-instromer in het primair onderwijs worden aangesteld indien een instelling voor hoger onderwijs een geschiktheidsverklaring heeft verstrekt¹⁰, waaruit blijkt dat de zij-instromer binnen twee jaar na de aanstelling aan de bekwaamheidseisen kan voldoen.

Aanstellen als leraar in het voortgezet onderwijs

Iemand kan worden aangesteld als leraar in het voortgezet onderwijs als blijkt dat hij of zij voldoet aan de bekwaamheidseisen voor het voortgezet en beroepsonderwijs (voor het vmbo, het mbo en de onderbouw van zowel havo als vwo) of voor het voorbereidend hoger onderwijs (bovenbouw havo/vwo)¹¹. Dit moet blijken uit het getuigschrift krachtens de WHW¹². De opleidingen vermelden op hun getuigschriften voor welke vakken aan de bekwaamheidseisen wordt voldaan. De bezitter van het getuigschrift mag alleen voor deze vakken als leraar aangesteld worden.

Ook in het voortgezet onderwijs geldt dat een zij-instromer aangesteld kan worden indien een instelling voor het hoger onderwijs een geschiktheidsverklaring heeft verstrekt¹³, waaruit blijkt dat de zij-instromer binnen twee jaar aan de bekwaamheidseisen kan voldoen.

De instelling voor hoger onderwijs moet ervoor zorgen dat de opleiding erin voorziet dat aan de bekwaamheidseisen wordt voldaan. Het is niet in alle situaties mogelijk om 100% aansluiting te krijgen tussen de vakken in het voortgezet onderwijs en de getuigschriften van de lerarenopleidingen. In die gevallen geeft de *Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO* uitsluitel. De conversietabel is bedoeld voor twee soorten vakken. Allereerst gaat het om vakken waarvan de naam is gewijzigd waardoor niet meer direct duidelijk is welke leraren voor deze vakken benoemd of tewerkgesteld kunnen worden. De nieuwe namen zullen niet altijd direct opgenomen zijn op getuigschriften van de opleidingen. Daarnaast is de tabel bedoeld voor vakken waarvoor (nog) geen lerarenopleiding bestaat.

Tot slot kan de minister voor vakken in het voortgezet onderwijs ontheffing geven van de benoembaarheidseisen. Ook kan de minister bij het ontbreken van een lerarenopleiding op een andere manier dan hierboven genoemd de bekwaamheid erkennen. Hoe dit gaat en onder welke voorwaarden, wordt beschreven in de *Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo*. In die gevallen kan de betrokkene of het bevoegd gezag, namens de betrokkene, bij DUO een aanvraag indienen bij de minister voor een ontheffing of voor bekwaamheidserkenning.

Aanstellen als docent in het middelbaar beroepsonderwijs

Iemand kan worden aangesteld als docent in het middelbaar beroepsonderwijs als hij of zij voldoet aan de bekwaamheidseisen voor het voortgezet en beroepsonderwijs. Dit blijkt uit een met goed gevolg afgelegd afsluitend examen van een aan een hogeschool verbonden opleiding gericht op het beroep van leraar in het voortgezet onderwijs, of uit een getuigschrift van een met goed gevolg afgelegd

¹⁰ Artikel 176b WPO, artikel 162e, WEC.

¹¹ Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO.

¹² Daarnaast gelden dus de andere voorwaarden voor bevoegdheid resp. benoembaarheid: VOG, niet uitgesloten van onderwijs krachtens rechterlijke uitspraak.

¹³ Artikel 118k, WVO.

afsluitend examen van een universitaire lerarenopleiding. Daarnaast kan een zij-instromer aangesteld worden indien het bevoegd gezag van de mbo-instelling de zij-instromer een geschiktheidsverklaring heeft verstrekt waaruit blijkt dat de zij-instromer binnen twee jaar aan de bekwaamheidseisen kan voldoen^{1 4}.

Daarnaast kan iemand onder de verantwoordelijkheid van een aan te wijzen docent worden belast met het verzorgen van onderwijsonderdelen, zonder te voldoen aan de bekwaamheidseisen en zonder in het bezit te zijn van een geschiktheidsverklaring. Genoemde onderwijsonderdelen moeten betrekking hebben op specifieke kennis en bekwaamheden van diegene. De betrekkingsovervang is dan ten hoogste 4 klokuren per week op jaarbasis^{1 5}.

Tot slot kan in sommige gevallen het bevoegd gezag beslissen iemand voor een periode van maximaal twee jaar als docent aan te stellen die niet voldoet aan de bekwaamheidseisen en niet in het bezit is van een geschiktheidsverklaring, indien het bevoegd gezag dat noodzakelijk oordeelt vanwege de kwaliteit en de voortgang van het onderwijs aan de school. Deze periode kan nog met twee jaar verlengd worden; in dat geval verklaren het bevoegd gezag en de betrokkene in ieder geval schriftelijk dat betrokkene verplicht is zich in te spannen om binnen de verlengingsperiode alsnog te voldoen aan de bekwaamheidseisen voor het voortgezet en beroepsonderwijs^{1 6}.

2.4

Zij-instroom in het Beroep

Zij-instroom in het Beroep (ZiB) is een betaald leerwerktraject voor mensen die al een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond en zich willen omscholen tot bevoegd leraar. ZiB heeft een andere inrichting in het onderwijsstelsel dan reguliere opleidingen hoger onderwijs. ZiB is opgenomen in de onderwijssectorwetten WHW, WPO, WVO, WEC en WEB^{1 7}. Omdat zij-instroomtrajecten geen reguliere hoger onderwijs opleidingen zijn, verkrijgen zij-instromers na afronding van het traject geen getuigschrift met een bachelor- of mastergraad. ZiB-trajecten vallen daarnaast niet onder het accreditatiestelsel en dus worden zij-instroomtrajecten niet mee-geaccrediteerd met de lerarenopleidingen^{1 8}. Wel houdt de inspectie toezicht op Zij-instroom in het Beroep (ZiB). Binnen ZiB heeft de examencommissie een kleinere rol dan binnen reguliere opleidingen: de examencommissie reikt het afsluitende getuigschrift uit maar heeft in de ZiB-wetgeving geen expliciete rol bij de kwaliteitsborging toebedeeld gekregen.

In grote lijnen ziet het zij-instroomtraject in primair onderwijs en voortgezet onderwijs er als volgt uit^{1 9}:

1. Geschiktheidsonderzoek: kandidaten kunnen pas zij-instromen nadat hun geschiktheid is beoordeeld door een assessmentcentrum van een hogeronderwijsinstelling. Geschikte kandidaten ontvangen een geschiktheidsverklaring.
2. Scholing en begeleiding: na het afgeven van de geschiktheidsverklaring volgen afspraken over scholing en begeleiding, die worden vastgelegd in een tripartiete overeenkomst tussen zij-instromer, opleiding en school. De

^{1 4} Artikel 4.2.1 WEB

^{1 5} Artikel 4.2.1, lid 6, WEB

^{1 6} Artikel 4.2.1, lid 5, WEB

^{1 7} Als geregeld in artikel 7a.1 t/m 5 van de WHW en in de verschillende sectorwetten, artikel 176 WPO, artikel 118 WVO, artikel 162d-162m WEC, artikel 4.2.1 en 4.2.4 en 4.2.5 Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Plus het Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs en de Regeling subsidie zij-instroom.

^{1 8} Op verzoek van OCW is tijdens de laatste accreditatieronde ZiB MBO (PDG) wel mee beoordeeld.

^{1 9} Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs.

scholing wordt uitgevoerd door een instelling voor hoger onderwijs die opleidt voor het voldoen aan de bekwaamheidseisen; de begeleiding van de zij-instromer wordt gedaan door de instelling en de school.

3. Bekwaamheidsonderzoek: aan het eind van het traject wordt bij zij-instromers primair onderwijs en voortgezet onderwijs een bekwaamheidsonderzoek uitgevoerd om vast te stellen of de leraar voldoet aan bekwaamheidseisen voor het onderwijs waarvoor die eisen zijn vastgesteld. Ook dit bekwaamheidsonderzoek moet aansluiten bij de uitkomsten van het geschiktheidsonderzoek. Het traject wordt afgesloten met een bekwaamheidsonderzoek waarna een getuigschrift bekwaamheidsonderzoek wordt uitgereikt. Deze wordt uitgereikt door de examencommissie. Na het behalen van dit getuigschrift is deze zij-instromer gerechtigd tot het voeren van de titel doctorandus (drs.) of baccalaureus (bc) indien het bekwaamheidsonderzoek op het niveau is van respectievelijk wetenschappelijk onderwijs of hoger beroepsonderwijs.

Zij-instroom mbo

De zij-instroom in het mbo volgt hetzelfde stamien als dat van de zij-instroom primair onderwijs en voortgezet onderwijs, behalve dat de geschiktheidsverklaring wordt opgesteld door het bevoegd gezag van de mbo-instelling.

1. Het bevoegd gezag van de mbo-instelling geeft een geschiktheidsverklaring af als de betrokkene naar het oordeel van het bevoegd gezag vakinhoudelijk bekwaam is, geschikt is voor het beroep van docent en als hij of zij in het bezit is van getuigschrift hoger onderwijs of getuigschrift op hoger onderwijsniveau en drie jaar relevante werkervaring heeft in de praktijk van het beroep waarop het desbetreffende onderwijs is gericht.
2. Een zij-instromer die geschikt is bevonden volgt de pedagogisch didactische scholing bij een lerarenopleiding van een instelling voor hoger onderwijs. Deze scholing wordt door instellingen ook wel Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG) genoemd. Net als bij de scholing in zij-instroom primair onderwijs en voortgezet onderwijs leidt deze scholing op tot de bekwaamheidseisen. De zij-instromer moet de scholing binnen twee jaar hebben afgerond.
3. Na afronding van de pedagogisch didactische scholing ontvangt de zij-instromer een getuigschrift pedagogisch-didactische scholing. Deze wordt uitgereikt door de examencommissie van de instelling hoger onderwijs. Op dit getuigschrift wordt vermeld welke onderdelen het onderzoek omvatte.

Na het verkrijgen van een geschiktheidsverklaring kan de zij-instromer worden aangesteld als leraar. Voor het gehele zij-instroomtraject kan het betrokken bestuur subsidie aanvragen bij DUO²⁰.

2.5 Moet het getuigschrift worden uitgereikt door een lerarenopleiding?

In de sectorwet voor het voortgezet onderwijs wordt verondersteld dat leraren opgeleid worden door lerarenopleidingen. Dit geldt ook voor de sectorwet primair onderwijs, als het gaat om Zij-instroom in het beroep. In de sectorwet voor het mbo staat expliciet opgenomen dat leraren moeten worden opgeleid door lerarenopleidingen.

²⁰ Op dit moment wordt gewerkt aan een mogelijkheid in het MBO om ook voor verkorte deeltijdopleidingen zij-instroomsubsidie aan te vragen. De grondslag daarvan is dat de definities van zij-instroom in de WEB en in de subsidieregeling zij-instroom van elkaar verschillen. Na deze aanpassing in de WEB / subsidieregeling zij-instroom kunnen docenten in het mbo met een geschiktheidsverklaring behalve de PDG ook de (verkorte) deeltijdopleiding gaan doen om zo te kunnen voldoen aan de bekwaamheidseisen.

In de WHW ontbreekt een definitie van de term lerarenopleiding. In de wet van het funderend onderwijs (primair en voortgezet onderwijs) is inderdaad algemeen geregeld dat de bekwaamheid moet blijken uit het getuigschrift krachtens de WHW, dus een getuigschrift van een geaccrediteerde opleiding van een instelling voor hoger onderwijs. In de wettekst is niet de voorwaarde gesteld dat dit een getuigschrift moet zijn van een lerarenopleiding. Theoretisch zou het getuigschrift daarmee ook kunnen worden afgegeven door een opleiding van een instelling hoger onderwijs die geen lerarenopleiding is. Uit de WVO, de sectorwet voor het voortgezet onderwijs, volgt echter dat met 'getuigschrift' wordt bedoeld: getuigschrift van een lerarenopleiding. Daarin is namelijk specifiek geregeld in welke gevallen van dat uitgangspunt kan worden afgeweken. Zo staat er in de WVO dat de minister ontheffing kan geven van de benoembaarheidseisen bij het ontbreken van een lerarenopleiding^{2 1}. Ook de *Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO* gaat uit van lerarenopleidingen: de tabel is namelijk onder andere bedoeld voor vakken waarvoor (nog) geen lerarenopleiding bestaat. In de WEB, de sectorwet voor mbo, staat dat de docent moet voldoen aan de bekwaamheidseisen, hetgeen blijkt uit een met goed gevolg afgelegd afsluitend examen van een aan een hogeschool verbonden opleiding gericht op het beroep van leraar in het voortgezet onderwijs, of een getuigschrift van een met goed gevolg afgelegd afsluitend examen van een universitaire lerarenopleiding.^{2 2}

Volgens de wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in primair onderwijs en voortgezet onderwijs moet de scholing en begeleiding en het bekwaamheidsonderzoek van de zij-instroomtrajecten verzorgd worden door de opleiding van een instelling hoger onderwijs die opleidt voor het voldoen aan de bekwaamheidseisen^{2 3}. Ook de scholing in het kader van de Zij-instroom in het Beroep in het mbo moet door een lerarenopleiding worden verzorgd^{2 4}.

2.6 **Accreditatie en toezicht bij opleidingen, ZiB en andere cursussen**

Alle opleidingen in de zin van de WHW^{2 5} worden iedere zes jaar gevisiteerd en daarna ge(her)accrediteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). In het accreditatiekader 2018 is opgenomen dat alle afstudeerrichtingen, specialisaties, varianten, locaties en wettelijke vereisten die aan de betreffende opleiding zijn verbonden expliciet onder de aandacht gebracht moeten worden van het visitatiepanel. Daardoor wordt gegarandeerd dat alle afstudeerrichtingen, specialisaties, varianten van een opleiding beoordeeld worden. Dit betekent ook dat opleidingstrajecten die niet zijn gemeld niet onder de accreditatie vallen. Dit accreditatiekader is februari 2019 in de Staatscourant gepubliceerd. Opleidingen in de zin van de WHW vallen ook onder het toezicht van de inspectie.

Zoals in paragraaf 2.3 werd uitgelegd is Zij-instroom in het Beroep niet ingericht als een opleiding in de zin van de WHW en wordt daarom niet geaccrediteerd^{2 6}. Zij-instroom in het beroep is opgenomen in alle onderwijssectorwetten (zie paragraaf 2.3) en valt daarmee wel onder het toezicht van de inspectie. Voor het toezicht op de zij-instroom in primair onderwijs en voortgezet onderwijs is dit ook nog expliciet in de Wet op het onderwijstoezicht (WOT) opgenomen^{2 7}.

^{2 1} Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheids erkenning vo

^{2 2} Artikel 4.2.1 onder 2b van de WEB.

^{2 3} Art. 176g, lid 1 onder a WPO, art. 118p, lid 1 onder a WVO, art 162j, lid 1 onder a WEC. Daarnaast is er ook begeleiding vanuit de school.

^{2 4} Art 4.2.5 WEB.

^{2 5} Artikel 5.16 van de WHW

^{2 6} In de memorie van toelichting behorend bij de wet zij-instroom staat dat het de bedoeling is dat Zij-instroom in het Beroep ook onder het accreditatiestelsel zal gaan vallen. Tot op heden is dit nog niet geregeld. (MvT van de Wet BIO. Document TK 28088, nr. 3, 20-11-2001)

^{2 7} Artikel 1, onder e, van de WOT.

Instellingen voor hoger onderwijs verzorgen daarnaast soms cursussen en leergangen die geen opleidingen zijn in de zin van de WHW. Deze cursussen en leergangen worden niet geaccrediteerd door de NVAO en vallen ook niet onder het toezicht van de inspectie hoger onderwijs.

2.7 De wettelijk vastgelegde studielast en duur van lerarenopleidingen

De studielast voor een studiejaar bedraagt 60 studiepunten en de jaarlijkse studielast voor deeltijdopleidingen wordt bepaald door het instellingsbestuur (WHW artikel 7.2, lid 1 en 3). 60 punten is gelijk aan 1680 uren studie (WHW artikel 7.4, lid 1), 1 studiepunt staat dan voor 28 studiebelastinguren. Vrijstellingen worden in individuele gevallen tijdens de studie door de examencommissie verleend. De voorwaarden hiervoor worden opgenomen in de OER (WHW artikelen 7.12b lid 1d en 7.13 lid 2r).

Een hbo-bacheloropleiding bevat 240 studiepunten (artikel 7.4b, tweede lid van de WHW). Hogescholen kunnen binnen een geaccrediteerde bacheloropleiding een traject aanbieden van 180 EC voor studenten met de vwo-vooropleiding (artikel 7.9a WHW): de vwo-route. Dit artikel 7.9a van de WHW kan ook toegepast worden op de deeltijdopleiding als die wordt aangeboden aan studenten die naar het oordeel van het instellingsbestuur een aan het vwo gelijkwaardig diploma hebben. Bijvoorbeeld studenten die al een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond.

Een hbo-master heeft een omvang van 60 EC (artikel 7.4b, derde lid van de WHW). In afwijking hierop hebben hbo-masteropleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in algemene vakken een omvang van 90 EC (artikel 7.4b, vijfde lid).

Een wo-bacheloropleiding heeft een omvang van 180 studiepunten (artikel 7.4a, eerste lid, WHW). Een wo masteropleiding heeft een omvang van 60 studiepunten (artikel 7.4a, tweede lid). In afwijking hierop bedraagt de studielast van de masteropleidingen tot leraar voor de periode van voorbereidend hoger onderwijs in vakken van voortgezet onderwijs ten minste 60 studiepunten en ten hoogste 120 studiepunten (artikel 7.4a, derde lid WHW). Onder bepaalde voorwaarden kan de omvang van deze master worden uitgebreid tot 180 EC.

Bovenstaande uitleg over de studielast van opleidingen vatten we samen in de volgende tabel:

Tabel 2.1 Studielast van lerarenopleidingen

Standaardomvang van de studielast		Studielast afwijkend van de standaard	
Hbo-bachelor	240 studiepunten	Vwo-route: kortere route voor studenten met een vwo-vooropleiding	180 studiepunten
		Kortere deeltijd voor studenten met een naar het oordeel van het instellingsbestuur aan het vwo gelijkwaardig diploma	180 studiepunten

Standaardomvang van de studielast		Studielast afwijkend van de standaard	
Hbo-master	60 studiepunten	Hbo-masteropleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in algemene vakken	90 studiepunten
Wo-bachelor	180 studiepunten		
Wo-master	60 studiepunten	Wo-masteropleiding tot leraar voor de periode van voorbereidend hoger onderwijs in vakken van voortgezet onderwijs	60 tot 120 studiepunten (en onder voorwaarden 180 studiepunten)

3 Welke routes naar het leraarschap zijn er en hoe is de kwaliteitsborging wettelijk ingericht?

In dit hoofdstuk beantwoorden we de eerste deelvraag: Welke routes zijn er en hoe is de kwaliteitsborging van die routes wettelijk ingericht? We presenteren allereerst de geïnventariseerde routes naar het leraarschap (3.1). Vervolgens beschrijven we drie mechanismen die volgens de WHW de kwaliteit van de routes borgen (3.2) en gaan we voor iedere route na in hoeverre de kwaliteit volgens deze drie mechanismen geborgd is (3.3). Tot slot geven we een inschatting van het aantal studenten die deze verschillende routes volgen (3.4). In paragraaf 3.5 geven we de conclusies van dit hoofdstuk.

3.1 Welke routes zijn er naar het leraarschap?

In het studiejaar 2018/2019 werden 384 routes aangeboden die leiden tot een lesbevoegdheid. Dit blijkt uit de informatie van de 50 aangeschreven bekostigde en niet-bekostigde instellingen die lerarenopleidingen verzorgen. Deze 384 routes kunnen we groeperen in 33 verschillende soorten routes^{2,8}. Dit doen we aan de hand van de naamgeving die in de praktijk wordt gebruikt. Deze routes komen soms voor in meerdere bevoegdheidsgebieden. Zo bestaan er voor iedere onderwijsbevoegdheid voltijd- en deeltijdopleidingen. De 33 verschillende routes kunnen we in vier grote groepen verdelen: lerarenopleidingen, trajecten, zij-instroom in beroep en andere routes (zie tabel 3.1). Van het totaal aantal routes is het grootste deel een opleiding of traject binnen een opleiding (73,2 procent). Daarnaast is een vijfde deel van het totaal aantal routes zij-instroomtrajecten (19,3 procent). Ten slotte is 7,6 procent van de routes een andere route. In paragraaf 3.3 worden staan alle soorten routes opgenomen in een figuur (figuur 3.2).

Tabel 3.1. Het aantal routes en de percentage routes ingedeeld in opleidingen, trajecten, zij-instroom in beroep, en andere routes.

Soort route	Aantal routes	Percentage routes
Opleiding	174	45,3%
Traject	107	27,9%
Zij-instroom in Beroep	74	19,3%
Andere route	29	7,6%
Eindtotaal	384	100,00%

3.2 Drie kwaliteitsborgingsmechanismen

De kwaliteit van de routes naar het leraarschap en de waarde van de afsluitende getuigschriften en de certificaten kan op drie manieren worden geborgd. Ten eerste door borging van de eindkwalificaties door de examencommissie van een lerarenopleiding. Ten tweede door accreditatie van de NVAO en ten derde door toezicht van de Inspectie van het Onderwijs.

^{2,8} In het technisch rapport staan de beschrijvingen van alle routes per bevoegdheidsgebied. Daarin staat per route beschreven hoeveel instellingen deze aanbieden, de doelgroep van de route, het aantal inschrijvingen, de omvang en de duur van de route en een beschrijving van het getuigschrift of certificaat dat ter afronding wordt verstrekt.

Borging eindkwalificaties door de examencommissie van een lerarenopleiding

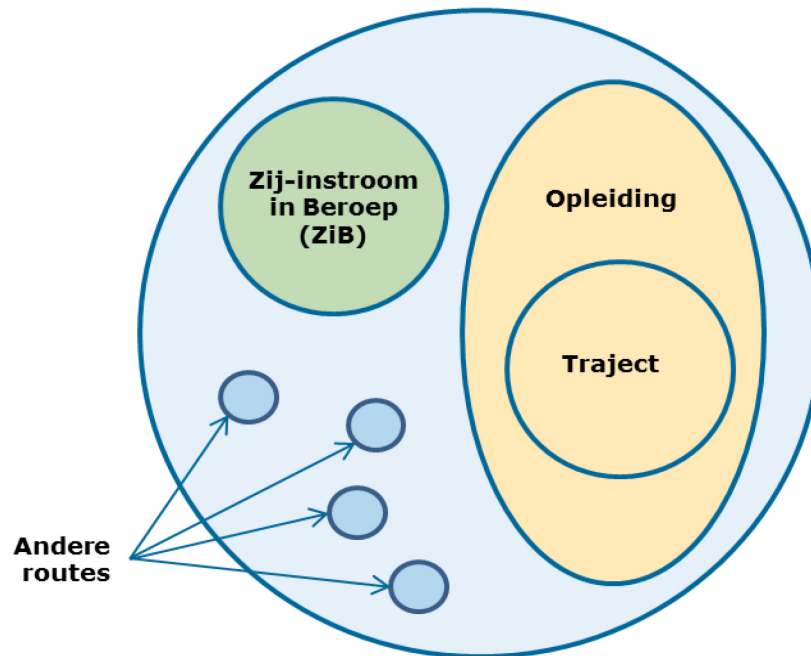
De examencommissie van een opleiding volgens de WHW borgt de kwaliteit van het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden en bewaakt daarmee de waarde van het getuigschrift. Als de opleiding opleidt tot leraar zijn de wettelijke vastgelegde bekwaamheidseisen onderwijspersoneel onderdeel van de eindkwalificaties van de opleidingen. Wij zien de betrokkenheid van de examencommissie van een lerarenopleiding als een belangrijk borgingsmechanisme bij routes naar het leraarschap. Examencommissies van lerarenopleidingen zijn immers deskundig op het gebied van de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Daarom maken we in dit rapport onderscheid tussen routes die wel en niet geborgd worden door examencommissies van lerarenopleidingen.

Accreditatie door de NVAO en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs

Routes naar het leraarschap die leiden tot een bachelor- of mastergraad worden geaccrediteerd en vallen onder het toezicht van de inspectie op het hoger onderwijs. Dit betreft opleidingen en trajecten binnen die opleidingen. Routes naar het leraarschap die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad worden niet geaccrediteerd. Deze routes vallen uiteen in twee soorten: Zij-instroom in Beroep en andere routes, zoals cursussen, leergangen en losse modules. Zij-instroomtrajecten vallen niet onder het accreditatiestelsel, maar er is wel vastgelegd dat de inspectie toezicht houdt. De andere routes vallen niet onder het accreditatiestelsel of het toezicht van de inspectie op het hoger onderwijs. We visualiseren de relatie tussen de routes naar het leraarschap en accreditatie en toezicht in figuur 3.1.

Figuur 3.1. De relatie tussen verschillende typen routes naar het leraarschap: opleiding en traject, zij-instroomtraject en andere routes. Opleidingen en trajecten (geel) worden geaccrediteerd door de NVAO en vallen onder het toezicht van de inspectie. Zij-instroom in Beroep (ZiB; groen) wordt niet geaccrediteerd maar valt wel onder toezicht van de inspectie. Andere routes (blauw) worden niet geaccrediteerd door de NVAO en vallen niet onder toezicht van de inspectie op het hoger onderwijs.

Routes naar het leraarschap

3.3 De kwaliteitsborging van de routes naar het leraarschap

Voor alle routes gingen we na of de kwaliteit van de routes geborgd wordt middels de drie kwaliteitsborgingsmechanismen: examencommissie van een lerarenopleiding, accreditatie door de NVAO en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Naast de drie kwaliteitsborgingsmechanismen hebben we gekeken naar twee andere kenmerken van de routes: tot welk getuigschrift of certificaat de route leidt en of de route bedoeld is voor een eerste of aanvullende bevoegdheid. Indeling van alle routes naar de drie borgingsmechanismen (examencommissie, NVAO-accreditatie en inspectietoezicht) en de twee overige kenmerken (soort bevoegdheid en eerste of aanvullende bevoegdheid) leidt tot indeling van alle routes in figuur 3.2.

Om na te gaan bij welke routes sprake is van borging door een examencommissie van een lerarenopleiding maken we onderscheid tussen routes die (onderdeel van) lerarenopleidingen zijn (kolom A) versus routes die geen onderdeel van lerarenopleidingen zijn (kolom B). Bij routes die onderdeel uitmaken van lerarenopleidingen is sprake van het kwaliteitsborgingsmechanisme van de examencommissie van een lerarenopleiding. Dat kwaliteitsborgingsmechanisme is niet aanwezig bij routes die geen onderdeel uitmaken van een lerarenopleiding.

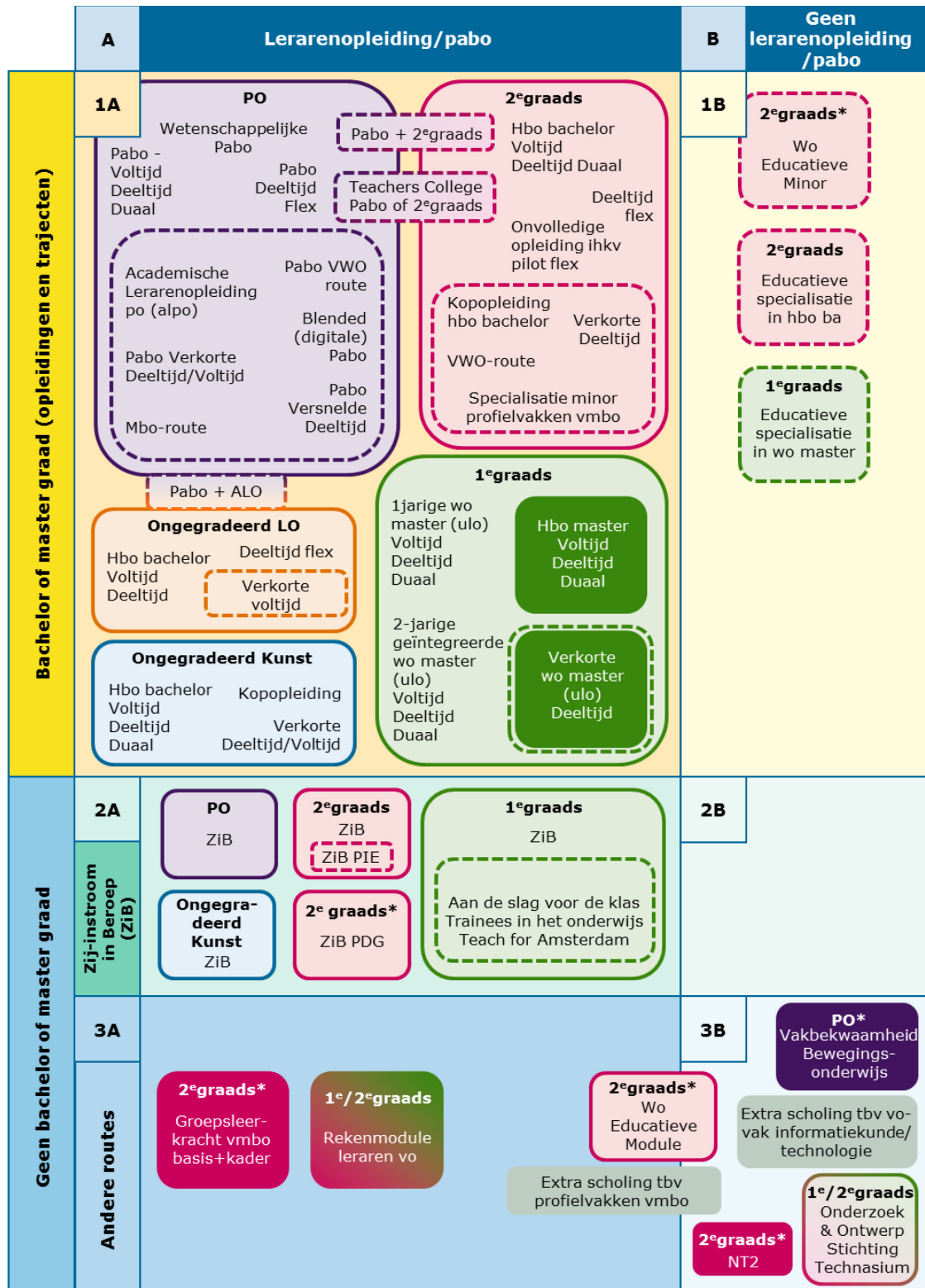
Om na te gaan of er bij de routes sprake is van NVAO-accreditatie en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs hebben we onderscheid gemaakt in routes die opleiden tot een bachelor- of mastergraad (rij 1) en routes die niet opleiden tot een bachelor- of mastergraad (rij 2 en rij 3). Routes die leiden tot een bachelor of mastergraad vallen onder NVAO-accreditatie en toezicht door de inspectie hoger onderwijs. Routes die niet leiden tot een graad vallen niet onder NVAO-accreditatie en toezicht van de inspectie hoger onderwijs, tenzij er aanvullende wetgeving is.

We maken binnen de routes die leiden tot een bachelor- of mastergraad onderscheid tussen opleidingen en trajecten en bij de routes die niet leiden tot een bachelor- of

mastergraad onderscheid tussen zij-instroomtrajecten (rij 2) en andere routes (rij 3).

Om na te gaan tot welk soort getuigschrift of certificaat een route leidt, delen we de routes in naar verschillende bevoegdheidsgebieden, namelijk de routes voor leraar primair onderwijs, routes die leiden tot een eerste- of tweedegraadsbevoegdheid voor het voortgezet onderwijs en routes die leiden tot een ongegradeerde bevoegdheid voor lichamelijke oefening of kunst. Tot slot maken we onderscheid tussen routes die leiden tot een eerste bevoegdheid en routes voor een aanvullende bevoegdheid. Dit is in figuur 3.2 aangegeven met kleur.

Figuur 3.2. Routes naar het leraarschap uitgesplitst naar type opleiding (lerarenopleiding in kolom A en geen lerarenopleiding in kolom B) en graadverlening (wel bachelor- of mastergraad rij 1 en geen bachelor- of mastergraad in rijen 2 en 3). Ook maken we onderscheid in soort route (opleiding gesloten cirkel, trajecten in gestippelde cirkel, ZiB-trajecten in rij 2 en andere routes in rij 3). Daarnaast delen we de routes in naar soort bevoegdheid (primair onderwijs in paars, tweedegraads in rood, eerstegraads in groen, ongegradeerd kunst in blauw, ongegradeerd lichamelijke oefening in oranje) en doelgroep (routes voor het behalen van een eerste bevoegdheid in een lichte kleur of een aanvullende bevoegdheid in een donkere kleur). De grijze blokken betreffen de routes voor bevoegdheidsbehoud. De wettelijke grondslagen die gebruikt zijn voor deze figuur staan in de tabel in bijlage II.

Vak 1A. – Routes die leiden tot een bachelor- of mastergraad en gevolgd worden binnen een reguliere lerarenopleiding

De routes in vak 1A zijn opleidingen volgens de WHW en de trajecten binnen deze opleidingen. Bij de routes uit dit vak zijn alle drie de kwaliteitsborgingsmechanismen aanwezig. Omdat alle routes in dit vak lerarenopleidingen/pabo's zijn of een onderdeel daarvan, weten we dat de examencommissie deskundig is op het gebied van de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel^{2 9}. De examencommissie borgt de kwaliteit van het eindniveau. Daarnaast accrediteert de NVAO de opleidingen en trajecten die daarbinnen vallen. In het accreditatiekader 2018 van de NVAO is opgenomen dat opleidingen alle afstudeerrichtingen, specialisaties, varianten, locaties en wettelijke vereisten die aan de betreffende opleiding zijn verbonden expliciet onder de aandacht moeten brengen van de visitatiepanels. Daardoor wordt gegarandeerd dat alle trajecten van een opleiding beoordeeld worden. Tot slot vallen deze routes onder het toezicht van de inspectie op het hoger onderwijs.

Bevoegdheid

Bijna alle opleidingen en trajecten in dit vak zijn routes waarmee mensen hun eerste bevoegdheid kunnen behalen (lichtgekleurde vakken in de figuur). Een uitzondering is de hbo-masteropleiding, die bedoeld is voor leraren met een tweedegraads bevoegdheid die een eerstegraads bevoegdheid in hun eigen vak willen halen. Een andere uitzondering is de verkorte deeltijd-ulo waarmee studenten met een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid en een wo-master in een verwant vak een eerstegraadsbevoegdheid kunnen halen, of waarmee eerstegraadsleraren een eerstegraadsbevoegdheid kunnen halen voor een ander vak. Deze mensen behalen dus een aanvullende bevoegdheid (donkergekleurde vakken in de figuur).

Getuigschrift

Na succesvolle afronding van de lerarenopleiding ontvangt de afgestudeerde een getuigschrift. Daarop staat vermeld dat de afgestudeerde voldoet aan de bekwaamheidseisen voor leraar primair onderwijs, leraar voortgezet onderwijs of docent (tweedegraads), of leraar voorbereidend hoger onderwijs (eerstegraads). Als het om het voortgezet onderwijs of voorbereidend hoger onderwijs gaat, staat ook vermeld voor welk vak dat geldt. Het instellingsbestuur verleent de afgestudeerde ook een bachelor- of mastergraad. Op het getuigschrift komt dus in ieder geval te staan welke graad is verleend en welke bevoegdheid daaraan is verbonden. De getuigschriften zijn helder: uit het getuigschrift volgens de WHW blijkt dat de afgestudeerde voldoet aan de bekwaamheidseisen gesteld krachtens de sectorwet.

Voorbeelden van opleidingen

Voorbeelden van opleidingen zijn de universitaire lerarenopleiding, de wetenschappelijk pabo en de tweedegraads deeltijdopleiding.

Voorbeelden van trajecten

Voorbeelden van trajecten binnen de opleidingen zijn de vwo-route, de verkorte deeltijd, of de kopopleiding. De vwo-route is een traject binnen een bacheloropleiding voor studenten met een vwo-vooropleiding met een omvang van 180 studiepunten in plaats van 240. Een verkorte deeltijd is een traject voor studenten die al een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond. De

^{2 9} Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek 7.12a, lid 1: Het instellingsbestuur stelt de examencommissie in en benoemt de leden op basis van hun deskundigheid op het terrein van de desbetreffende opleiding of groep van opleidingen.

kopopleiding is een traject binnen een bacheloropleiding voor studenten met wo- of hbo-getuigschrift in een verwant vakgebied. Zij krijgen vrijstelling voor het inhoudelijk gedeelte van de volledige opleiding^{3 0}.

Voorbeelden van trajecten die opleidingen combineren (double degree)

Studenten kunnen ook gecombineerde opleidingen volgen: de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding (de alo) plus de pabo, de pabo plus een tweedegraads lerarenopleiding of de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO). De laatste bestaat uit de pabo plus een wo-bachelor pedagogiek of onderwijskunde, of een pabo inclusief een premaster gevolgd door een wo-master pedagogiek of onderwijskunde.

In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op de omvang, duur en instroomeisen van de verschillende opleidingen en trajecten.

Vak 1B: – Routes die leiden tot een bachelor- of mastergraad maar niet gevolgd worden binnen een reguliere lerarenopleiding

In vak 1B staan de routes naar het leraarschap die een traject zijn binnen een reguliere opleiding volgens de WHW. Deze opleidingen zijn echter geen lerarenopleidingen of pabo's. Het gaat hier enerzijds om educatieve minoren binnen wo-vakbachelors en anderzijds om educatieve specialisaties binnen hbo-vakbachelors of wo-vakmasters. Net als in vak 1A accrediteert de NVAO deze opleidingen en vallen ze onder toezicht van de inspectie. Hierdoor is er ook duidelijkheid over het getuigschrift. Met deze routes kunnen mensen een eerste bevoegdheid halen.

Deze routes maken onderdeel uit van vakbachelors of vakmasters. Dat betekent volgens de WHW dat de examencommissies van deze opleidingen de kwaliteit van het eindniveau van de opleiding borgen. Deze examencommissies zijn echter niet bij voorbaat op de hoogte van de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Hierdoor kunnen we stellen dat het eerste kwaliteitsborgingmechanisme (borging door de examencommissies van een lerarenopleiding) niet van kracht is. De accreditatie (het tweede kwaliteitsborgingsmechanisme), loopt hiermee ook risico. Deze opleidingen worden wel geaccrediteerd, maar de visitatiepanels van de vakbachelors of –masters zijn mogelijk niet deskundig op het gebied van leraarschap en de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Het derde kwaliteitsborgingsmechanisme is wel van kracht: er is toezicht door de inspectie.

Om dit probleem van kennisgebrek van leraarschap en de bekwaamheidseisen bij de vakbachelor of vakmaster op te lossen, wordt in de meeste gevallen bij het verzorgen van de educatieve minor of specialisatie een lerarenopleiding betrokken. Hiermee wordt in ieder geval de expertise van de lerarenopleiding en bijbehorende examencommissie benut. Dit leidt bij de accreditatie tot het maken van keuzes: wordt de minor of de specialisatie beoordeeld tijdens de visitatie van de eigen opleiding of tijdens de visitatie van de lerarenopleiding? Sommige instellingen laten de educatieve module of specialisatie tegelijk beoordelen met de lerarenopleiding.

^{3 0} In memorie van toelichting van de WSF 2000 staat: "De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de HBO-Raad hebben zich door middel van het convenant «Kopopleiding leraar in het hoger beroepsonderwijs» tot doel gesteld een voltijdse en/of duale opleidingsvariant van de huidige reguliere tweedegraads lerarenopleiding van één jaar nominale studieduur (60 ECTS), leidend tot een hbo-bachelorgetuigschrift, in te voeren. Studenten met een wo- of hbo-bachelorgetuigschrift in een verwant vakgebied, kunnen aan deze opleiding deelnemen. De kopopleiding bestaat overigens uit het didactische gedeelte van die reguliere hbo-bacheloropleiding tot leraar. Gelet op de vooropleiding van de desbetreffende studenten ontvangen zij vrijstelling voor het inhoudelijke gedeelte van die opleiding [...]." Kamerstukken II 2006/07, 30 971, nr. 3, p. 2.

Dat oordeel wordt opgenomen in de documentatie van de accreditatie van de vakbachelor of vakmaster. De examencommissie van de vakbachelor of –master blijft wel verantwoordelijk voor de borging van het eindniveau.

Educatieve minoren

Een aantal universiteiten biedt educatieve minoren aan als onderdeel van vakbachelors. Deze minoren leiden op voor een beperkte tweedegraads bevoegdheid; leraren die tijdens hun wo-bachelor de educatieve minor afronden, mogen lesgeven in vmbo-tl en de havo/vwo-onderbouw. Het vak waarvoor ze bevoegd zijn staat op hun bachelorgetuigschrift. In vrijwel alle gevallen is het programma van de educatieve minoren gelijk aan het programma van het eerste half jaar van de academische lerarenopleidingen. In de meeste gevallen verzorgen lerarenopleidingen binnen de instelling deze minoren. De educatieve minor wordt echter ook aangeboden door vier universiteiten zonder lerarenopleidingen. Twee van deze universiteiten betrekken bij de verzorging van de educatieve minor de universitaire lerarenopleidingen van andere instellingen. Een derde instelling verzorgt de educatieve minor zelf en van een vierde hebben we geen gegevens^{3 1}.

Educatieve specialisaties binnen wo vakmasters

In ons onderzoek kwamen we drie universiteiten tegen die een educatieve specialisatie binnen een vakmaster aanbieden. Het betreft bèta-opleidingen. Afgestudeerden die tijdens hun wo master een educatieve specialisatie afronden zijn eerstegraads bevoegd. Het vak waarvoor ze bevoegd zijn staat op hun getuigschrift. In ieder geval betreft een van deze drie instellingen de lerarenopleiding bij het verzorgen van deze specialisatie.

Educatieve specialisaties binnen hbo vakbachelors

In ons onderzoek kwamen we ook een hogeschool tegen die een dergelijke specialisatie binnen een vakbachelor aanbiedt. Het betreft een educatieve specialisatie binnen een opleiding ICT, leidend tot een tweedegraads bevoegdheid Informatiekunde en ICT. Leraren die tijdens hun hbo bachelor de educatieve specialisatie hebben afgerond zijn tweedegraads bevoegd en mogen lesgeven in het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs. Het vak waarvoor ze bevoegd zijn staat op hun getuigschrift. Deze opleiding betreft de lerarenopleidingen van de eigen instelling bij het verzorgen van deze educatieve specialisatie.

Inventarisatie mogelijk onvolledig

Er is weinig zicht op het aantal vakbachelors en vakmasters die specialisaties verzorgen die opleiden tot een onderwijsbevoegdheid. Dit komt doordat in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) alleen opleidingen geregistreerd staan en geen trajecten daarbinnen. Van de opleidingen die deze educatieve specialisaties verzorgen is niet in het CROHO opgenomen dat ze opleiden voor wettelijke vastgelegde beroepsvereisten. In dit onderzoek identificeerden we een aantal van dit soort trajecten, maar omdat we niet alle instellingen benaderden, zijn er mogelijk meer van dit soort educatieve specialisaties. We hebben hierdoor ook weinig zicht op de aantallen studenten die een onderwijsbevoegdheid verkrijgen via zulke trajecten.

Mogen afgestudeerden van deze routes aangesteld worden in het mbo?

^{3 1} Eén instelling is in ons onderzoek per abuis niet bevraagd. Het betreft een universiteit die geen universitaire lerarenopleiding heeft. Deze universiteit verzorgt wel een educatieve minor.

Je zou je kunnen afvragen of leraren die routes in dit vak afronden, op het mbo les mogen geven, omdat dat mbo-instellingen alleen leraren mogen aanstellen op grond van een getuigschrift van een lerarenopleiding (zie paragraaf 2.4). Het antwoord op deze vraag hangt af van de uitleg van het begrip 'lerarenopleiding'. In de WHW is geen definitie opgenomen van het begrip 'lerarenopleiding'. Dit geeft ruimte voor verschil in uitleg, wat het civiel effect van de betreffende getuigschriften kan ondermijnen.

Vak 2A: – Zij-instroomtrajecten – Routes die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad, maar wel verzorgd worden door een reguliere lerarenopleiding

In dit vak staan de Zij-instroom in Beroep-trajecten (ook wel genoemd ZiB- of zij-instroomtrajecten). Zoals uitgelegd in paragraaf 2.3 en 2.5, zijn zij-instroomtrajecten niet ingericht als een opleiding volgens de WHW. De WHW en de sectorwetten en de regeling zij-instroom in het beroep in primair onderwijs en voortgezet onderwijs bevatten wel aanwijzingen voor de kwaliteit van de ZiB. Deze aanwijzingen verschillen van de regelgeving voor reguliere opleidingen. Zo bevat de regelgeving voor de zij-instroom onder andere aanwijzingen over het geschiktheidsonderzoek en het afsluitende bekwaamheidsonderzoek.

Binnen ZiB heeft de examencommissie geen formele rol bij de kwaliteitsborging van het eindniveau. ZiB valt niet onder het accreditatiestelsel. De inspectie houdt wel toezicht op ZiB. Voor de routes in dit vak geldt dus dat het eerste kwaliteitsborgingsmechanisme (borging van het eindniveau door de examencommissie) nauwelijks van kracht is. Het tweede kwaliteitsborgingsmechanisme, accreditatie, is ook niet van toepassing. Het derde kwaliteitsborgingsmechanisme, toezicht door de inspectie, is wel van kracht.

Getuigschriften en bevoegdheid

Kandidaten die een zij-instroomtraject primair of voortgezet onderwijs afronden, ontvangen een getuigschrift bekwaamheidsonderzoek. Zij zijn bevoegd les te geven in het primair onderwijs of het voortgezet onderwijs of het voorbereidend hoger onderwijs. Kandidaten die een pedagogische didactisch scholing afronden, ontvangen een getuigschrift pedagogisch-didactische scholing. Zij mogen lesgeven op een mbo. De zij-instroomtrajecten worden verzorgd door lerarenopleidingen en kandidaten kunnen hun eerste bevoegdheid halen.

Varianten zij-instroomtrajecten

Behalve de verschillende zijinstroomtrajecten voor primair en voortgezet onderwijs en de zij-instroomtrajecten voor het mbo bestaan ook enkele varianten daarop. Zo is Trainees in Onderwijs een variant op ZiB-voortgezet onderwijs. Daarnaast zijn volgens de instellingen ook TeachforAmsterdam en Aan de slag voor de klas ingericht op basis van de wetgeving rondom ZiB. Deze drie routes leiden tot een bekwaamheid voor het voorbereidend hoger onderwijs (eerstegraadsbevoegdheid). Ook er is een ZiB-traject dat leidt tot bekwaamheid in het vmbo-profielvak Producteren, Installeren en Energie (PIE).

Vak 2B. – Zij-instroomtrajecten – Routes die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad en niet verzorgd worden door een reguliere lerarenopleiding

Dit vak is leeg. Paragraaf 2.4 legt uit dat het geschiktheidsonderzoek, de scholing, de begeleiding en het bekwaamheidsonderzoek in het kader van de zij-instroom in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs alleen uitgevoerd mag worden door

een opleiding van een instelling hoger onderwijs die opleidt naar de bekwaamheidseisen. En alleen een lerarenopleidingen van een instelling hoger onderwijs mag de pedagogisch didactische scholing en het afsluitend bekwaamheidsonderzoek in het kader van zij-instroom in het mbo uitvoeren. Voor zover bekend zijn er inderdaad geen zij-instroomtrajecten die niet verzorgd worden door lerarenopleidingen.

Vak 3A: – Andere routes – Routes die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad, en meestal verzorgd worden door een reguliere lerarenopleiding

In vak 3A staan de routes die geen opleidingen zijn volgens de WHW, geen trajecten binnen opleidingen zijn en niet vallen onder ZiB. Om deze routes mogelijk te maken zijn er (wettelijke) regelingen, beleidsregels en besluiten opgesteld die horen bij de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) en de wet op het primair onderwijs (WPO). Zie paragraaf 2.2.

De routes in dit vak worden in de meeste gevallen verzorgd door een lerarenopleiding, maar bij een deel is niet helder of er sprake is van betrokkenheid van een lerarenopleiding. Omdat deze routes geen trajecten zijn binnen een opleiding volgens de WHW is er formeel geen examencommissie die de kwaliteit van het eindniveau borgt. Deze routes vallen niet onder het accreditatiestelsel en ook niet onder het toezicht op het hoger onderwijs. Formeel zijn dus bij deze routes alle drie de kwaliteitsborgingsmechanismen afwezig. Zoals verderop in dit rapport staat, zijn voor een aantal routes in dit vak nadere afspraken gemaakt over de kwaliteitsborging. Zo wordt in een aantal van deze routes de examencommissie wel betrokken bij de kwaliteitsborging, op basis van afspraken. En een aantal routes wordt wel beoordeeld door een visitatiepanel tijdens de accreditatie van een lerarenopleiding, omdat ze behalve als losse module ook als onderdeel van een geaccrediteerde opleidingen worden aangeboden.

Getuigschriften en bevoegdheid

De verschillende routes worden afgesloten met verschillende certificaten. Het is de vraag of voor instellingen altijd duidelijk is welk certificaat bij welke route moet worden uitgereikt. Eén van de bevraagde instellingen stuurde met de vragenlijst een tabel op van alle routes die de instelling verzorgt, welke wetgeving van toepassing is, welke bekwaamheidseisen, de bijpassende interne kwaliteitskaders en welk certificaat moet worden uitgereikt. Maar uit dit mooie voorbeeld blijkt ook dat het voor instellingen een uitdaging kan zijn het overzicht te houden, zeker als er veel routes verzorgd worden op basis van verschillende wetgeving.

Al deze routes zijn bedoeld voor het halen van een aanvullende bevoegdheid of voor bevoegdheidsbehoud, behalve de educatieve module. Deze is wel gericht op het behalen van een eerste bevoegdheid.

Omdat de routes in vak 3A uiteenlopend van vormgeving zijn met verschillende wettelijke grondslagen, beschrijven we hieronder alle routes die in dit vak staan.

Groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader

Pabo-gediplomeerden met een afgeronde leergang Groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader, mogen lesgeven in de onderbouw van het vmbo basis/kader. Deze leraren mogen lesgeven in de vakken Nederlands, rekenen-wiskunde en de keuzevakken die gekozen zijn bij het behaalde certificaat. De leergang wordt afgerond met een certificaat Groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader. Deze

leergang wordt als andere route aangeboden door lerarenopleidingen en wordt niet afgesloten met een bachelor- of een mastergraad. Daarom heeft de examencommissie geen formele rol bij deze leergang en wordt die ook niet geaccrediteerd. Ook houdt de inspectie hoger onderwijs geen toezicht. Deze leergang wordt wel genoemd in de *Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo* en in het *Besluit ontheffing gecertificeerde pabo-gediplomeerden voor de onderbouw vmbo basis- en kader*. Deze beleidsregel en dit besluit horen bij de WVO, de onderwijswet voor het voortgezet onderwijs. Deze bevatten echter geen normen over de leergang, dus de inspectie kan tijdens eventueel onderzoek, bijvoorbeeld na een melding, niet verder komen dan constatering. De overheid en de lerarenopleidingen hebben afspraken gemaakt over de borging van de toetsing: De examencommissies op de instituten zorgen voor borging van de eindkwalificaties in de toetsing. Deze afspraken zijn vastgelegd in een raamwerk^{3 2}.

Educatieve module

De educatieve module wordt door universiteiten als losse module aangeboden aan mensen die al zijn afgestudeerd^{3 3}. De inhoud van de module is een kopie van de educatieve minor, die onderdeel is van een geaccrediteerde opleiding. Voor het volgen van de educatieve module schrijven studenten zich wel tijdelijk in bij een universitaire lerarenopleiding. Het is niet helder of de module daarmee volledig onder toezicht van de inspectie valt. In figuur 3.2 staat de educatieve module op het grensvlak van 3A en 3B omdat de educatieve minoren, en daarmee de educatieve modules, in de meeste gevallen wel, maar in een beperkt aantal gevallen niet worden verzorgd door een lerarenopleiding. De educatieve module sluit af met een certificaat educatieve module.

Module rekenen

Deze module is bedoeld voor leraren van een willekeurig vak anders dan wiskunde, scheikunde, natuurkunde of economie. Deze leraar mag het vak rekenen geven in het voortgezet onderwijs als zijn getuigschrift is aangevuld met een post-hbo-traject Rekendidactiek aangeboden door een lerarenopleiding Wiskunde. Deze module moet zijn gebaseerd op het raamwerk scholing en nascholing rekendocent vo/mbo^{3 4}. Tegelijkertijd wordt deze module ook aangeboden aan studenten aan lerarenopleidingen van andere vakken. In dat geval betreft het een traject binnen een opleiding volgens de WHW en wordt als zodanig geaccrediteerd. Deze module heeft een hybride karakter. Deze route wordt namelijk in de vorm van een traject binnen een opleiding aangeboden en in de vorm van een losse module buiten een opleiding. De accreditatie borgt de kwaliteit van de inhoud, maar mochten er uitvoeringsproblemen zijn van de losse module, dan heeft de inspectie nauwelijks wettelijk verankerde handvatten om te handhaven. Met andere woorden, als een student die de rekenmodule binnen een opleiding volgt een melding doet bij de inspectie, kan de inspectie hoger onderwijs een onderzoek starten. Als een deelnemer van de losse module daarentegen de melding doet, kan de inspectie hoger onderwijs geen onderzoek starten. Deze module staat in de *Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO*, maar die biedt geen normen voor de

^{3 2} Toelichting op de Beleidsregel van de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media van 12 februari 2019 nr. VO/1439588, tot wijziging van de Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo in verband met het toevoegen van een gesloten ontheffingscategorie voor pabo-gediplomeerden met een aanvullend certificaat.

^{3 3} Experiment educatieve module, Hoofdstuk 4 Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, Regeling verwantschap educatieve minor.

^{3 4} Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO, tabel 1.

module. De inspectie voortgezet onderwijs kan dus tijdens eventueel onderzoek, bijvoorbeeld na een melding, niet verder komen dan constatering. Indien de leraar de module los volgt, sluit de module af met een certificaat. Wie de module volgt als keuzeonderdeel van een lerarenopleiding krijgt een aantekening op het getuigschrift. De rekentoets is echter afgeschaft en het vak rekenen wordt waarschijnlijk in het vak wiskunde geïntegreerd. Daardoor zal deze module rekenen niet meer nodig zijn.

Extra scholing voor de profielvakken vmbo

Met de komst van de nieuwe vmbo-profielen vallen een aantal vakken op een nieuwe manier samen in de profielen. Voor sommige van deze profielvakken moeten zittende leraren zich nog bekwaam tonen. De profielvakken mogen worden gegeven door leraren die in het bezit zijn van een getuigschrift waaruit blijkt dat voldaan is aan de bekwaamheidseisen van de oorspronkelijke vakken, mits in bepaalde gevallen aangevuld met extra scholing. Om welke vakken dit gaat en welke extra scholing is vereist staat opgenomen in een conversietabel^{3 5}. Het gaat om het professionaliseringstraject PIE (Produceren, Installeren en Energie), de minor D&P (Dienstverlening en Producten), de nascholing recreatie en de training transport. Volgens de conversietabel moet het professionaliseringstraject PIE aangeboden worden door een geaccrediteerde lerarenopleiding, moet de minor D&P verzorgd worden door een hogeschool, moet de nascholing recreatie voldoen aan de eisen van de beroepsgroep en moet de training transport gevalideerd zijn door de Onderwijscoöperatie.

Mogelijk wordt de module Bouwen, Wonen en Interieur (BWI) in 2021 toegevoegd aan de conversietabel. Op dit moment is deze module in ontwikkeling door in ieder geval twee hogescholen. Totdat deze module is opgenomen in de conversietabel heeft het afrondende certificaat geen formele status. Daarnaast is er voor het vmbo-profielvak Media, Vormgeving en ICT (MVI) de module MVI in ontwikkeling bij in ieder geval één hogeschool. Ook deze module wordt in 2021 mogelijk toegevoegd aan de conversietabel. Tot die tijd geeft het afrondende certificaat niet direct recht dit vak te geven. Op basis van het certificaat kan wel een bekwaamheidserkenning worden aangevraagd bij de minister (via DUO)^{3 6}. De modules D&P, PIE, BWI en MVI zullen daarnaast ook als uitstroomprofiel in de lerarenopleidingen opgenomen worden. Deze modules krijgen dan hetzelfde hybride karakter als de educatieve module en de module rekenen.

Omdat de hier opgesomde routes deels wel en deels niet door lerarenopleidingen (moeten) worden aangeboden, staat dit blokje in de figuur op het grensvlak van vak 3A en 3B. Voor deze nascholingsroutes geldt dat ze worden aangeboden als losse modules buiten een reguliere opleiding. Als losse modules worden ze niet geaccrediteerd en ze vallen ook niet onder het toezicht op het hoger onderwijs. De inspectie kan tijdens eventueel onderzoek niet verder komen dan constatering.

Niet van al deze nascholingstrajecten aangeboden als losse modules is duidelijk wat voor certificaat er wordt uitgereikt. In de conversietabel staat dit niet genoemd. Volgens de bevroegde lerarenopleidingen wordt voor de minor D&P een certificaat of een getuigschrift uitgereikt en wordt voor het professionaliseringstraject PIE een

^{3 5} Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO, bijlage 2.

^{3 6} Zie Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo.

getuigschrift uitgereikt. Over de nascholing recreatie en de training transport hebben we geen gegevens.

Vak 3B: – Routes die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad, en niet verzorgd worden door een reguliere lerarenopleiding

De routes in vak 3B zijn net als in vak 3A andere routes: geen opleidingen volgens de WHW, geen trajecten daarbinnen en geen ZiB. Het gaat hier om routes die niet worden aangeboden door lerarenopleidingen, of waarvan dat niet duidelijk is aangegeven. Voor deze routes kan door formele afwezigheid van een examencommissie van een lerarenopleiding en accreditatie niet worden nagegaan of ze voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen. Ook hebben wij geen handvatten voor inspectietoezicht.

Getuigschriften en bevoegdheid

De verschillende routes worden afgesloten door verschillende certificaten met een verschillende status. Sommige routes zijn bedoeld voor het halen van een aanvullende bevoegdheid of voor bevoegdheidsbehoud, een enkele voor het halen van een eerste bevoegdheid.

Omdat alle routes in vak 3B verschillend zijn vormgegeven, beschrijven we hieronder alle routes die uit dit vak.

Nascholing media-gebied, IT-gebied of Informatietechnologie voor de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo

Deze nascholing is bedoeld voor leraren in het voortgezet onderwijs met een getuigschrift informatica. Na het volgen van de nascholing op het gebied van media is de leraar bevoegd het vak informatiekunde/informatietechnologie te geven in het voortgezet onderwijs³⁷. In de conversietabel staat niet dat deze nascholing verzorgd moet worden door een lerarenopleiding of instelling voor hoger onderwijs. De tabel vermeldt niet of er een certificaat wordt uitgereikt. Door afwezigheid van kwaliteitsborging door een examencommissie van een lerarenopleiding, en door afwezigheid van accreditatie en inspectietoezicht, kan niet worden vastgesteld dat deze routes voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen.

Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs voor groepen 3 tot en met 8

Deze route is voor leraren in het primair onderwijs die met hun eigen getuigschrift niet bevoegd zijn het vak lichamelijke oefening te geven in de groepen 3 tot en met 8³⁸. Als ze deze leergang afronden zijn ze wel bevoegd bewegingsonderwijs te verzorgen voor de groepen 3 tot en met 8³⁹. De Subsidieregeling post-initiële leergang bewegingsonderwijs omschrijft de leergang als een door het CPION geaccrediteerde post-initiële leergang bewegingsonderwijs aan een instelling voor hoger onderwijs. Het is onduidelijk wat de accreditatie van CPION inhoudt. De leergang wordt door instellingen hoger onderwijs aangeboden als losse module. Ook voor deze route geldt dat door afwezigheid van kwaliteitsborging door een

³⁷ Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO , bijlage 1.

³⁸ Het Handboek onderwijsbevoegdheden van DUO beschrijft het als volgt: "Mede gelet op artikel 186, lid 2, van de WPO, zoals dat luidde voor 1 augustus 2006, geeft in elk geval het pabo-getuigschrift, behaald vanaf 1 september 2005 en bij enkele getuigschriften dus al eerder (zie hiervoor), alleen bevoegdheid voor lichamelijke oefening voor de eerste twee leerjaren. Voor de hogere leerjaren is het bezit van het getuigschrift van de leergang bewegingsonderwijs PO vereist. Artikel 3, lid 2, van de WPO en de WEC (voor 1 augustus 2006 artikel 3, lid 2 en 3 van het Bevoegdhedenbesluit WPO, zoals dat op 31 juli 2006 luidde), regelt de bevoegdheid voor het vak lichamelijke oefeningen in de leerjaren 3 tot en met 8 van het primair onderwijs." (Handboek onderwijsbevoegdheden DUO, versie januari 2018).

³⁹ Artikel 3, lid 2, van de WPO en de WEC.

examencommissie van een lerarenopleiding, door afwezigheid van zowel NVAO-accreditatie als van inspectietoezicht, niet kan worden nagegaan of deze routes voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen. Deze leergang wordt afgesloten met een getuigschrift^{4 0}. In de ingevulde vragenlijsten geven de instellingen echter aan dat het wordt afgesloten met een certificaat.

NT2 (Nederlands als tweede taal)

Pabo-gediplomeerden met een aanvullend post-hbo NT2-certificaat of twee jaar werkervaring in NT2-onderwijs aangevuld met NT2-scholing, mogen lesgeven in alle vakken in een Internationale Schakelklas. Daarvoor moeten ze wel ontheffing aanvragen bij DUO^{4 1}. Voor deze route gelden dezelfde kanttekeningen als hierboven: de route ontbeert kwaliteitsborging door een examencommissie van een lerarenopleiding, accreditatie en inspectietoezicht.

Onderzoek en Ontwerp(O&O)

Tot slot is er het vak O&O, dat wordt verzorgd door Stichting Technasium. Deze stichting is geen instelling hoger onderwijs. Dit vak staat in de conversietabel Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO, bijlage 1^{4 2}. Volgens de conversietabel leidt de route tot een bevoegdheid voor het vak O&O en is de route alleen bedoeld voor leraren die bevoegd zijn in voldoende verwant vak. Het bevoegd gezag oordeelt welke vakken voldoende verwant zijn. Maar op de website van Stichting Technasium^{4 3} staat dat behalve leraren ook schoolleiders, technische onderwijsassistenten en technatoren hiermee hun bevoegdheid kunnen halen. In bepaalde gevallen zou het dus gaan om een eerste bevoegdheid. De stichting Technasium geeft het O&O-certificaat af. Het vak O&O is ook als specialisatie opgenomen in een geaccrediteerde lerarenopleiding. In dat geval wordt de kwaliteit geborgd door de examencommissie van de opleiding, door accreditatie en door inspectietoezicht. Het onderwijs van dit vak O&O wordt echter uitbesteed aan de Stichting Technasium. Bij deze in de conversietabel opgenomen route kan de vraag gesteld worden wie gerechtigd is het certificaat uit te reiken en ook of de uitbesteding op deze manier mag plaatsvinden.

Onduidelijke routes

Van vijf routes is vooralsnog onduidelijk in welke vak van figuur 3.2 ze geplaatst kunnen worden. Het gaat om routes die leiden tot een bevoegdheid, maar waarvan we op grond van de antwoorden van de instelling niet kunnen bepalen om wat voor soort route het gaat^{4 4}. Deze routes zijn niet in figuur 3.2 weergegeven en niet meegenomen in de analyses in dit onderzoek. Bij drie van deze routes roept het vragen op over de legitimiteit van de bevoegdheid. Over deze routes zal de inspectie de instellingen nadere vragen stellen.

Vorbereidende trajecten en Associate degree-opleidingen

In figuur 3.2 hebben we geen Associate degree-opleidingen (Ad) en de voorbereidende trajecten opgenomen, omdat deze niet leiden tot een onderwijsbevoegdheid. Instellingen noemen op de vragenlijsten de volgende routes:

^{4 0} Artikel 3, tweede lid, onderdeel b, van de Wet op het primair onderwijs en artikel 3, tweede lid, onderdeel b, van de Wet op de expertisecentra, en de Regeling aanvullend getuigschrift zintuiglijke en lichamelijke oefening primair onderwijs.

^{4 1} Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheids erkenning vo

^{4 2} <https://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2019-01-01#Bijlage1>

^{4 3} <https://www.technasium.nl/content/scholing>

^{4 4} Deze routes staan vermeld in bijlage I - Onderzoeksopzet

- De Associate degree pedagogisch educatief professional, die onder andere opleidt tot lerarenondersteuner. Afgestudeerden zijn niet bevoegd om zelfstandig voor de klas te staan, maar zij kunnen wel onder begeleiding taken van de bevoegde leraar overnemen.
- Het pabo-voortraject voor afgestudeerde mbo'ers waarmee zij voldoen aan de toelatingseisen van de pabo.
- De hbo educatieve minor, bedoeld voor studenten die een ander vak studeren. Door de educatieve minor te volgen kunnen zij kennismaken met het leraarsvak. Indien zij vervolgens starten met een pabo of een tweedegraads lerarenopleiding kunnen zij soms vrijstellingen aanvragen bij de examencommissie.
- Universiteiten bieden applicatietrajecten aan waarin mensen vakinhoudelijke modules volgen om daarmee te voldoen aan de instroomeisen van de universitaire lerarenopleidingen. Mastermath is een soortgelijk traject voor leraren wiskunde.
- Beta4all is een schakeltraject voor studenten met een brede bèta-bachelor als vooropleiding. Met dit traject kunnen leraren in opleiding vakinhoudelijke deficiënties wegwerken, zodat zij na afronding van hun universitaire lerarenopleiding bevoegd zijn in een schoolvak les te geven.
- Schakelprogramma van pabo naar tweedegraadsopleiding, van drie maanden.

Omdat de vragenlijst niet expliciet vroeg naar voorbereidende trajecten en Associate degree-opleidingen is deze lijst niet volledig.

3.4 Inschrijvingen in het studiejaar 2018/2019

We probeerden in te schatten hoeveel bevoegde leraren het werkveld betreden vanuit routes waarbij er geen goede kwaliteitsborging aanwezig is, ten opzichte van routes waar wel een goede kwaliteitsborging aanwezig is. We vroegen hiervoor aan instellingen naar het aantal inschrijvingen bij iedere route die zij aanboden in het studiejaar 2018/2019. Van opleidingen volgens de WHW is het aantal inschrijvingen bekend. Deze staan namelijk geregistreerd. Niet geregistreerd is hoeveel mensen de specifieke trajecten binnen de opleidingen volgen en hoeveel mensen een route naar leraarschap bij niet-bekostigde instellingen volgen. Daarom vroegen we dit in de vragenlijst aan de instellingen. Het aantal inschrijvingen is een grove inschatting van de werkelijke hoeveelheid inschrijvingen doordat niet alle instellingen het aantal inschrijvingen bij iedere route heeft ingevuld (50 van de 384 routes, 13,0 procent) en het bij sommige routes niet duidelijk is of het aangegeven aantal inschrijvingen ook kleinere routes omvat die onder een reguliere route vallen (bijvoorbeeld: het aantal inschrijvingen bij deeltijd kan tevens verkorte deeltijd bevatten). De aantallen kunnen dus behalve lacunes ook dubbelingen bevatten. Desondanks geeft het toch een indicatie van de verdeling van de studenten over de verschillende routes. In tabel 3.2 geven we het aantal inschrijvingen per route weer. De routes zijn verdeeld in dezelfde categorieën als in figuur 3.2.

Tabel 3.2 Routes naar het leraarschap. Per categorie uit figuur 3.2 is achtereenvolgens per bevoegdheidsgebied in de kolommen een overzicht gegeven van de typen en het aantal routes en het aantal instellingen dat de route verzorgt. In de laatste kolom staat het aantal opgegeven inschrijvingen in 2018/2019. Instellingen vulden het aantal inschrijvingen van routes uit vak 1A op basis van Basis Register Onderwijs Hoger Onderwijs (BRON HO) zelf aan of pasten deze aan. Niet-bekostigde instellingen vulden het aantal inschrijvingen zelf in. Het aantal inschrijvingen bij routes uit de vakken 1B, 2A, 3A, 3B zijn op basis van opgave door instellingen, met tussen haakjes het aantal routes waarover geen aantallen bekend zijn.

Categorisatie figuur 3	Onderwijs- bevoegdheid voor:	Route	Aantal routes	Aantal instellingen	Aantal opgegeven inschrijvingen 2018/2019 (aantal routes onbekend)	
Vak 1A Opleidingen Totaal = 50.544	Primair onderwijs	Hbo-bachelor leraar primair onderwijs (pabo) (voltijd, deeltijd, duaal)	vt: 32	vt: 24	vt: 14676 (0)	
			dt: 18	dt: 17	dt: 2027 (0)	
			du: 6	du: 6	du: 273 (0)	
			Pedagogische wetenschappen van primair onderwijs	1	1	46 (0)
			Pabo deeltijd flex	6	6	1104 (0)
		Totaal		63	54	18.126
	Tweedegraads	Hbo-bachelor, voltijd, deeltijd, duaal	vt: 12	vt: 11	vt: 12863 (0)	
			dt: 13	dt: 14	dt: 5751 (0)	
			du: 2	du: 2	du: 113 (0)	
			Deeltijd flex	9	8	2989 (1)
			Onvolledige opleiding ihkv pilot flexibilisering	1	1	158 (0)
		Totaal				21.874
	Eerstegraads	Hbo-master, voltijd, deeltijd, duaal	vt: 2	vt: 1	vt: 40 (0)	
			dt: 7	dt: 7	dt: 1551 (0)	
			du: 2	du: 2	du: 208 (0)	
			1- of 2-jarige wo-master (universitaire lerarenopleiding, ulo), voltijd, deeltijd, duaal	vt: 18	vt: 10	vt: 1514 (0)
				dt: 12	dt: 9	dt: 251 (0)
				du: 1	du: 1	du: 1 (0)
		Totaal				3.564
Ongegradeerd kunst	Hbo-bachelor, voltijd, deeltijd, duaal	vt: 15	vt: 11	vt: 2455 (0)		
		dt: 6	dt: 6	dt: 342 (0)		
		du: 1	du: 1	du: 9 (0)		
	Totaal			2.806		
Ongegradeerd LO	Hbo-bachelor, voltijd, deeltijd	vt: 6	vt: 6	vt: 4045 (0)		
		dt: 1	dt: 1	dt: 4 (0)		
		Deeltijd flex	2	2	125 (0)	
	Totaal			4.174		
Vak 1A	Primair onderwijs	Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO)	23	22	1195 (alleen hogescholen om dubbelingen te	

Categorisatie figuur 3	Onderwijs- bevoegdheid voor:	Route	Aantal routes	Aantal instellingen	Aantal opgegeven inschrijvingen 2018/2019 (aantal routes onbekend)	
Trajecten Totaal = 3.749					voorkomen, 1 onbekend)	
		Vwo-route	4	4	138 (1)	
		Blended (digitale) pabo	1	1	Onbekend	
		Pabo verkorte voltijd/deeltijd	vt: 3 dt: 14	vt: 1 dt: 14	vt: 224 (0) dt: 840 (3)	
		Pabo versnelde deeltijd	1	1	8 (0)	
		Mbo-route	1	1	21 (0)	
		Totaal			2.426	
		Pabo + alo	Pabo + alo	1	1	24
		Pabo + 2egraads	Pabo + tweedegraads	2	2	Onbekend (2)
		Pabo of 2egraads	Teachers college	1	1	55 (0)
		Totaal			79	
		Tweedegraads	Vwo-route	4	4	36 (1)
			Kopopleiding hbo-bachelor	10	10	353 (0)
			Verkorte deeltijd	10	10	454 (4)
			Specialisatie minor docent profielvakken vmbo	2	2	Onbekend (2)
		Totaal			843	
		Eerstegraads	Verkorte wo-master (ulo) deeltijd	3	1	43 (0)
		Totaal		3	1	43
		Ongegradeerd kunst	Kopopleiding hbo-bachelor	1	1	5 (0)
			Verkorte voltijd en/of deeltijd	vt:1 dt: 3	vt:1 dt: 3	vt: onbekend (1) dt: 86 (1)
	vt/dt:1			vt/dt:1	vt/dt: 62 (0)	
	Totaal			148		
	Ongegradeerd lo	Verkorte voltijd	1	1	210 (0)	
	Totaal			210		
Vak 1B	Tweedegraads	Educatieve specialisatie binnen hbo-bachelor	1	1	Onbekend (1)	
Trajecten	Tweedegraads	Wo educatieve minor	15	13	346 (2)	
Totaal = 364	Eerstegraads	Educatieve specialisatie binnen wo-master	3	3	18 (1)	
Vak 2A	Primair onderwijs	Zij-instroom in het beroep primair onderwijs	26	23	936 (3)	
Zij-instroom in	Tweedegraads	Zij-instroom in beroep voortgezet onderwijs tweedegraads	12	11	210 (1)	
beroep	mbo ^{4 5}	PDG: Zij-instroom in beroep mbo (PDG)	12	12	1037 (1)	

^{4 5} Wie de PDG afrondt voldoet aan de bekwaamheidseisen voor leraren voortgezet onderwijs en docent mbo en is benoembaar in het mbo, maar niet (direct) in het vo.

Categorisatie figuur 3	Onderwijs- bevoegdheid voor:	Route	Aantal routes	Aantal instellingen	Aantal opgegeven inschrijvingen 2018/2019 (aantal routes onbekend)
Totaal = 2.276	Vmbo profielvak	Zij-instroom tot docent profielvak vmbo (PIE)	1	1	Onbekend (1)
	1e graads	Zij-instroom in beroep vo eerstegraads	11	10	61 (2)
		Aan de slag voor de klas (zij-instroom)	1	1	Onbekend (1)
		Trainees in het onderwijs (zij-instroom)	6	6	24 (1)
		TeachForAmsterdam (zij-instroom)	2	2	0 (0)
	Ongegradeerd kunst	Zij-instroom in beroep ongegradeerd kunst	3	3	8 (1)
Vak 3A	Eerste- /tweedegraads	Rekenmodule leraren voortgezet onderwijs	Onbekend	Onbekend	Onbekend
Andere routes Totaal = 404	Tweedegraads	Groepsleerkracht vmbo basis+kader	8	8	235 (1)
		Wo educatieve module ^{4 6}	12	11	108 (1)
Vak 3B Andere routes Totaal = 230	Vmbo profielvak	Extra scholing voor profielvakken vmbo	5	3	61 (1)
	Primair onderwijs	Vakbekwaamheid bewegingsonderwijs	4	4	150 (2)
	1e /2e graads	Onderzoek & Ontwerp Stichting Technasium	Onbekend	Onbekend	Onbekend
	2e graads	Nt2 docent	1	1	80 (1)
	Vmbo profielvak	Extra scholing voor het vo-vak Informatiekunde/Informatietechnologie	Onbekend	Onbekend	Onbekend

^{4 6} Leraren die de wo educatieve module hebben afgerond mogen lesgeven in vmbo tl en de onderbouw van havo/vwo. Het vak waarvoor ze bevoegd zijn staat op het certificaat educatieve module.

Uit deze tabel is af te leiden dat de meeste studenten worden opgeleid via een opleiding volgens de WHW (totaal vak 1A): 54.293 studenten. Hiervan volgen 50.544 studenten een lerarenopleiding en 3.749 studenten een traject binnen een lerarenopleiding. De volgende trajecten dragen flink bij hieraan: de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO), de verkorte deeltijd pabo, de kopopleiding tweedegraads en de verkorte deeltijd tweedegraads. Relatief weinig leraren doorlopen de volgende trajecten: de versnelde deeltijd pabo, de mbo-route, de vwo-route tweedegraads, de gecombineerde opleidingen (*double degree*) pabo & ALO, en pabo & tweedegraads, de verkorte deeltijd lo, de verkorte deeltijdulo en de kopopleiding kunst.

Uit ons onderzoek blijkt verder dat er in ieder geval 364 studenten worden opgeleid tot leraar binnen opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn (vak 1B). 346 via de educatieve minor, en verder in ieder geval 18 door educatieve specialisaties binnen vakbachelors of vakmasters. Maar het kunnen er meer zijn. Door de opzet van dit onderzoek hebben we namelijk geen volledig zicht kunnen krijgen op routes binnen opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn.

In mindere mate, maar toch substantieel is de Zij-instroom in Beroep een belangrijke route naar het leraarschap: in ieder geval 2276 zij-instromers in het studiejaar 2018/2019 (vak 2A). In ons onderzoek gaat het om 936 zij-instromer primair onderwijs po, 210 zij-instromers voorgezet onderwijs (tweedegraads) en 61 zij-instromers voortgezet onderwijs eerstegraads. Daarnaast volgden 1037 mensen de zij-instroom PDG; zij worden opgeleid voor het mbo.

Een beperkt aantal mensen volgt andere routes, dat wil zeggen routes die geen opleidingen, geen trajecten en geen ZiB zijn. Het betreft hier routes die verzorgd worden door lerarenopleidingen (vak 3A). In ons onderzoek tellen we er in ieder geval 404. Het gaat hierbij om 235 mensen die de leergang groepsleerkracht vmbo basis/kader volgen en 108 mensen die de educatieve module volgen.

Tot slot volgden een aantal mensen andere routes niet verzorgd door lerarenopleidingen (vak 3B). Het gaat in ieder geval om 150 leraren primair onderwijs opgeleid om bewegingsonderwijs te mogen geven in de groepen 3 tot en met 8. We vermoeden dat het om meer mensen gaat, omdat deze route in onze inventarisatie drie keer voorkomt, terwijl er in het register van het Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland (CPION) 16 van deze leergangen geregistreerd staan.

Helaas is er op dit moment geen inzicht in de aantallen mensen die zich opleiden voor het bevoegdheid voor het vak Onderzoek en Ontwerp (O&O) en voor de routes waarmee leraren vmbo hun bevoegdheid behouden.

Aantallen inschrijvingen bij niet-bekostigde instellingen

Zeven niet-bekostigde instellingen verzorgen routes naar het leraarschap en vulden onze vragenlijst in. In tabel 3.3 staat per bevoegdheidsgebied hoeveel routes er worden verzorgd door niet-bekostigde instellingen en hoeveel instellingen deze verzorgen. Ook staat in de laatste kolom het door de instellingen aangegeven aantal inschrijvingen in studiejaar 2018/2019. Bijna alle routes die de niet-bekostigde instellingen aanbieden betreffen routes naar het leraarschap die de vorm hebben van opleidingen volgens de WHW of van trajecten binnen die opleidingen; twee betreffen ZiB en twee ZiB voor het mbo (PDG).

Tabel 3.3. Per onderwijsbevoegdheid staan hier de typen en het aantal routes bij het aantal instellingen verzorgd door niet-bekostigde instellingen, met het aantal opgegeven inschrijvingen in studiejaar 2018/2019 (tussen haakjes het aantal routes waarvan de inschrijvingen onbekend zijn).

Onderwijsbevoegdheid	Route	Aantal routes	Aantal instellingen	Inschrijvingen 2018/2019 (aantal routes onbekend)
Primair onderwijs	Deeltijd	2	2	160 (0)
	Duaal	1	1	0 (0)
	Verkorte deeltijd	1	1	0 (0)
	Zij-instroom	1	1	0 (0)
Tweedegraads	Deeltijd	5	5	129 (0)
	Duaal	1	1	6 (0)
	Deeltijd (flex)	1	1	144 (0)
	Verkorte deeltijd	2	2	17 (0)
	Onvolledige opleiding ihkv wet flexibilisering	1	1	158 (0)
	Zij-instroom	2	2	4 (0)
	Zij-instroom mbo	2	2	24 (1)
Eerstegraads	Deeltijd	1	1	10 (0)
Ongegradeerd lo	Deeltijd	1	1	4 (0)
Totaal		21		656

3.5

Conclusies

In dit hoofdstuk beantwoorden we de eerste deelvraag: Welke routes naar het leraarschap zijn er en hoe is de kwaliteitsborging van die routes wettelijk ingericht? Om het tweede deel van deze vraag te beantwoorden keken we voor alle soorten routes naar drie kwaliteitsborgingsmechanismen: borging van het eindniveau door de examencommissie van een lerarenopleiding, accreditatie door de NVAO en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Daarnaast keken we naar de soorten getuigschriften en of mensen een eerste of aanvullende bevoegdheid halen. Tot slot verzamelden we gegevens over de aantallen studenten die de verschillende routes volgen. We beperken ons tot de routes aangeboden in het studiejaar 2018/2019 die tot een bevoegdheid leiden. Dat zijn 384 routes. Daarin onderscheiden we 33 verschillende soorten routes. Hieronder geven we een overzicht van de belangrijkste conclusies die betrekking hebben op de eerste deelvraag.

Borging eindniveau door examencommissie lerarenopleiding

- *Kwaliteit van opleidingen en trajecten geborgd door examencommissie van lerarenopleiding*
De kwaliteit van lerarenopleidingen en trajecten daarbinnen wordt geborgd door examencommissies die volgens de WHW deskundig zijn op het gebied van leraarschap.
- *Mogelijk onvoldoende kennis van leraarschap bij examencommissie niet-lerarenopleidingen*

Als trajecten onderdeel zijn van opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn, zoals de educatieve minor of educatieve specialisaties binnen vakbachelors of -masters, heeft de examencommissie niet vanzelfsprekend deskundigheid van het leraarschap. Dit is een risico voor de kwaliteit van deze routes. De realisatie dat ook het visitatiepanel mogelijk onvoldoende kennis heeft van het leraarschap versterkt dit risico.

- *Afwezigheid borging kwaliteit eindniveau door examencommissie ZiB*
Binnen ZiB heeft de examencommissie van de opleiding die de ZiB verzorgt geen formele rol bij de kwaliteitsborging van het eindniveau. Hierdoor ontbreekt een belangrijk borgingsmechanisme van de kwaliteit van deze route.
- *Afwezigheid definitie 'lerarenopleiding' in WHW leidt tot vragen over aanstellingsgronden voor leraren in het mbo*
In de WHW staat geen definitie van het begrip 'lerarenopleiding' en dat bemoeilijkt de vaststelling of een route onderdeel is van een lerarenopleiding. Dit leidt tevens tot de vraag of afgestudeerden van routes bij niet-lerarenopleidingen (de rechterkolom in figuur 3.2), als leraar aangesteld mogen worden in het mbo.

Borging kwaliteit door accreditatie NVAO en toezicht Inspectie van het Onderwijs

- *Accreditatie en toezicht inspectie borgen kwaliteit van lerarenopleidingen en trajecten daarbinnen*
Het grootste deel van de aankomende leraren schrijft zich in bij een lerarenopleiding aan een instelling voor hoger onderwijs. Zij volgen de opleiding of trajecten daarbinnen. Deze routes zijn geaccrediteerd wat een stevige kwaliteitsgarantie geeft. Bovendien houdt de inspectie toezicht op opleidingen in het hoger onderwijs.
- *Afwezigheid accreditatie zij-instroom*
Zij-instroomtrajecten worden niet geaccrediteerd. De kwaliteit van deze trajecten wordt dus niet door visitatiepanels van peers en experts beoordeeld. Zij beoordelen dus niet of de zij-instroomtrajecten voldoende opleiden tot de bekwaamheidseisen. De inspectie houdt wel toezicht op deze routes. Maar voor de inspectie is het kwaliteitstoezicht op deze trajecten een vreemde eend in de bijt, omdat het kwaliteitstoezicht op opleidingen in het hoger onderwijs is geregeld via het accreditatiestelsel. ZiB is het enige opleidingstraject binnen de WHW waarvan de inspectie hoger onderwijs de kwaliteit beoordeelt. De inspectie doet dat door periodieke themaonderzoeken. Daarnaast houdt de inspectie instellingstoezicht. De inspectie kan echter niet beoordelen of de afgestudeerde zij-instromers voldoen aan de bekwaamheidseisen, zoals de visitatiepanels wel doen in het kader van de accreditatie. Een substantieel deel van het totaal aantal mensen die zich opleiden voor het leraarschap, doet dat door het zij-instroomtraject. Volgende de bevroegde instellingen waren er in het studiejaar 2018/2019 minstens 2304 zij-instromers.
- *Kwaliteit van andere routes kan niet worden vastgesteld*
De andere routes zijn geen opleidingen volgens de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, geen trajecten daarbinnen en geen ZiB. Dit heeft als consequentie dat het eindniveau van deze routes formeel niet wordt

geborgd door een examencommissie, deze routes niet worden geaccrediteerd en de inspectie hoger onderwijs geen toezicht houdt. Van deze routes wordt dus niet vastgesteld of de afgestudeerden voldoen aan de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel.

Een aantal van deze routes die als losse module worden gevolgd, worden tegelijkertijd ook aangeboden als traject binnen een lerarenopleiding. Als traject binnen de opleiding wordt de kwaliteit van het eindniveau geborgd door de examencommissie en beoordeeld door een visitatieteam. Daarnaast zijn bij een aantal van deze routes wel afspraken gemaakt met de overheid over de kwaliteitsborging. Zo is afgesproken dat bij de leergang groepsleerkracht vmbo basis/kader de examencommissies betrokken is bij de borging van de toetsing.

We hebben het minst zicht op de kwaliteit van de leergang bewegingsonderwijs primair onderwijs groep 3 tot en met 8, op enkele extra scholingsmodules voor de profielvakken vmbo, op de extra scholingsmodule ICT voor het voortgezet onderwijs, op de module Nederlands als Tweede Taal en op het vak Onderzoek en Ontwerp. De manier waarop het vak O&O in de conversietabel is opgenomen leidt tot vragen.

- *Accreditatiesituatie educatieve minor niet helder*
Omdat de educatieve minor onderdeel is van een universitaire vakbachelor, maar in de praktijk meestal wordt verzorgd door de lerarenopleiding, ontstaat er onduidelijkheid over de accreditatie van de minor. De minor is formeel onderdeel van de universitaire vakbachelor en wordt tijdens de accreditatie van deze opleiding mee beoordeeld. Maar in de praktijk wordt de educatieve minor meestal beoordeeld met de lerarenopleiding die de minor verzorgt. Omdat de educatieve module gelijk is aan de educatieve minor, geldt dit ook voor de educatieve minor. In ieder geval volgden 346 studenten in 2018/2019 een educatieve minor. De educatieve module had in het studiejaar 2018/2019 ten minste 108 inschrijvingen.

Grote variatie aan getuigschriften en certificaten

- Er bestaat een grote variatie aan getuigschriften en certificaten waarmee de bezitter aantoont te voldoen aan de bekwaamheidseisen. Naast een getuigschrift volgens de WHW bestaan er verscheidene certificaten bekwaamheid. Dit roept vragen op hoe duurzaam deze certificaten en getuigschriften zijn: kunnen de bezitters van deze certificaten en getuigschriften ook over tien, twintig of dertig jaar potentiële werkgevers overtuigen dat hun bekwaamheid is aangetoond? Weten werkgevers dan nog waar de verschillende certificaten en getuigschriften voor staan?

Onvolledig zicht op het aantal ingeschreven studenten die studeren voor leraar

- Studenten die staan ingeschreven in de lerarenopleidingen staan geregistreerd in het Basis Register Onderwijs Hoger Onderwijs (BRON HO). Ze registreren echter niet welke trajecten deze studenten binnen de opleidingen volgen. Studenten die binnen een vakbachelor of vakmasters educatieve specialisaties volgen staan weliswaar geregistreerd in het BRON HO, maar in het register staat niet of ze een route tot leraarschap volgen. Zij-instroomers worden niet in BRON HO geregistreerd. Van Zij-instroom in het Beroep worden alleen de

verstrekke subsidies aan scholen geregistreerd. Ook ingeschrevenen van alle andere routes worden niet geregistreerd. We concluderen dat de registratie van mensen die een route naar leraarschap volgen onvolledig is.

- Van de opleidingen die educatieve specialisaties verzorgen is niet, of niet in alle gevallen, in het CROHO opgenomen dat ze opleiden voor wettelijk vastgelegde beroepsvereisten; daarmee kan niet op eenvoudige wijze achterhaald worden of nog meer studenten via de educatieve specialisaties worden opgeleid tot leraar.

4 Hoe borgen instellingen en opleidingen de kwaliteit van alle routes naar het leraarschap?

In dit hoofdstuk beantwoorden we de tweede deelvraag: Hoe borgen de instellingen en opleidingen de kwaliteit van alle routes naar het leraarschap? Deze vraag beantwoorden we aan de hand van de antwoorden van de instellingen op de vragenlijst. We beschrijven hoe instellingen het eindniveau (4.1) en het onderwijs op de werkplek (4.2) van de routes naar het leraarschap borgen en welke routes instellingen lieten (mee)beoordelen tijdens de laatste accreditatie (4.3). We onderscheiden hierbij waar nodig tussen de vier groepen routes: opleidingen, trajecten (die leiden tot een bachelor- of mastergraad), Zij-instroom in Beroep en andere routes (die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad).

4.1 Hoe borgen instellingen het eindniveau?

Om door een school aangesteld te kunnen worden als leraar, moet de student aan het eind van de opleiding in ieder geval voldoen aan de wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Deze bekwaamheidseisen zijn dus een belangrijk onderdeel van het beoogde eindniveau van de opleiding. Tijdens de accreditatie toetst het visitatiepanel of het beoogde eindniveau gerealiseerd wordt. Van routes naar het leraarschap die niet onder het accreditatiestelsel vallen, worden dus niet door een visitatiepanel beoordeeld of de afgestudeerden aan de bekwaamheidseisen voldoen. Om te weten te komen hoe de kwaliteitsborging bij niet-geaccrediteerde routes is vormgegeven, vroegen we de instellingen om voor iedere route die ze in 2018/2019 aanboden aan te geven hoe zij de kwaliteit van het eindniveau borgen.

Opleidingen en trajecten

Voor de reguliere voltijd-, deeltijd- en duale opleidingen vulden we vooraf op de vragenlijst in dat de vraag over de kwaliteitsborging van het eindniveau niet van toepassing is. Instellingen verantwoordden zich namelijk eens in de zes jaar over de borging van het eindniveau tijdens de NVAO-accreditatie.

Voor de trajecten verwijzen instellingen naar de accreditatie van de NVAO. Instellingen noemen daarnaast de volgende methodes om het eindniveau van de bekwaamheidseisen te borgen: borging door een examencommissie, kennistoetsen, afstudeer- en eindwerken, bekwaamheidsonderzoek in de praktijk, stage, leeruitkomsten, assessments, rubrics, assessoren en portfolio.

Van de trajecten die verzorgd worden door opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn – de educatieve specialisaties – hebben we weinig gegevens. Eén instelling geeft aan dat de bekwaamheidseisen de rode draad vormen in het curriculum. Ook wordt verwezen naar de lerarenopleiding die bij het verzorgen van het onderwijs betrokken is.

Zij-instroom in het Beroep

Zoals te verwachten, gezien de wettelijke voorschriften voor Zij-instroom in het Beroep, geven instellingen aan dat er voor de Zij-instroom in het Beroep gebruik wordt gemaakt van assessments en een bekwaamheidsonderzoek. Daarnaast noemen instellingen ook borgingsmethodes die bij de gewone opleidingen en trajecten daarbinnen worden genoemd, namelijk leeruitkomsten, een portfolio,

samen opleiden en een afstudeeropdracht. Ook wordt aangegeven dat instellingen werken volgens een raamwerk, een instrument dat door de instellingen zelf gezamenlijk is opgesteld om de kwaliteit van de zij-instroom te borgen.

Andere routes

De groep routes waarbij er geen bachelor- of mastergraad wordt verleend zijn geen opleiding volgens de WHW. Als deze routes geen zij-instroom betreffen, zijn instellingen vrij om de toetsing van het eindniveau naar eigen inzicht in te richten. In de data zien we dat deze routes vaak dezelfde kwaliteitsborgingmethoden gebruiken als de routes die wel leiden naar een graad (reguliere opleidingen en trajecten daarbinnen).

- Zo noemt men bij de *educatieve module*, dat ze gebruik maken van het NVAO-accreditatiekader, de examencommissie, de verwantschapstabel, de Onderwijs- en Examenregeling, stagebeoordeling, portfolio, enzovoorts. Dit is logisch, omdat deze module een kopie is van de educatieve minor, die als traject binnen een opleiding wel onder de WHW en het accreditatiestelsel valt.
- Bij de *Groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader* geven de respondenten aan dat er sprake is van een assessment, een landelijk raamwerk en ze nemen studenten een proeve van bekwaamheid af. Ook noemen ze de examencommissie.
- Eén instelling geeft aan dat bij de *nascholingsminor D&P (Dienstverlening & Producten, één van de extra scholingsmodules voor de profielvakken vmbo)*, vier lerarenopleidingen onderling samenwerken (inclusief hun examencommissies) en ook samenwerken met het Platform D&P.
- Een instelling geeft *Nederlands als tweede taal (NT2)* als route op en geeft aan de examencommissie (van de tweedegraads lerarenopleiding) te betrekken bij de borging ervan.
- Tot slot noemen respondenten de route *Leergang bewegingsonderwijs* (bij twee van de drie routes) het Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland (CPION) als borgingsmethode.
- Bij de leergang bewegingsonderwijs en de extra scholingsmodules ten behoeve van de profielvakken vmbo vulde niet elke instelling deze vraag in. Bovendien is gedurende het onderzoek een aantal routes aan het overzicht toegevoegd, dus daarover hebben we geen data, zoals voor het vak Onderzoek en Ontwerp en de rekenmodule.

4.2

Hoe borgen instellingen de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek?

We vroegen instellingen voor iedere route aan te geven hoe zij de kwaliteit borgen van het deel van de opleiding dat op de werkplek wordt verzorgd. Het is moeilijk om zicht te krijgen op de kwaliteit van de verschillende borgingsmethoden van elke route. Sommige instellingen antwoordden namelijk uitgebreid door verschillende methoden op te sommen, terwijl andere instellingen slechts in steekwoorden enkele methodes noemen zoals 'werkplek' of 'assessment'. We deelden de antwoorden in verschillende categorieën in om meer inzicht te krijgen in de verschillen in borgingsmethodes tussen routes, zoals hieronder beschreven.

Antwoorden op de vraag naar kwaliteitsborging onderwijs op de werkplek

Op de vraag hoe de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek is geborgd gaven instellingen diverse antwoorden, die we hier op vijf manieren indelen.

Ten eerste geven instellingen methodes aan om de kwaliteit van de werkplek zelf te borgen. Zo geven verschillende instellingen aan dat de borging van de werkplek

verankerd ligt binnen het platform 'Samen Opleiden & Professionaliseren'. Hierbij werken lerarenopleidingen en scholen samen aan de opleiding van aankomende leraren en de verdere opleiding van startende en zittende leraren. Instellingen geven ook aan eisen en voorwaarden te stellen aan de stage of werkplek, of zij geven aan de werkplek te toetsen.

Ten tweede noemen instellingen borgingsmethoden die betrekking hebben op toezicht en beoordeling: de examencommissie van de opleiding wijst een examinator aan die de beoordeling op de werkplek uitvoert, de NVAO accrediteert de opleidingscholen, de leergang is geregistreerd in het Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland (CPION) en systematische evaluatie.

Ten derde noemen instellingen borgingsmethoden voor samenwerking tussen de school en de opleiding: nauwe samenwerking tussen de begeleiding van de stageschool en de opleiding, samenwerking en informatiedeling tussen instituutopleiders en werkplekbegeleiders, praktijkleerovereenkomsten en tripartiete overeenkomst tussen schoolbestuur, opleiding en kandidaat (met name bij zij-instroom, maar ook bij duale opleidingen).

Ten vierde noemen instellingen borgingsmethoden voor de begeleiding en beoordeling van de student vanuit de opleiding: stagebegeleider, stagebeoordeling, beoordelingscriteria, gekwalificeerde begeleiding op de stage, bezoeken van onze stagebegeleiders aan de studenten op de werkplek, trainingen geven aan werkplekbegeleiders, schoolbezoek om de student te observeren en beoordeling in overleg met een vakcoach.

Tot slot noemen instellingen borgingsmethodes voor het studieprogramma en de opdrachten die de studenten afronden: studie- en werkmodules, portfolio en reflectieopdrachten en stagebeoordelingen.

Opleidingen, trajecten, andere routes en Zij-instroom in het Beroep

We vergeleken de antwoorden over kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek tussen opleidingen, trajecten, zij-instroom en andere routes met elkaar. Bij opleidingen worden zo goed als alle antwoordcategorieën genoemd zoals hierboven uiteengezet. Bij trajecten noemen instellingen dezelfde methodes als bij de opleidingen, zij verwijzen soms letterlijk naar de reguliere opleidingen.

Wij kregen door de opzet van het onderzoek beperkt zicht op de educatieve minoren/module en educatieve specialisaties binnen vakbachelors en –masters die niet verzorgd worden door lerarenopleidingen. Bij de educatieve minoren/modules werd vaak verwezen naar de borging van het onderwijs op de werkplek van de lerarenopleiding. De respondenten noemden het volgende: accreditatie opleidingscholen, de accreditatie van de opleiding, nauwe samenwerking tussen de stageschool en de opleiding, een instituutbegeleider, systematische evaluatie van de educatieve module en toezicht van de examencommissie en de opleidingscommissie. De universiteiten die zelf geen lerarenopleidingen verzorgen verwijzen voor de borging van de werkplek naar de systematiek van de lerarenopleiding waarmee ze samenwerken. De instelling die niet aangaf samen te werken met een lerarenopleiding van een andere instelling, geeft aan de kwaliteit van de werkplek te borgen door nauw contact tussen de mentor vanuit de universiteit, de stagebegeleider en de student. De instelling informeert de stagebegeleiders over doel, omvang en eisen met betrekking tot de stage.

De kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek bij de zij-instroom is grotendeels vastgelegd in de tripartiete overeenkomst tussen de kandidaat, de werkgever en de opleiding. In deze overeenkomst staat bijvoorbeeld dat er twee onafhankelijke assessoren zijn die de bekwaamheidseisen toetsen op de werkplek. Instellingen noemen naast deze methoden inderdaad ook samenwerking met opleidingsscholen of 'hetzelfde als regulier'. Sommige instellingen voegen hieraan toe dat een examencommissie geraadpleegd kan worden en dat de examencommissie een examiner aanwijst om de beoordeling uit te voeren.

Bij de andere routes valt op dat instellingen ook 'Samen Opleiden en Professionaliseren' noemen, bijvoorbeeld bij de route groepsleerkracht vmbo basis/kader en de educatieve module. Bij twee van de drie routes vakbekwaamheid bewegingsonderwijs ontbreekt een antwoord op de vraag over kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek. Bij de derde noemt de instelling dat CPION de borging 'via criteria en bewaking' doet.

4.3 Welke routes hebben instellingen voor de accreditatie aangeboden aan de visitatiepanels?

In hoofdstuk 3 zijn we nagegaan of routes volgens de wet onder het accreditatiestelsel vallen. In deze paragraaf gaan we na of instellingen hun routes daadwerkelijk ter beoordeling hebben aangeboden aan het visitatiepanel.

We keken voor alle 384 routes die naar een bevoegdheid leiden of instellingen de routes hebben aangeboden aan het visitatiepanel voor de beoordeling van de meest recente visitatie. Daaruit blijkt dat bijna driekwart (73,7 procent of 283 routes) van de aangeboden routes in het studiejaar 2018/2019 die leiden tot een bevoegdheid is aangeboden bij accreditatie. Instellingen gaven bij 4,7 procent van de routes aan dat deze niet is aangeboden, omdat de route ten tijde van de visitatie nog niet bestond. Dit antwoord suggereert dat deze instellingen van plan zijn de desbetreffende routes wel mee te laten nemen bij de volgende accreditatieronde. Bij de overige routes naar het leraarschap gaven de instellingen aan dat deze vraag niet van toepassing is (3,4 procent), dat de route niet geaccrediteerd wordt (15,6 procent), of zij vulden niets in (2,6 procent).

Opleidingen en trajecten

Routes die tot een bevoegdheid en tot een bachelor- of mastergraad leiden, oftewel opleidingen en trajecten, worden formeel gezien allemaal door de NVAO geaccrediteerd. Tot september 2018 bestond nog niet de expliciete verplichting om alle trajecten te melden.

2 van de 174 opleidingen zijn tijdens de accreditatieronde niet aangeboden. Bij 4 andere routes is ingevuld dat de opleiding toen nog niet bestond. De overige 168 routes zijn wel geaccrediteerd. Onder de twee niet-geaccrediteerde opleidingen zitten 1 deeltijd en 1 duale opleiding die opleiden tot leraar primair onderwijs. De deeltijdopleiding blijkt echter wel opgenomen te zijn in het accreditatiebesluit. Bovendien blijkt uit CROHO dat de duale opleiding tussentijds is opgestart en dus onder de lopende accreditatie valt.

Van de 107 trajecten zijn 86 trajecten mee beoordeeld tijdens de laatste accreditatie. 10 trajecten zijn niet meegenomen bij de accreditatie, 4 trajecten bestonden nog niet en bij 5 trajecten is geen antwoord gegeven op de vraag. Onder de tien niet-geaccrediteerde trajecten vallen 5 verkorte deeltijdopleidingen en 2 vwo-routes, 2 academische lerarenopleidingen primair onderwijs en een minor

docent Dienstverlening en Producten. We nemen aan dat deze routes tijdens de laatste (her)accreditatie ook nog niet bestonden.

Onder de 5 trajecten waarbij geen antwoord is gegeven vallen de gecombineerde opleiding pabo & tweedegraads, de educatieve specialisatie binnen hbo-bachelor en de educatieve specialisatie binnen wo-master, een verkorte deeltijd en een verkorte voltijd. Gecombineerde opleidingen worden elk voor zich geaccrediteerd, en de educatieve specialisaties zijn onderdeel van andere geaccrediteerde opleidingen die we in deze vragenlijst niet opgenomen hadden. Voorts is de betreffende verkorte voltijdroute wel in het accreditatiebesluit genoemd. Het overgebleven traject (een verkorte deeltijdroute) wordt niet genoemd in het accreditatierapport. Daardoor kunnen we niet beoordelen of deze route tijdens de accreditatie nog niet bestond, omdat deze route als traject onder de opleiding valt en trajecten niet als zodanig geregistreerd staan in het CROHO.

Zij-instroom in het Beroep

Zij-instroom valt niet onder het accreditatiestelsel waardoor de vraag over accreditatie door de NVAO niet van toepassing is (zie ook paragraaf 2.5). Bij 39 van de 74 zij-instroomroutes geeft men inderdaad aan dat de route niet geaccrediteerd is en bij 8 routes geven de respondenten aan dat deze vraag niet van toepassing is. Van 3 zij-instroomroutes is het onbekend of deze geaccrediteerd worden. Bij 1 route geeft men aan dat deze nog niet bestond op het moment van de accreditatie. Opvallend is dat bij de meest recente accreditatie 23 van de 74 zij-instroomroutes wel zijn meegenomen, waarvan 10 zij-instroom mbo (PDG). Dat laatste komt doordat de PDG-trajecten tijdens de laatste ronde van accreditaties van de tweedegraads lerarenopleidingen in 2016 op verzoek van OCW meebeoordeeld zijn. Dit zagen wij ook terug in de analyse van een aantal accreditatierapporten en -besluiten. Daaruit bleek ook dat de zij-instroom primair en voortgezet onderwijs een aantal keer tijdens de accreditatie is mee beoordeeld. Hiermee is de kwaliteit van deze routes sterker geborgd dan voor de zij-instroomroutes die niet worden meegenomen.

Andere routes

Tot slot leiden 29 routes wel tot een bevoegdheid maar niet tot een graad. Deze routes zijn geen opleidingen volgens de WHW en vallen niet onder het accreditatiestelsel. Van deze routes geven de instellingen de volgende antwoorden op de vraag of de route is mee beoordeeld tijdens de laatste accreditatie:

- Groepsleerkracht vmbo basis/kader (8 routes): 5 van deze aangeboden leergangen werden niet mee geaccrediteerd, 1 wel en 2 bestonden nog niet.
- Vakbekwaamheid bewegingsonderwijs (4 routes): 3 van deze leergangen werden niet meegenomen tijdens de accreditatie, en van 1 is dat onbekend.
- Educatieve module (12 routes). In paragraaf 3.2.5 staat dat de educatieve module formeel niet onder het accreditatiestelsel valt, maar dat de kwaliteit is geborgd doordat de educatieve minor, waar het een kopie van is, wel wordt mee beoordeeld tijdens de accreditatie. 5 instellingen geven dan ook aan dat de educatieve modules werden mee beoordeeld, zoals afgesproken. Instellingen geven bij 4 educatieve modules aan dat deze tijdens de accreditatie nog niet bestonden en bij 3 dat de vraag naar accreditatie niet van toepassing is.
- Extra scholing ten behoeve van de profielvakken vmbo (5 routes): bij 1 route geeft de instelling aan dat deze scholing niet werd mee beoordeeld, bij 3 routes

geeft men aan dat deze tijdens de accreditatie nog niet bestonden en van 1 route is niet bekend of de route werd mee beoordeeld.

Over de overige 'andere routes' hebben we geen data verzameld bij de uitvraag aan instellingen, omdat deze routes gedurende het onderzoek zijn toegevoegd. Dit betreft de rekenmodule, de extra scholing voor van het vak ICT in het voortgezet onderwijs en het vak Onderzoek en Ontwerp. We hebben geen data over de accreditatiestatus van deze routes.

4.4

Conclusies

In dit hoofdstuk beantwoorden we de tweede deelvraag: Hoe borgen de instellingen de kwaliteit van alle routes naar het leraarschap? Om deze vraag te beantwoorden vroegen we instellingen hoe zij van elke route het eindniveau en de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek borgen en of de routes zijn beoordeeld tijdens de laatste accreditatie. Hierna geven we een overzicht van de belangrijkste conclusies.

Borging van de kwaliteit het eindniveau

- *Geen zorgen over kwaliteitsborging eindniveau bij opleidingen en trajecten die onderdeel zijn van een lerarenopleiding*
Opleidingen volgens de WHW en trajecten die daaronder vallen borgen het eindniveau door de wettelijk vastgelegde borgingsmechanismen, zoals de examencommissie en de accreditatie. Daarnaast noemen ze verscheidene eigen kwaliteitsborgingsmechanismen. Lerarenopleidingen laten in de antwoorden op de vragenlijst een kwaliteitscultuur zien.
- *Weinig informatie over de kwaliteitsborging van het eindniveau bij opleidingen en trajecten die geen onderdeel zijn van een lerarenopleiding*
Over de kwaliteitsborging van de trajecten naar het leraarschap binnen opleidingen die geen lerarenopleiding zijn, zijn te weinig gegevens om uitspraken te doen.
- *Bij afwezigheid van formele borgingsmechanisme, vaak dezelfde borging eindniveau*
Voor het eindniveau van de routes die geen reguliere opleidingen zijn volgens de WHW, geen trajecten daarbinnen of geen zij-instroom, hanteren de instellingen vaak dezelfde kwaliteitsborgingmethoden als voor reguliere opleidingen. Bij een aantal van deze routes, zoals bij de leergang vakleerkracht vmbo basis/kader en de module Dienstverlening en Producten werken instellingen daarbij samen.
- *Kwaliteitsborging eindniveau bij zij-instroom volgens eigen regelgeving*
De zij-instroomtrajecten gebruiken het bekwaamheidsonderzoek voor het toetsen van het eindniveau van iedere zij-instromer.

Borging van de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek

- *Geen zorgen over kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek bij opleidingen en trajecten die onderdeel zijn van een lerarenopleiding*

De kwaliteit van de borging van de werkplek is bij de lerarenopleidingen en de trajecten daarbinnen gewoonlijk geregeld via Samen Opleiden & Professionaliseren. Tijdens de accreditatie wordt dit beoordeeld.

- *Weinig informatie over de kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek bij opleidingen en trajecten die geen onderdeel zijn van een lerarenopleiding*
Bij de educatieve module en de educatieve specialisaties binnen vakbachelors en –masters werkt de borging van de werkplek op dezelfde manier als wanneer lerarenopleidingen de modules /specialisaties verzorgen. We kregen weinig zicht op de borgingsmethode als deze module of specialisatie niet verzorgd wordt door lerarenopleidingen.
- *Weinig informatie over de kwaliteitsborging van het onderwijs op de werkplek bij afwezigheid van formele borgingsmechanismen*
Bij de andere routes kregen we beperkt zicht op hoe de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek is geborgd. Aangezien de NVAO deze routes niet beoordeelt, is niet na te gaan of ze daadwerkelijk voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen.
- *Kwaliteitsborging onderwijs op de werkplek bij zij-instroom volgens eigen regelgeving*
Bij de zij-instroom wordt de begeleiding op de werkplek vastgelegd in de tripartiete overeenkomst tussen de kandidaat, de werkgever en de opleiding. Daarnaast geven opleidingen aan de borging van de werkplek op dezelfde manier te doen als bij de reguliere opleiding en de trajecten daarbinnen.

Het aanbieden van routes tijdens de accreditatie

- *Niet alle trajecten mee beoordeeld tijdens laatste accreditatie*
Uit onze resultaten blijkt dat niet alle trajecten tijdens de laatste accreditatie beoordeeld zijn door het visitatieteam. Omdat trajecten niet geregistreerd zijn, is niet na te gaan of deze trajecten al bestonden gedurende de laatste visitatie voor de NVAO-accreditatie. In het accreditatiekader 2018 staat dat opleidingen alle afstudeerrichtingen, specialisaties, varianten, locaties en wettelijke vereisten die aan de betreffende opleiding zijn verbonden expliciet onder de aandacht van de visitatiepanels moeten brengen. Daarom verwachten we dat het bij een volgende accreditatieronde wel zal gebeuren. Het expliciet onder de aandacht brengen garandeert dat alle routes naar het leraarschap die ook tot een bachelor- of mastergraad leiden, beoordeeld worden. Niet-gemelde trajecten gelden dan als niet-geaccrediteerd.
- *Ook sommige andere routes mee beoordeeld door het visitatiepanel*
Lerarenopleidingen laten in een enkel geval routes die niet onder het accreditatiestelsel vallen toch mee beoordelen tijdens de accreditatie. Het gaat om enkele zij-instroomtrajecten, educatieve modules en een route groepsleerkracht vmbo basis-kader. Van deze routes is de kwaliteit sterker geborgd dan voor de routes die niet worden mee beoordeeld.
- *Mogelijk onduidelijkheid bij instellingen over accreditatie van routes*
De verscheidenheid aan antwoorden op de vraag of de routes (mee)beoordeeld zijn tijdens de accreditatie, roept de vraag op of instellingen in alle gevallen overzicht houden over de routes en de bijbehorende formele wetgeving.

5 Verkorte en versnelde routes naar het leraarschap

In dit hoofdstuk beantwoorden we de derde deelvraag: welke routes kunnen we identificeren als verkorte en versnelde routes? Deze vraag beantwoorden we aan de hand van de antwoorden van de instellingen op de vragenlijst. We beschrijven eerst de variatie in omvang, duur en instroomeisen van de routes (5.1). Dan geven we een overzicht van routes die verkort kunnen worden en hoe dit volgens instellingen gebeurt (5.2). Daarna geven we een overzicht van versnelde routes (5.3). Tot slot beschrijven we eventuele samenwerkingen tussen lerarenopleidingen en externe partijen (5.4).

Naar aanleiding van de motie Kwint/Westerveld heeft de minister aan de inspectie gevraagd om een inventarisatie te maken van het aantal zogenaamde 'spoedcursussen' naar leraarschap. We zijn in dit onderzoek ingegaan op het verzoek van de minister om "een inventarisatie te maken van soortgelijke trajecten" door te kijken naar verkorte en/of versnelde routes.

De deeltijdopleidingen die deelnemen aan het experiment flexibilisering en de zij-instroomtrajecten laten we in dit hoofdstuk buiten beschouwing, aangezien er sprake is van individuele maatwerktrajecten waarvan de duur en omvang kan verschillen. Daarnaast laten we in dit hoofdstuk de 'andere routes' buiten beschouwing omdat voor deze routes geen wettelijk kader bestaat rond de omvang en studielast van de routes of over verkorting of versnelling. In totaal zijn er 263 opleidingen en trajecten die leiden tot een bevoegdheid meegenomen in de analyses in dit hoofdstuk.

5.1 Verschillen in omvang, duur en instroomeisen

In dit onderzoek vroegen we instellingen naar de omvang in studiepunten van iedere route, naar de nominale duur en naar de instroomeisen. In deze paragraaf bespreken we de door de instellingen gerapporteerde verschillen in omvang en nominale duur tussen routes. Ook gaan we na of we de verschillen kunnen verklaren door de instroomeisen.

Verschillen tussen typen routes

We zien grote verschillen in omvang en nominale duur tussen typen routes die naar eenzelfde bevoegdheid leiden, bijvoorbeeld tussen een deeltijdopleiding, een ALPO en een vwo-route die naar een bevoegdheid primair onderwijs leiden. Routes naar een eerstegraads bevoegdheid kunnen verschillen van 16 tot 120 studiepunten en de nominale duur kan verschillen van 6 maanden tot 3 jaar. De route met een omvang van 16 studiepunten is een verkorte deeltijd-ulo, waarin eerstegraads leraren een aanvullende eerstegraads bevoegdheid kunnen halen. Van deze leraren is al door de instelling geconstateerd dat hun vakinhoudelijke kennis voldoende is. De routes van 120 studiepunten in 2 jaar betreft de tweejarige geïntegreerde universitaire master, voor studenten zonder onderwijservaring met een afgeronde bachelor dat aansluit bij het schoolvak. Deze verschillen in omvang en nominale duur tussen de typen routes naar eenzelfde bevoegdheid zijn dus te verklaren door de verschillen in instroomeisen die instellingen hanteren.

Soms lijken routes bedoeld te zijn voor dezelfde doelgroep, maar zijn er toch verschillen in omvang en nominale duur. We identificeerden enkele routes waarbij dit het geval leek, maar waarbij na nadere beschouwing bleek dat deze routes toch subtiel verschillen in doelgroep, of in een eerder behaalde bevoegdheid. Zo leiden zowel de hbo-master als de verkorte deeltijd-ulo studenten met een tweedegraadsbevoegdheid op naar een eerstegraadsbevoegdheid. De hbo-masterstudenten die instromen hebben echter een minder hoog kennisniveau dan de studenten die instromen in de deeltijd-ulo. Ook de universitaire educatieve minor en de kopopleiding lijken dezelfde specifieke doelgroep te hebben, maar verschillen in omvang en nominale duur. Bij de kopopleiding ronden studenten de opleiding naar tweedegraads leraar van 60 studiepunten af in 1 jaar, omdat zij het benodigde kennisdeel van de opleiding al achter de rug hebben en hiervoor worden vrijgesteld. Dit geldt ook voor de educatieve minor, maar deze heeft een kleinere omvang van 30 studiepunten. Met de educatieve minor behaalt de student echter een beperkte tweedegraadsbevoegdheid in plaats van een volledige tweedegraadsbevoegdheid.

Er lijkt echter één specifieke doelgroep te zijn waarvoor wel routes met verschillen in omvang en nominale duur bestaan naar eenzelfde bevoegdheid. Voor mensen met een mbo-opleiding die werken als onderwijsassistent zijn meerdere routes die verschillen in vormgeving, maar welke allemaal opleiden tot leraar primair onderwijs. Bij één van de instellingen wordt dit de 'mbo-route' genoemd en bij een andere instelling is er een verkorte deeltijd of verkorte voltijd voor deze doelgroep ingericht. Bij alle instellingen is de nominale duur 3 jaar. Bij de ene route is de omvang 180 studiepunten en bij de andere 240 studiepunten, in een versneld traject. We gaan in de volgende twee paragrafen in op verkorting en versnelling.

Verschillen binnen type routes

We zien ook verschillen in omvang en nominale duur binnen dezelfde typen routes die leiden naar eenzelfde bevoegdheid. Instellingen geven bijvoorbeeld in enkele gevallen aan dat de nominale duur van deeltijdopleidingen naar tweedegraads leraar van 240 studiepunten 2 tot 4 jaar of 1 tot 4 jaar is, of dat een deeltijdopleiding naar leraar primair onderwijs van 180 studiepunten een nominale duur heeft van 3 jaar, 2 tot 3 jaar, 2,5 jaar of 2 jaar.

De verschillen in omvang en nominale duur binnen routes zijn te verklaren door de specifieke instroomeisen die de instellingen voor de routes hanteren. Sommige korte routes zijn bijvoorbeeld alleen geschikt voor studenten met relevante werkervaring, een eerder behaalde lesbevoegdheid of een eerder afgeronde (relevante) hbo- of wo-opleiding. Zo bieden instellingen de deeltijdopleidingen naar tweedegraads leraar met een kortere nominale duur alleen aan mensen aan met een afgeronde hbo-vooropleiding die aansluit bij het schoolvak, of aan mensen met een afgeronde lerarenopleiding. De verkorting gebeurt in deze gevallen door middel van vrijstellingen. Studenten met een wo-opleiding kunnen de vwo-route volgen: een hbo bacheloropleiding met een omvang van 180 studiepunten in drie jaar.

Bij de verkorte deeltijd bij de tweedegraads opleidingen en de pabo's zien we veel verschillen in de omvang, de duur en de instroomeisen binnen de route. De verkorte deeltijdroute omvat trajecten voor verschillende doelgroepen, van eenjarige trajecten voor mensen met een bevoegdheid, en twee- tot driejarige trajecten gericht op mensen met een afgeronde vooropleiding in het hoger

onderwijs tot driejarige trajecten gericht op mensen met een relevante mbo-vooropleiding.

Bij de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO) zien we een opvallende variatie in de omvang en de duur. Bij de instellingen die de combinatie pabo en wo-bachelor als één geïntegreerde opleiding aanbieden is de omvang van de route 240 studiepunten en de nominale duur 4 jaar. Voor deze geïntegreerde opleidingen ontvangt een afgestudeerde 2 getuigschriften in de duur waarin normaal 1 getuigschrift wordt behaald. Dit behoort op basis van vrijstellingen te gebeuren. Er is een ALPO van 270 studiepunten in vier jaar en een instelling geeft aan dat de opleiding met 6 maanden versneld kan worden in het derde en vierde jaar van de pabo. Wanneer de ALPO bestaat uit een combinatie van een pabo met een wo-master volgen studenten eerst een pabo inclusief een pre-master waarna zij doorstromen naar de wo-master. De omvang is meestal 240 studiepunten voor de pabo en 60 studiepunten voor de wo-master. Bij twee instellingen duurt de pabo in dit geval 3 jaar. De verkorting van de pabo is in bovenstaande gevallen vergelijkbaar met de verkorting voor vwo'ers, zoals in de vwo-route. Binnen de ALPO lijken de variaties in omvang en nominale duur dus verklaard te worden door verschillen in de combinaties van de gevolgde opleidingen en de gehanteerde instroomeisen.

5.2 Verkorting van routes naar het leraarschap

Een verkorte route is een route waarvan de student een of meer onderdelen kan overslaan op basis van individuele vrijstellingen verleend door de examencommissie. Een opleiding kan niet standaard verkort aangeboden worden. De vrijgestelde studieonderdelen zorgen voor minder studiepunten en dus minder studiebelasting, waardoor de opleiding soms in een kortere duur dan nominaal wordt afgerond. We vroegen de instellingen om bij iedere route aan te geven of deze *verkort* kan worden en zo ja met hoeveel tijd en studiepunten deze verkort kan worden en hoe de verkorting van de route tot stand komt. In tabel 5.1 staat een overzicht van het aantal routes en percentage routes dat verkort kan worden. Enkele instellingen gaven ook aan dat de route versneld kan worden. Daarnaast gaven sommige instellingen aan dat de vraag over verkorting niet van toepassing is. Vermoedelijk kunnen deze routes niet (extra) verkort worden en hebben zij daarom geantwoord dat de vraag niet van toepassing is.

Tabel 5.1 Het aantal en het percentage routes naar een bevoegdheid dat verkort en/of versneld kan worden

Verkorting	Aantal routes	Percentage routes
Ja	124	47,2%
Ja en versneld	2	0,8%
Nee	88	33,5%
Nee wel versneld	9	3,4%
Versneld	2	0,8%
Geen antwoord	20	7,6%
Niet van toepassing	18	6,8%
Eindtotaal	263	100,0%

Binnen de routes is veel variatie in maximale verkorting in studiepunten. Een route met een nominale duur van 240 studiepunten kan bij de ene instelling verkort

worden tot een minimum van 190 studiepunten maar bij een andere instelling tot 60 studiepunten. Een instelling geeft ook aan dat theoretisch gezien een route van 120 studiepunten verkort kan worden tot 0, mochten alle kwalificaties individueel aangetoond kunnen worden. De WHW stelt geen maximum aan het aantal vrijstellingen dat gegeven kan worden. Ook bij de verkorting in tijd is er veel variatie binnen routes. Een route van 4 jaar kan bijvoorbeeld maximaal verkort worden naar 6 maanden of naar 1, 2 of 3,5 jaar.

We vroegen instellingen naar de totstandkoming van de verkorting van de route, indien deze verkort kan worden. Bij 123 van de 137 routes waarbij aangegeven is dat deze verkort, versneld of verkort en versneld kunnen worden, specificeerden instellingen ook hoe deze verkorting tot stand komt. We categoriseerden de antwoorden op deze vraag door onderscheid te maken tussen wel of geen verkorting door (individuele) vrijstellingen en met wel of geen betrokkenheid van de examencommissie, zie tabel 5.2⁴⁷. Het is goed te realiseren dat we op de vragenlijst niet expliciet gevraagd hebben om aan te geven of een examencommissie de individuele vrijstellingen verleent.

Tabel 5.2. Het aantal routes en percentage routes waarbij instellingen noemen dat verkorting tot stand komt door (individuele) vrijstellingen met wel of geen betrokkenheid van een examencommissie, of anderszins

Hoe komt de verkorting tot stand	Aantal routes	Percentage routes
Vrijstellingen worden individueel verleend door examencommissie	24	17,5%
Vrijstellingen worden verleend door examencommissie	9	6,6%
Vrijstellingen worden individueel verleend	4	2,9%
Vrijstellingen worden verleend	27	19,7%
Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid	47	34,3%
Vrijstellingen worden afgegeven, daarnaast versnelling	1	0,7%
Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid, daarnaast versnelling	1	0,7%
Geen vrijstellingen maar versnelling	3	2,2%
Onduidelijk hoe de verkorting tot stand komt	7	5,1%
Geen antwoord	14	10,2%
Eindtotaal	137	100,0%

Bij 65 van de 137 routes die verkort en/of versneld kunnen worden geven instellingen aan dat zij vrijstellingen verlenen. Bij 4 routes geven ze aan dat dit gebeurt op individueel niveau, bij 35 routes is er een examencommissie bij betrokken en bij 24 routes geven ze aan dat een examencommissie vrijstellingen individueel verleent. Bij 48 van de 137 routes die verkort kunnen worden maken we uit de beschrijving op dat dit gebeurt op basis van een vooropleiding, werkervaring of een eerder behaalde onderwijsbevoegdheid. Tot slot is bij 7 van de 137 routes onduidelijk hoe de verkorting tot stand komt, vanwege de onduidelijke beschrijving van de verkorting. Bij 14 routes legden instellingen niet uit hoe de verkorting tot stand komt.

⁴⁷ Een uitgebreide uitleg van deze categorisering staat in de onderzoeksopzet in bijlage II.

Het versnellen van de opleiding kan niet op basis van vrijstellingen, aangezien er geen studiepunten of studieonderdelen worden vrijgesteld. Wanneer instellingen aangeven dat de opleiding versneld kan worden, geven zij aan dat dit gebeurt op basis van de aanwezige kwalificaties bij de studenten of kandidaten.

5.3 Versnelling van routes naar het leraarschap

Een versnelde route definiëren we als een route waarbij een student de studieonderdelen doorloopt maar in een kortere tijd dan verwacht kan worden op grond van het aantal studiepunten. Bij een versnelde route is dus geen sprake van vrijgestelde studieonderdelen maar van intensivering van het opleidingstraject.

We vroegen instellingen naar de nominale duur van de route en naar de omvang in studiepunten. Aan de hand van deze gegevens keken we bij welke routes instellingen een kortere nominale duur rapporteerden dan verwacht kan worden op basis van de omvang van de routes in studiepunten. Wanneer een instelling bijvoorbeeld aangaf dat een bacheloropleiding 240 studiepunten bedroeg en een nominale duur had van 3 jaar in plaats van de verwachte 4 jaar, markeerden we deze routes als versnelde route.

Van de 263 opleidingen en trajecten die naar een bevoegdheid leiden, gaven instellingen bij 253 routes zowel de omvang in studiepunten aan als de nominale duur. In de tabel in bijlage III geven we een overzicht van de in totaal 28 opleidingen en trajecten met een kortere nominale duur dan verwacht gezien het gerapporteerde aantal studiepunten, ofwel de mogelijke versnelde routes. Daarnaast staan in de tabel 12 routes waarvan instellingen zelf rapporteerden dat deze versneld kunnen worden (zie vorige paragraaf). Voor deze routes gingen we na wat de instroomeisen zijn, of de instelling verkorting of versnelling noemde bij de vraag over de mogelijkheid van verkorting en hoe de verkorting tot stand komt.

Er zijn vier verschillende categorieën routes waar te nemen wanneer we kijken naar de mogelijk versnelde routes (in totaal 40 routes). Bij de eerste categorie routes (18 routes) is er vermoedelijk geen sprake van een versnelling, maar wordt de route verkort op basis van specifieke instroomeisen. Bij deze routes vermelden instellingen dat de doelgroep van de route enkel mensen zijn met een hoger opleidingsniveau, bijvoorbeeld een vwo-diploma of een afgeronde hbo of wo vooropleiding. De instellingen rapporteren een variabele nominale duur, bijvoorbeeld van 1 tot 4 of van 2 tot 4 jaar bij 240 studiepunten. Dit geeft aan dat instellingen mogelijk individueel maatwerk aanbieden op basis van vrijstellingen. Zij vermelden dat de route verkort kan worden op basis van vooropleiding, werkervaring of bevoegdheid, of op basis van vrijstellingen. Over 2 routes geven de instellingen geen specificatie over de methode van verkorting. Voor deze eerste categorie routes zijn er indicaties dat er sprake is van verantwoord maatwerk door middel van verkorting op basis van individuele vrijstellingen.

Bij de tweede categorie routes (9 routes) is er ook mogelijk sprake van verkorting in plaats van versnelling. Ook bij deze routes vermelden instellingen dat de doelgroep van de route enkel mensen zijn met een hoger opleidingsniveau, bijvoorbeeld een vwo-diploma of een afgeronde hbo of wo vooropleiding. Bij deze routes geven instellingen echter aan dat de route niet extra kan worden verkort. Zij rapporteren een vast aantal jaren als nominale duur, bijvoorbeeld 3 jaar bij 240 studiepunten. Dit suggereert dat er mogelijk een standaard verkort traject wordt aangeboden aan een specifieke doelgroep, zonder extra individuele aanpassingen.

Doordat de instellingen bij deze routes geen informatie over verkorting invulden, kunnen we geen uitspraken doen of dit gebeurt op basis van individuele vrijstellingen.

Er is een derde categorie routes (13 routes) waarbij instellingen zelf aangeven dat de route versneld kan worden. Bij deze routes is er wederom sprake van specifieke instroomeisen. Zo kunnen bij sommige routes enkel mensen met een hoger opleidingsniveau of een relevante ho-vooropleiding instromen. Sommige instellingen geven aan dat de routes verkort en versneld kunnen worden. Wanneer instellingen uitleg geven over de methode van verkorting, geven zij aan dat de verkorting gebeurt op basis van vrijstellingen, of op basis van aanwezige kwalificaties. Voor de versnelling kunnen er geen vrijstellingen gegeven worden, aangezien de studenten geen studieonderdelen overslaan. Doordat de instellingen aangeven dat er specifieke instroomeisen gelden voor specifieke doelgroepen, lijkt er sprake te zijn van maatwerk.

Er rest een vierde categorie routes waarvan we geen gegevens hebben over de omvang en nominale duur van de routes of mogelijke verkorting of versnelling. Hierdoor kunnen er versnelde routes zijn die niet naar voren komen uit bovenstaande analyses.

5.4 Samenwerking met externe partijen

In de motie Kwint/Westerveld was sprake van een route naar het leraarschap die werd aangeboden door een instelling voor hoger onderwijs samen met een externe partij. Dit riep vragen op over welke partij het onderwijs verzorgde en wie het afsluitende getuigschrift verstrekke. Daarom voegden we een vraag naar samenwerking toe aan de vragenlijst.

Het merendeel van de instellingen gaf aan dat zij niet samenwerken met partijen die niet erkend zijn als (hoger) onderwijsinstelling (veertig van de vijftig instellingen). De instellingen die wel aangeven samen te werken met partijen die niet erkend worden als (hoger) onderwijsinstelling noemen verschillende soorten samenwerkingspartners die gerelateerd zijn aan specifieke doeleinden. Voor de zij-instroomtrajecten werken instellingen samen met overkoepelende organisaties zoals Platform Trainees in het onderwijs en platform TeachForAmsterdam. Daarnaast geven een aantal instellingen aan dat zij voor het uitvoeren van de geschiktheidsonderzoeken voor de zij-instroom gebruik maken van de assessmentcentra van andere instellingen hoger onderwijs. Verschillende instellingen geven aan samen te werken met het werkveld zoals scholen en schoolbesturen, het beroepenveld, experts en zelfstandigen uit de kunst- en cultuursector. Voor werving van deeltijdstudenten geeft één instelling aan samen te werken met het wervingsbureau 'Echt Onderwijs'. Tot slot noemt een instelling de samenwerking met Stichting Technasium voor het verzorgen van onderwijs naar tweede-/eerstegraads leraar Onderzoek en Ontwerp. Dit is een van de routes die we door deze uitvraag tegenkwamen en aan het routeoverzicht in hoofdstuk 3 toevoegden. Deze route werd daar besproken.

5.5 Conclusies

In dit hoofdstuk wordt de derde deelvraag beantwoord: Welke routes kunnen we identificeren als verkorte en versnelde routes? Om deze vraag te beantwoorden vroegen we instellingen aan te geven hoe de routes zijn vormgegeven (omvang, duur en instroomeisen) en hoe de routes eventueel verkort worden. Tot slot beschreven we eventuele samenwerkingen tussen lerarenopleidingen en externe

partijen. Hieronder geven we een overzicht van de belangrijkste conclusies die betrekking hebben op de verschillen in duur, omvang en instroomeisen tussen de routes en conclusies ten aanzien van verkorte en versnelde routes.

Er zijn grote verschillen in omvang, duur, instroomeisen en naamgeving

- *Verschillen in naamgeving wekt verwarring op*
We zien verschillen in naamgeving van routes. Sommige routes hebben dezelfde naam maar hebben een andere doelgroep en andersom, routes voor eenzelfde doelgroep hebben een andere naam. Dat laatste zien we vooral bij de routes gericht op mensen met een relevante mbo-vooropleiding (mbo-route, verkorte deeltijd, versnelde voltijd). De grote verschillen in naamgeving maken het lastig om een helder overzicht te krijgen van alle soorten routes en maken het moeilijk routes met elkaar te vergelijken.
- *Verschillen in omvang en duur tussen typen routes worden verklaard door instroomeisen*
Naast de variëteit in naamgeving, zien we een grote variëteit in vormgeving. Zo zien we grote verschillen in omvang tussen routes, variërend van verkorte routes met een omvang van maar 16 studiepunten, bedoeld voor leraren die een aanvullende bevoegdheid willen halen voor een vak waarover ze al kennis hebben verworven, tot voltijd trajecten van 240 studiepunten in 4 jaar of gecombineerde opleidingen met een totale omvang van 300 tot 480 studiepunten. Deze verschillen in omvang zijn terug te voeren op de verschillende doelgroepen: studenten zonder voorkennis, studenten die al een vakkennis hebben opgedaan middels een opleiding in het hoger onderwijs, studenten die al een bevoegdheid hebben of studenten met een mbo-vooropleiding die werken als onderwijsassistent.
- *Verschillen in omvang en duur binnen typen routes worden niet allemaal verklaard door instroomeisen*
Ook binnen bepaalde type routes is er veel diversiteit. De meeste verschillen zijn te verklaren door de verschillende doelgroepen die bediend worden. Toch zien we ook diversiteit binnen routes die minder goed te verklaren zijn door verschil in doelgroepen, namelijk bij de verkorte deeltijd, de mbo-route en de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO). De verkorte deeltijd fungeert als verzamelroute voor verschillende soorten trajecten voor verschillende doelgroepen. De mbo-route kent verschillende naam- en vormgevingen. En bij de ALPO worden hbo- en wo-opleidingen op verschillende manieren met elkaar gecombineerd, waardoor duur en omvang van elkaar verschillen.
- *Diversiteit vormgeving vraagt extra aandacht van visitatiepanels*
De grote diversiteit in vormgeving roept de vraag op of van al die trajecten de afgestudeerden voldoen aan de bekwaamheidseisen. Dit is in principe een taak van de opleiding en de visitatiepanels beoordelen dit. Instellingen zullen alle trajecten die onder de opleiding vallen moeten gaan melden bij de visitatiepanels. Gezien de grote diversiteit in vormgeving zal het voor de visitatiepanels een opgave zijn om voor al die verschillende routes na te gaan of alle afgestudeerden voldoen aan de bekwaamheidseisen. Met name routes voor mbo'ers, de verkorte deeltijd en de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs zullen aandacht vragen.

Instellingen bieden veel verkorte routes aan

- *De meeste instellingen geven aan dat verkorting gebeurt op basis van individuele vrijstellingen*
Veel routes kunnen verkort worden. Op de vragenlijst geven de instellingen bij de meeste routes aan dat verkorting gebeurt door het verlenen van individuele vrijstellingen.
- *Routes worden mogelijk standaard verkort aangeboden*
Er lijken routes standaard verkort te zijn. Dit gaat om routes gericht op specifieke doelgroepen.
- *Verkorting roept in sommige gevallen vragen op*
In dit onderzoek is niet nagegaan of de verkorting van de trajecten op de wettelijke correcte manier is verlopen. De soms summier antwoorden van de instellingen roepen de vraag op of verkorting altijd gebeurt op basis van individuele vrijstellingen door een examencommissie. Een voorbeeld hiervan is de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs, een geïntegreerde opleiding die afgesloten wordt met twee getuigschriften.

Instellingen bieden versnelde routes aan

- *Identificatie versnelde cursussen lastig*
We hebben geprobeerd versnelde routes te identificeren aan de hand van de duur en omvang van 263 routes (opleidingen en trajecten). Op grond van de data is het niet eenvoudig te achterhalen wanneer er sprake is van een versnelde route. Het is niet altijd te bepalen of de zogenoemde versnelling plaatsvindt op basis van verkorting of dat de studie sneller wordt doorlopen. Uit de data blijkt dat een deel van de getraceerde routes wordt verkort in plaats van versneld en dat dit gebeurt op basis van vrijstellingen. Voor een ander deel van de routes is er mogelijk sprake van generieke verkorting. Bij een laatste deel is er duidelijk sprake van versnelling. Het betreft een beperkt aantal.
- *Versnelde routes vragen aandacht*
Uit de data blijkt dat de versnelde routes zijn bedoeld voor specifieke doelgroepen waarvoor strengere instroomeisen gelden dan voor de reguliere routes, bijvoorbeeld vwo'ers of mensen met een vooropleiding in het hoger onderwijs of een eerder behaalde lesbevoegdheid. Doordat instellingen aangeven dat er specifieke instroomeisen gelden voor specifieke doelgroepen krijgen we de indruk dat er goed is nagedacht over het aanbieden van maatwerk aan deze specifieke doelgroepen. We hebben binnen het kader van dit onderzoek niet kunnen vaststellen of het maatwerk op een juiste manier wordt vormgegeven, bijvoorbeeld door de studielast voldoende te onderbouwen in termen van vrijstellingen of studie-inspanningen. Net als bij de verkorte routes is het belangrijk dat instellingen hoger onderwijs er zorg voor dragen dat dit op de juiste manier gebeurt.

Samenwerking met organisaties buiten de instellingen hoger onderwijs

- *Geen risicovolle samenwerkingen gerapporteerd door instellingen*

Instellingen werken voor de lerarenopleidingen samen, of met het afnemend werkveld (scholen) bij het opleiden van studenten. Ook wordt samenwerking met bureaus genoemd bij de werving van deeltijdstudenten. We zien in dit onderzoek geen risicovolle samenwerkingen van opleidingen of instellingen met externe partijen in het aanbieden van onderwijs.

6 Conclusies, aanbevelingen en nader onderzoek

In dit hoofdstuk geven we de conclusies (6.1) en de aanbevelingen (6.2) en sluiten we af met de opsomming van een aantal onderwerpen waar nader onderzoek nodig is (6.3).

6.1 Conclusies

In deze paragraaf gaan we in op de risico's die er zijn in het stelsel van routes naar het leraarschap als we kijken naar de wettelijke kwaliteitsborgingsmechanismen van de routes, de feitelijke kwaliteitsborging door de instellingen en naar verkorte en versnelde routes naar het leraarschap. In het onderzoek hebben we geconstateerd dat er veel verschillende routes naar het leraarschap bestaan, voor verschillende doelgroepen en bevoegdheidsniveaus en voor verschillende vakken, waaronder voor nieuwe vakken waarvoor nog geen lerarenopleiding bestaat. Instellingen bieden in totaal 384 routes aan. Deze routes kunnen we onderscheiden in 33 verschillende soorten routes. Er is een lappendeken van routes ontstaan waarvoor de kwaliteitsborging op verschillende manieren wettelijk geregeld is. Een aantal routes ontbeert accreditatie door de NVAO en toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Ons inziens leidt dit tot risico's voor de kwaliteit en de certificering. Daarnaast zien we dat bij een aantal routes de kwaliteitsborging van het eindniveau door een examencommissie van een lerarenopleiding afwezig is. Tot slot verzorgen lerarenopleidingen routes van verschillende naam- en vormgeving, wat bijdraagt aan de onoverzichtelijkheid. Een aantal van die routes betreft verkorte of versnelde maatwerkroutes voor specifieke doelgroepen. We zien dat er goed is nagedacht over het aanbieden van maatwerk aan deze specifieke doelgroepen, maar in het kader van dit onderzoek hebben we niet kunnen vaststellen of dit op de wettelijke verantwoorde manier is vormgegeven.

In dit onderzoek onderzochten we de risico's van het stelsel van routes door naar de kwaliteitsborging te kijken. We hebben niet de kwaliteit van de lerarenopleidingen en pabo's beoordeeld. Net als in ons eerdere onderzoek (Inspectie van het Onderwijs, 2019) laten lerarenopleidingen wel een kwaliteitscultuur zien.

In dit onderzoek hebben we de hoofdvraag beantwoord aan de hand van drie deelvragen. De geconstateerde risico's voor het stelsel van routes naar het leraarschap vatten we hieronder aan de hand van de deelvragen puntsgewijs samen.

1. Risico's ten aanzien van de wettelijk inrichting van de routes naar het leraarschap

Risico's door de getuigschriften en certificaten

- *Duurzaamheid van de getuigschriften en certificaten*
Voor de verschillende routes worden verschillende getuigschriften en certificaten uitgereikt. Dit roept vragen op over de duurzaamheid van de certificaten. Mogelijk weten werkgevers over tien of twintig of dertig jaar niet meer waar de verschillende certificaten voor staan.
- *Definitie van lerarenopleiding*

De afwezigheid van een definitie van lerarenopleiding in de Wet hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), leidt ertoe dat de vraag gesteld kan worden of iemand die een getuigschrift heeft van een bachelor- of masteropleiding die geen lerarenopleiding is – ook als die opleiding opleidt tot de bekwaamheidseisen – volgens de Wet educatie en beroepsonderwijs aangesteld kan worden als leraar.

Risico's door afwezigheid examencommissie lerarenopleiding

- *Mogelijk onvoldoende kennis van bekwaamheidseisen bij niet-lerarenopleidingen en visitatiepanel*
Naast de lerarenopleiding en trajecten daarbinnen, zijn er ook trajecten die niet verzorgd worden door lerarenopleidingen, zoals de educatieve specialisaties binnen vakbachelors en -masters en enkele educatieve minoren. Bij deze trajecten zien we het risico van onvoldoende kennis van de bekwaamheidseisen bij de examencommissie van een dergelijke opleiding en bij het visitatiepanel dat de opleiding beoordeelt voor de accreditatie. Het is goed dat de meeste van deze opleidingen, lerarenopleidingen betrekken bij het verzorgen van deze trajecten.
- *Rol van examencommissie onvoldoende bij Zij-instroom in het Beroep*
Bij zij-instroomtrajecten hebben examencommissies geen duidelijk rol bij de borging van het eindniveau. De afwezigheid van dit kwaliteitsborgingsmechanisme vormt een risico voor de kwaliteit van de zij-instroomtrajecten.

Risico's door afwezigheid accreditatie en toezicht

- *Routes zonder kwaliteitsborging door NVAO-accreditatie en toezicht inspectie*
Routes die geen opleiding zijn of geen traject daarbinnen, vallen niet onder het accreditatiestelsel. Van deze routes kan niet worden vastgesteld of ze voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen. In de meeste gevallen betreft dit routes die opleiden voor een aanvullende bevoegdheid. Met uitzondering van de zij-instroomtrajecten kan de inspectie hoger onderwijs op deze routes geen toezicht houden. De inspectie kan op basis van de regeling, besluiten en beleidsregels waarin de betreffende routes genoemd worden wel de situatie verkennen, maar door afwezigheid van kwaliteitscriteria in de wetgeving kan de inspectie in die gevallen slechts constatering doen.
- *Afwezigheid accreditatie zij-instroom is een gemis*
Voor de zij-instroomtrajecten wordt geen graad verleend waardoor ze niet onder het accreditatiestelsel vallen. Van de zij-instroomtrajecten wordt daardoor niet vastgesteld of ze voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen.
- *Modules die niet altijd onderdeel zijn van een geaccrediteerde opleiding*
In een aantal gevallen is er sprake van een hybride situatie. Dit betreft routes die worden aangeboden als losse module buiten een opleiding, en ook onderdeel zijn van een geaccrediteerde opleiding. Afgestudeerden van deze routes ontvangen of een bachelor- of mastergraad en een getuigschrift waarop staat voor welk vak ze bevoegd zijn, of een certificaat waarop staat voor welk vak ze bevoegd zijn. Het risico voor de kwaliteitsborging is hier beperkt, maar

er is wel een onduidelijk situatie over het certificaat, de accreditatiestatus en het toezicht van de losse module.

- *Route die niet verzorgd wordt door een hogeronderwijsinstelling*
De module Onderzoek en Ontwerp wordt verzorgd door een organisatie die geen hogeronderwijsinstelling is. Deze module wordt ook als onderdeel van geaccrediteerde opleidingen aangeboden. Dit leidt tot vragen over certificering en uitbesteding.
- *De grote variëteit in routes is een uitdaging voor de toezichthouder*
Ook voor de inspectie is het huidige stelsel van routes naar het leraarschap onoverzichtelijk. Bovendien bieden de verschillende regelingen, beleidsregels en besluiten nauwelijks handvatten om toezicht te houden.

Risico door onvolledige registratie inschrijvingen

Er is onvolledig zicht op het aantal mensen dat studeert voor leraar. Hierdoor kunnen we geen inschatting maken van het aantal bevoegde leraren dat het werkveld betreedt vanuit routes waarbij er geen goede kwaliteitsborging aanwezig is.

2. Risico's ten aanzien van de kwaliteitsborging door instellingen

Risico's door afwezigheid accreditatie van routes naar het leraarschap

- *Niet alle trajecten werden aangeboden aan visitatiepanels*
In het verleden hebben instellingen niet alle trajecten aangeboden aan visitatiepanels. Nu is in het accreditatiekader 2018 opgenomen dat opleidingen alle trajecten die aan de betreffende opleiding zijn verbonden expliciet onder de aandacht gebracht moeten worden van de visitatiepanels. Dit zorgt er voor dat alle routes naar het leraarschap die tot een bachelor- of mastergraad leiden, beoordeeld worden. Trajecten die niet gemeld worden, gelden dan als niet-geaccrediteerd.
- *Ook routes die niet leiden tot een bachelor- of mastergraad aangeboden aan visitatiepanels*
Instellingen hebben ook routes die niet onder het accreditatiestelsel vallen aangeboden ter accreditatie. Van deze routes is de kwaliteit sterker geborgd dan van de routes die niet worden mee beoordeeld. Het roept wel de vraag op of instellingen in alle gevallen het overzicht kunnen behouden over de routes en de formele wetgeving waar de verschillende routes onder vallen.

Risico's door afwezigheid kwaliteitsborging van het eindniveau en het onderwijs op de werkplek

- *Geen zorgen interne kwaliteitsborging bij opleidingen en trajecten die onderdeel zijn van een lerarenopleiding*
Er is bij lerarenopleidingen een kwaliteitscultuur wat betreft de borging van de kwaliteit van het eindniveau en het onderwijs op de werkplek.
- *Te weinig informatie over de interne kwaliteitsborging*
We hebben te weinig informatie over de kwaliteitsborging van het eindniveau en het onderwijs op de werkplek bij opleidingen en trajecten die geen onderdeel zijn van een lerarenopleiding. Ook is er, door afwezigheid van

accreditatie en toezicht, beperkt zicht op de kwaliteitsborging van andere routes. Hoewel de instellingen aangeven dezelfde kwaliteitsborgingmethoden voor het eindniveau te gebruiken als voor reguliere opleidingen, hebben we beperkt zicht gekregen op hoe de kwaliteit van het onderwijs op de werkplek wordt geborgd. Aangezien de NVAO deze routes niet beoordeelt, is niet na te gaan of ze daadwerkelijk voldoende opleiden voor de bekwaamheidseisen.

3. Risico's ten aanzien van verkorte en versnelde routes

Risico door de variatie in vormgeving en naamgeving

- *Verschillen in vorm- en naamgeving wekken verwarring op en dat vraagt extra aandacht van visitatiepanels*
Binnen en tussen routes zijn grote verschillen in vormgeving (omvang, duur en instroomeisen) en in naamgeving. Als we kijken naar de verschillende doelgroepen zijn de verschillen in vormgeving grotendeels te verklaren. Bij de mbo-route, de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs en de verkorte deeltijd zijn de verschillen in vormgeving minder goed te verklaren. Deze worden op verschillende manieren vormgegeven, maar zijn wel bedoeld voor dezelfde doelgroep. Dit creëert een onoverzichtelijke situatie voor studenten, scholen en instellingen, maar ook voor visitatiepanels.
- *De onoverzichtelijkheid kan leiden tot niet-effectieve keuzes*
In het rapport *Maatwerk voor aankomende leraren* (2019) constateerden we dat onoverzichtelijkheid van het stelsel van routes naar het leraarschap kan leiden tot verkeerde opleidingskeuzes van de aankomende leraren. Dit onderzoek naar routes naar het leraarschap ondersteunt deze conclusie.

Risico door verkorte en versnelde routes

- *Bij sommige verkorte routes vragen over de manier van verkorting*
Instellingen bieden veel verkorte routes aan. De meeste instellingen geven aan dat verkorting gebeurt op basis van individuele vrijstellingen. Omdat we in dit onderzoek niet voor iedere route expliciet zijn nagegaan of de verkorting van de trajecten op de wettelijke correcte manier is verlopen, weten we niet of alle routes verkort worden middels individueel verleende vrijstellingen door examencommissies en of de kwaliteit dan voldoende geborgd is.
- *Aandacht nodig voor de wijze van versnelling*
Instellingen bieden een beperkt aantal versnelde routes aan. Deze routes zijn bedoeld voor specifieke doelgroepen waarvoor strengere instroomeisen gelden dan voor de reguliere routes. Doordat instellingen aangeven dat er specifieke instroomeisen gelden voor specifieke doelgroepen krijgen we de indruk dat er goed is nagedacht over het aanbieden van maatwerk aan deze specifieke doelgroepen. Binnen het kader van dit onderzoek hebben we niet kunnen vaststellen of van de routes de studielast voldoende is onderbouwd in termen van vrijstellingen of studie-inspanningen.

6.2 Aanbevelingen

Om de geïdentificeerde risico's in het stelsel van routes naar het leraarschap aan te pakken bevelen we aan dat voor alle routes de kwaliteit wordt geborgd middels de drie kwaliteitsborgingsmethoden:

- borging van de kwaliteit van het eindniveau door de examencommissie van een lerarenopleiding;
- accreditatie door de NVAO;
- toezicht door de Inspectie van het Onderwijs.

Bij de aanpassing van het bevoegdheidsstelsel dient rekening te worden gehouden met de kwaliteitsborging. Deze drie kwaliteitsborgingsmethoden kunnen als uitgangspunt dienen. Daarnaast is het belangrijk om de certificaten van de verschillende routes die geen opleiding zijn herkenbaar en daardoor duurzaam te maken. We bevelen daarnaast aan om meer overzicht te creëren in de routes. Doordat de invoering van de flexibilisering in het hoger onderwijs meer individueel maatwerk mogelijk maakt, zal er mogelijk minder noodzaak zijn om verschillende trajecten binnen opleidingen in te richten. Dat zal meer overzicht creëren en kan leiden tot eenduidiger vorm- en naamgeving van routes naar het leraarschap. We specificeren onze aanbevelingen hieronder voor verschillende doelgroepen.

Aanbevelingen voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

- *Overzicht in routes:*
Zorg voor een helder stelsel van routes naar het leraarschap.
- *Getuigschriften en certificaten:*
Zorg voor eenduidige beschrijvingen van certificaten en getuigschriften op grond waarvan mensen hun bevoegdheid kunnen aantonen en leg dat vast in de verschillende wetgeving waarin die certificaten genoemd worden.
- *Getuigschriften en certificaten:*
Ga na of de definitie van lerarenopleiding in de WHW nadere specificering behoeft.
- *Kwaliteitsborging eindniveau lerarenopleiding:*
Geef in de wetten rondom zij-instroomtrajecten de examencommissie van de lerarenopleiding die het zij-instroomtraject verzorgt een expliciete rol bij de borging van het eindniveau.
- *Accreditatie en toezicht:*
Breng alle routes naar het leraarschap, waaronder de zij-instroomtrajecten, onder de reikwijdte van het accreditatiestelsel. Draag ook zorg voor mogelijkheden van toezicht op alle routes die leiden tot een bevoegdheid.
- *Accreditatie en toezicht:*
De wettelijke regeling rondom het opleiden voor het vak O&O behoeft aanpassingen.
- *Bevoegdheidsstelsel:*
Maak bij eventuele aanpassingen in het bevoegdheidsstelsel onderscheid tussen routes die leiden tot een eerste bevoegdheid, die enkel en alleen aangeboden mogen worden als opleidingen volgens de WHW en routes die leiden tot een aanvullende bevoegdheid. De laatste kunnen modulair aangeboden worden. Draag bij deze modules zorg voor kwaliteitsborging door een examencommissie van een lerarenopleiding, accreditatie en toezicht.

Aanbevelingen voor lerarenopleidingen

- *Overzicht in routes:*
Overweeg om met lerarenopleidingen onderling nadere afspraken te maken over vorm- en naamgeving van routes voor mbo'ers, verkorte deeltijd en de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs. Dit vergroot de overzichtelijkheid voor studenten en voor visitatiepanels.
- *Registratie:*
Laat indien dat nog niet is gebeurd in Croho registreren dat er wordt opgeleid voor wettelijk vastgelegde beroepsvereisten.

Aanbevelingen voor opleidingen die geen lerarenopleiding zijn, maar wel opleiden tot leraar

- *Kwaliteitsborging eindniveau lerarenopleiding:*
Betrek lerarenopleidingen bij het verzorgen van het onderwijs van de educatieve specialisatie en de educatieve minor. Maak daarbij het oordeel van de examencommissie van de lerarenopleidingen voorwaardelijk voor het uitreiken van het getuigschrift waarop een bevoegdheid staat vermeld.
- *Kwaliteitsborging eindniveau accreditatie:*
Breng de specialisatie die opleidt voor het leraarschap expliciet onder de aandacht van het visitatiepanel en houdt bij het samenstellen van het visitatiepanel rekening met expertise over het leraarschap.
- *Registratie:*
Laat in Croho registreren dat er wordt opgeleid voor wettelijk vastgelegde beroepsvereisten.

Aanbevelingen voor instellingen hoger onderwijs

- Ga na welke opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn, leiden tot een onderwijsbevoegdheid. Draag er vervolgens zorg voor dat bij die opleidingen:
 - *Kwaliteitsborging eindniveau lerarenopleiding:*
Een lerarenopleiding binnen de instelling (of van een andere hogeronderwijsinstelling) betrokken is bij het verzorgen van het onderwijs voor van dat deel van de opleiding dat leidt tot een onderwijsbevoegdheid;
 - *Kwaliteitsborging eindniveau lerarenopleiding:*
De examencommissies van die lerarenopleiding betrokken is bij de kwaliteitsborging ervan;
 - *Kwaliteitsborging eindniveau accreditatie:*
Dit traject bij de accreditatie van die opleiding expliciet wordt vermeld. Het visitatiepanel dient dan de kennis te hebben om te kunnen beoordelen of het traject tot de wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen opleidt;
 - *Registratie:*
De wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen in Croho worden vermeld.
- *Verkorting en versnelling:*
Zie erop toe dat opleidingen bij verkorten en versnellen van opleidingen de totale studielast voldoende onderbouwen in termen van vrijstellingen en studie-inspanningen. Bij opleidingen die participeren in de flexibiliseringspilots leeruitkomsten kan dit door validering van leeruitkomsten. Let hierbij ook op

gecombineerde opleidingen, waarbij twee getuigschriften worden verkregen. Deze opleidingen kunnen alleen gecombineerd worden op basis van individueel verleende vrijstellingen voor studieonderdelen.

6.3 Nader onderzoek

- Van drie routes hebben we op grond van de antwoorden van de instelling niet kunnen bepalen om wat voor soort route het gaat en op grond waarvan een bevoegdheid wordt verleend. De inspectie zal de betreffende instellingen nadere vragen stellen over die routes.
- Door de gekozen onderzoeksopzet is beperkt nagegaan welke routes verzorgd worden door opleidingen die geen lerarenopleidingen zijn. De inspectie is van plan alle hogeronderwijsinstellingen per brief te vragen dit na te gaan en te verzoeken de aanbevelingen van dit rapport op die routes toe te passen.
- In dit onderzoek is niet nagegaan of de verkorting en versnelling van de opleidingen op de wettelijke correcte manier is verlopen. In een aantal gevallen roept de data de vraag op of verkorting en versnelling van opleidingen correct verloopt. Dit onderwerp zal worden opgenomen in het meerjarendossier 'Nieuw aanbod' in het jaarwerkplan van de inspectie hoger onderwijs. Dit wordt binnen dat dossier gerelateerd aan de huidige ontwikkelingen richting flexibilisering van het hoger onderwijs zoals genoemd in de strategische agenda hoger onderwijs (OCW, 2019c). Ook zal de inspectie hoger onderwijs in overleg treden met de Vereniging Hogescholen en Vereniging van Universiteiten over de vormgeving en het vrijstellingenbeleid van gecombineerde opleidingen.

7 Afkortingen

- BRON HO: Basis Register Onderwijs Hoger Onderwijs
- CPION: Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland.
- Croho: Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
- Hbo: hoger beroepsonderwijs
- ICL: Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen. De Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL) is de commissie waarin de lerarenopleidingen van de Nederlandse universiteiten hun beleid afstemmen en coördineren. De ICL werkt in de beleidsontwikkeling en –uitvoering nauw samen met de Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU).
- Mbo: middelbaar beroepsonderwijs
- NRTO: Nederlandse Raad voor Training en Opleiding
- NVAO: Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
- Po: primair onderwijs
- VH: Vereniging Hogescholen
- Vho: voorbereidend hoger onderwijs
- Vo: voortgezet onderwijs
- VSNU: Vereniging van Nederlandse Universiteiten
- WEB: Wet educatie en beroepsonderwijs (wet gericht op het mbo)
- WEC: Wet op de expertisecentra (wet gericht op het speciaal onderwijs en speciaal voortgezet onderwijs)
- WHW: Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
- WPO: Wet op het primair onderwijs
- Wo: Wetenschappelijk onderwijs
- WVO: Wet op het voortgezet onderwijs
- ZiB: Zij-instroom in het Beroep

8 Literatuurlijst

Broek, A. van den, W. van Casteren (2018). *Tracks in het hoger onderwijs. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW*. ResearchNed. Geraadpleegd van: http://www.researchned.nl/wp-content/uploads/2019/01/Tracks-in-het-hoger-onderwijs_def.pdf

CBHO (2018). *Zaaknummer 2018/002* (betreffende een kopopleiding). Den Haag: College voor Beroep Hoger Onderwijs. Geraadpleegd van: <https://www.cbho.nl/zaken/voortgang-van-de-zaken/2018/08/07/uitspraak-in-zaak-2018-002>

DUO (2018). *Handboek onderwijsbevoegdheden DUO*, versie januari 2018. Geraadpleegd van: <https://duo.nl/particulier/onderwijsbevoegdheid/onderwijsbevoegdheid-bepalen.jsp>

Inspectie van het Onderwijs (2012). *Goed Verkort? Over de programmering en verantwoording van verkorte hbo-opleidingen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/publicaties/2012/11/09/goed-verkort-over-de-programmering-en-verantwoording-van-verkorte-hbo-opleidingen>

Inspectie van het Onderwijs (2017). *Sectoren hoger onderwijs*. <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/hoger-onderwijs/sectoren>

Inspectie van het Onderwijs (2019). *Maatwerk voor aankomende leraren. Een onderzoek naar maatwerk in deeltijd lerarenopleidingen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2019/09/17/maatwerk-voor-aankomende-leraren>

NVAO (2018). *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, 2018*. Den Haag: NVAO. Geraadpleegd van: <https://www.nvao.net/nl/publicaties/beoordelingskader-accreditatiestelsel-nederland-2018>

OCW (2018). *Pilots flexibilisering*. Den Haag: ministerie van OCW. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-ond>

OCW (2019a). *Kamerbrief aan de leraar*. Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aan de Tweede Kamer, 16 januari 2019. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/01/16/kamerbrief-over-de-versterking-van-de-leraar>

OCW (2019b). *Naar een aantrekkelijker onderwijsarbeidsmarkt*. Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media aan de tweede kamer, d.d. 2 juli 2019. Den Haag: Ministerie van OCW. Geraadpleegd

van: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z14000&did=2019D28797

OCW (2019c). *Houdbaar voor de toekomst. Strategische Agenda Hoger Onderwijs*. Den Haag: Ministerie van OCW. Geraadpleegd

van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/02/bijlage-1-strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek-houdbaar-voor-de-toekomst>

Onderwijsraad (2018). *Ruim baan voor leraren*. Den Haag: De Onderwijsraad. Geraadpleegd

van: <https://www.onderwijsraad.nl/upload/documents/publicaties/volledig/Ruim-baan-voor-leraren.pdf>

VH/VSNU (2019). *Position paper VSNU-VH doorontwikkeling binair stelsel*. Geraadpleegd

van: <https://vsnu.nl/files/documenten/Nieuwsberichten//Position%20paper%20VH%20VSNU%20binair%20stelsel%20september%202019.pdf>

VSNU (2017). *Academische routes naar het leraarschap (infographic)*. Geraadpleegd

van: <https://vsnu.nl/files/documenten/Domeinen/Onderwijs/Infographic%20Academische%20routes%20naar%20het%20leraarschap.pdf>

Bijlage I – Onderzoeksopzet

Onderzoeksmethode

Voorbereiding dataverzameling

Ter voorbereiding van de dataverzameling hebben we de reeds aanwezige data over het bestaande aanbod aan routes naar het leraarschap geïnventariseerd. We hebben een inventarisatie gemaakt per bevoegdheidsgebied van de typen routes en de omvang, aantal studiepunten, duur, instroomeisen/doelgroep) van deze routes. Daarnaast hebben we gekeken naar samenwerking met andere partijen (welke, vorm) en NVAO-accreditatie. We hebben gebruik gemaakt van bestaande databestanden en literatuur zoals: CROHO, CPB en Maatwerk interviews (vragen over routes). Er is tevens een beperkte inventarisatie gedaan van routes naar het leraarschap in een selectie van accreditatiebesluiten en –rapporten van lerarenopleidingen.

Dataverzameling

We beoogden de inventarisatie van routes naar het leraarschap compleet te maken door een uitvraag per brief te doen bij instellingen die in het studiejaar 2018/2019 lerarenopleidingen verzorgen. We hebben de selectie gedaan op basis van de sectorindeling van de inspectie. In CROHO staan opleidingen ingedeeld in 10 sectoren. De inspectie van het onderwijs heeft die sectoren nader ingedeeld in subsectoren en subsubsectoren (Inspectie van het Onderwijs, 2017). Instellingen die opleidingen verzorgen die in de sectorindeling van de inspectie een van de volgende subsectorcategorieën hebben: pabo, ulo, 2egraads hbo, 1egraads lerarenopleidingen (hbo ma) of kunst/lichamelijke opvoeding (ongegradeerde opleidingen), zijn in dit onderzoek benaderd. Daarnaast zijn drie universiteiten benaderd die enkel educatieve minoren/modules verzorgen.

We hebben 50 onderwijsinstellingen die routes naar het leraarschap aanbieden een overzicht aangeboden van de routes naar het leraarschap die bij ons bekend zijn. De verzamelde data over de duur, vooropleiding, samenwerking en NVAO-accreditatie was in het aangeboden overzicht verwerkt. Alle instellingen hebben de vragenlijst ingevuld. We hebben de instellingen gevraagd de informatie te controleren op onjuistheden en aan te vullen waar nodig. De instellingen hebben in een beperkt aantal gevallen niet alle vragen ingevuld.

We hebben instellingen gevraagd voor iedere route die zij aanbieden (e.g., voltijd, deeltijd, verkorte deeltijd, etc.) de onderstaande vragen te beantwoorden:

1. Wordt na afronding van de route een Ad-, bachelor- of mastergraad verleend?
Zo ja, welke graad? Zo nee, wat wordt op het afsluitende certificaat vermeld?
2. Tot welke onderwijsbevoegdheid leidt de route?
3. Wat is de omvang van de route in aantal ECTS?
4. Wat is de nominale duur van de route?
5. Wat is het aantal unieke hoofdschrijvingen in collegejaar 2018-2019?
6. Wat zijn de instroomeisen/wat is de doelgroep? (vooropleiding, (werk)ervaring)
7. Wordt de route aangeboden als contractonderwijs (ja of nee)?
8. Kan de route verkort worden? Zo ja:
 - 1) hoe komt deze verkorting tot stand;

- 2) met hoeveel ECTS kan de route ingekort worden,
 - 3) wat is de kortst mogelijke tijd om de route af te ronden?
9. Is de route (mee)beoordeeld tijdens de meest recente visitatie ten behoeve van de NVAO-(her)accreditatie?
 10. Hoe wordt de kwaliteit van het eindniveau (de bekwaamheidseisen) van de route geborgd?
Geef aan hoe de kwaliteit wordt geborgd van de
 - 1) vakinhoudelijke bekwaamheid,
 - 2) vakdidactische bekwaamheid,
 - 3) pedagogische bekwaamheid.
 11. Hoe wordt de kwaliteit geborgd van het deel van de opleiding dat op de werkplek wordt verzorgd?
 12. Als de route zij-instroom betreft, wordt er gebruik gemaakt van een assessmentbureau van de eigen instelling? Zo nee, welk assessmentbureau wordt ingeschakeld? (niet voor PDG)^{4 8}
 13. Overige opmerkingen of uitleg over de route
Vragen voor gehele categorie lerarenopleidingen:
 14. Is de instelling betrokken bij het verzorgen van onderwijs bij opleidingen die geen lerarenopleiding zijn maar wel leiden tot een lesbevoegdheid? Zo ja, voor welke opleiding(en) en hoe is het onderwijs vormgegeven?
 15. Wordt er samengewerkt met partijen die niet erkend zijn als (hoger) onderwijsinstelling (bv onderwijsbemiddelingsbureaus, commerciële onderwijsaanbieders)? Zo ja,
 - 1) voor welke routes wordt er samengewerkt;
 - 2) met welke partijen wordt er samengewerkt;
 - 3) hoe ziet deze samenwerking eruit?

Dataverwerking

Een inventarisatie van de wettelijke regelgeving

De inspectie heeft een inventarisatie gemaakt van de verschillende wettelijke regelingen van de routes, met name van de kopopleiding, zij-instroom in het beroep in po en vo, zij-instroom in het beroep in mbo, de educatieve minor, de educatieve module, de vwo-route en de verkorte deeltijd voor hoogopgeleiden, de leergang lichamelijke opvoeding voor leraren primair onderwijs, het traject groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader, en de verschillende trajecten PIE, D&P waarmee leraren zich kunnen bijscholen om les te kunnen geven in de nieuwe profielvakken in het vmbo.

Toegevoegde routes

Een beperkt aantal routes is gedurende het onderzoek toegevoegd. Het betreft enerzijds routes die door de instellingen op de ingevulde vragenlijst is aangevuld, anderzijds routes die op een andere manier onder de aandacht kwamen van de onderzoekers. Deze routes zijn toegevoegd aan de route-overzichten, waarbij we waar nodig na consultatie van websites informatie hebben toegevoegd. De volgende routes zijn door de instellingen op de vragenlijst aangevuld:

- Een universiteit biedt twee tracks academische eerstegraads docent aan. Bij succesvolle afronding van de opleiding Master Soil, water Atmosphere en de educatieve minor kan de student eerstegraads leraar natuurkunde worden. En bij een succesvolle afronding van de opleiding master moleculair life sciences

en de educatieve minor kan de student eerstegraads leraar scheikunde worden.

- Een andere universiteit biedt een specialisatie Science and Education binnen een aantal tweejarige masteropleidingen in de faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica . Afhankelijk van de gekozen master kan de student eerstegraads leraar natuurlijk, wiskunde, scheikunde of biologie worden.
- Specialisatie binnen de bacheloropleiding ICT van een hogeschool, leidend tot een tweedegraads bevoegdheid Informatiekunde en ICT. Deze hogeschool is ook bezig met het ontwikkelen van een dergelijke specialisatie binnen de bacheloropleiding automotive. Deze laatste is niet toegevoegd, omdat het onderzoek het jaar 2018/2019 betreft.
- NT2, Nederlands als Tweede Taal

De volgende routes zijn toegevoegd nadat zij op een andere manier nadien onder de aandacht kwamen van de onderzoekers:

- Educatieve minor van een universiteit.
- Module bekwaamheid rekenonderwijs in vo en vho
- Cursus O&O voor vo en vho door Stichting Technasium.
- Nascholing media-gebied, IT-gebied of ITgt tbv bevoegdheid van het vak informatiekunde / informatietechnologie in vo.
- Extra scholing voor leraren vmbo waarmee ze kunnen aantonen te kunnen voldoen aan de bekwaamheidseisen van de profielvakken vmbo. Het gaat om het professionaliseringstraject PIE (produceren, installeren en energie), de minor D&P (Dienstverlening en producten), de nascholing recreatie en de training transport. Het professionaliseringstraject PIE en de minor D&P waren op de vragenlijst opgenomen, de nascholing recreatie en de training transport niet.

Onduidelijke routes

Van een aantal routes is de informatie in dermate onvolledig dat we ze niet konden bepalen om wat voor soort route het ging. De routes zijn niet meegenomen in dit rapport. Het betreft:

- Een opscholingstraject van 30 EC verzorgd door een instelling, bedoeld voor leraren met tweedegraadsbevoegdheid die onbevoegd lesgeven in de bovenbouw. Op grond van de antwoorden van de instelling kan niet worden bepaald om wat voor soort route het gaat en op grond waarvan een bevoegdheid wordt verleend.
- Twee promovenditrajecten. Door onduidelijkheid in de antwoorden is niet duidelijk om wat voor soort routes het gaat en op grond waarvan een bevoegdheid wordt verleend.
- Een zij-instroomtraject Lichamelijke Opvoeding. Door tegenstrijdigheid in de antwoorden is niet duidelijk of dit traject daadwerkelijk een traject betreft in het kader van zij-instroom in het beroep of een verkorte deeltijdopleiding.
- Een verkorte deeltijd met omvang van 2 jaar, maar 25 EC. Mogelijk betreft dit een typefout.

Bijlage II – Wetgeving van routes

Deze tabel beschrijft de wetgeving die van toepassing is op de in dit onderzoek onderzochte routes die leiden tot een bevoegdheid. Daarnaast wordt aangegeven of het een eerste bevoegdheid of een aanvullende bevoegdheid betreft of dat er sprake is van bevoegdheidsbehoud. In deze tabel zijn niet opgenomen de routes die niet leiden tot een bevoegdheid.

Kolom 2: Bevoegdheid: Po/ 2egraads/ beperkte 2egraads/ Bevoegd voor vmbo basis-kader / 1egraads/ lo/ Kunst

Kolom 3: Eerste of aanvullende bevoegdheid: 1e bevoegdheid / aanvullende bevoegdheid (eventueel gespecificeerd naar horizontaal aanvullende bevoegdheid of verticaal aanvullende bevoegdheid) / bevoegdheidsbehoud

Kolom 4: Opleiding, traject, ZiB of andere route: Opleiding in de zin van de WHW/ traject binnen opleiding in de zin van de WHW/ zij-instroomtraject/ andere route

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zij of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
Pabo vt, dt, du	PO	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Pabo deeltijd flex	PO	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra . Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, hoofdstuk 2, experiment leeruitkomsten
Vwo-route pabo	PO	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW, art 7.9a WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Blended pabo	PO	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Verkorte deeltijd	PO	1 ^e bevoegdheid/ aanvullende bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Versnelde	PO	1 ^e	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
deeltijd		bevoegdheid/ aanvullende bevoegdheid					b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Verkorte voltijd	PO	1 ^e bevoegdheid/ aanvullende bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Mbo-route	PO	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Teachers college bachelor lerarenopleiding vt, dt, du	Pabo	2 ^e -graads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De artikelen 35a en 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, De artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra , WHW
Academische lerarenopleiding primair onderwijs (alpo)	PO	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Wetenschappelijke pabo aan de Radbouduniversiteit	PO	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1° , 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra .
Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs voor groepen 3 t/m 8 ^{4 9}	PO	Horizontaal aanvullende bevoegdheid (voor leraren po)	Andere route	Onbekend. De op CPION geregistreerde	Nee	Onbekend. De op CPION geregistreerde cursusse	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, en Artikel 3, lid 2, van de WPO en de WEC. Regeling aanvullend getuigschrift zintuiglijke en lichamelijke oefening primair onderwijs

^{4 9} "Mede gelet op artikel 186, lid 2, van de WPO, zoals dat luidde voor 1 augustus 2006, geeft in elk geval het pabo-getuigschrift, behaald vanaf 1 september 2005 en bij enkele getuigschriften dus al eerder (zie hiervoor), alleen bevoegdheid voor lichamelijke oefening voor de eerste twee leerjaren. Voor de hogere leerjaren is het bezit van het getuigschrift van de leergang bewegingsonderwijs PO vereist. Artikel 3, lid 2, van de WPO en de WEC (voor 1 augustus 2006 artikel 3, lid 2 en 3 van het Bevoegdhedenbesluit WPO, zoals dat op 31 juli 2006 luidde), regelt de bevoegdheid voor het vak lichamelijke oefeningen in de leerjaren 3 tot en met 8 van het primair onderwijs." (Handboek onderwijsbevoegdheden DUO, versie januari 2018). Zie ook Subsidieregeling post-initiële leergang bewegingsonderwijs en de Regeling aanvullend getuigschrift zintuiglijke en lichamelijke oefening primair onderwijs.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
				cursussen worden verzorgd door instellingen en hogere onderwijsinstellingen		worden verzorgd door instellingen en hogere onderwijsinstellingen	
Zij-instroom in het Beroep primair onderwijs	PO	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, en de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op het primair onderwijs , de artikelen 3, eerste lid, onder b.1°, 32, zesde lid , en 32a, eerste en vierde lid, van de Wet op de expertisecentra . De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in po en so, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 176a t/m j WPO, artikel 162d t/m 162m WEC, en het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Hbo bachelor lerarenopleiding vt, dt, du	2egraads	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Hbo bachelor lerarenopleiding deeltijd flex	2egraads	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, hoofdstuk 2, experiment leeruitkomsten
Vwo-route Hbo bachelor lerarenopleiding	2egraads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW, art 7.9a WHW
Hbo bachelor lerarenopleiding, onvolledige opleiding ihkv pilots flexibilisering	2egraads	1 ^e bevoegdheid of aanvullende bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW, Hoofdstuk 3 Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs.
Kopopleiding hbo bachelor	2egraads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs,

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
lerarenopleiding							Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW Artikel 6a.1 van de regeling studiefinanciering 2000 en de bijbehorende conversietabel. Zie https://wetten.overheid.nl/BWBR0011595/2019-09-01#Hoofdstuk6a
Zij-instroom in het Beroep voortgezet onderwijs	2 ^e graads	1 ^e bevoegdheid of aanvullende bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Pedagogisch Didactisch getuigschrift	Benoembaar voor het mbo	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in mbo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 4.2.1 en 4.2.4 en 4.2.5 Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB).
Zij-instroom docent beroepsonderwijs: produceren, installeren, en energie	2 ^e graads	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> . Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO , bijlage 2. https://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2019-01-01#Bijlage2
Verkorte deeltijd	2 ^e graads	1 ^e bevoegdheid/aanvullende bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Verkorte voltijd	2 ^e graads	1 ^e bevoegdheid/aanvullende bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Educatieve specialisatie binnen hbo bachelor ⁵⁰	2 ^e graads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Nee	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Minor	2 ^e graads	1 ^e	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO,

⁵⁰ Bijvoorbeeld de specialisatie Educatie binnen de bacheloropleiding ICT van een hogeschool, leidend tot een tweedegraadsbevoegdheid Informatiekunde en ICT.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route	
Dienstverlening en producten		bevoegdheid/aanvullende bevoegdheid					Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO , bijlage 2. https://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2019-01-01#Bijlage2	
Extra scholing tbv bevoegdheid profielvakken vmbo. ^{5 1}	2egraads	Bevoegdheidsbehoud	Andere route	Ja en nee ^{5 2}	Nee	Ja en nee (zie voetnoot 4)	Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO , bijlage 2. https://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2019-01-01#Bijlage2	
Module MVI tbv profielvak vmbo Media vormgeving en ict. ^{5 3}	2 ^e graads	Bevoegdheidsbehoud	Andere route	Ja	Nee	Ja	Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo (tabel ontheffing) https://wetten.overheid.nl/BWBR0038570/2019-02-21#BijlageI	
Nascholing media-gebied, IT-gebied of itgt tbv bevoegdheid informatiekunde / informatietechnologie ^{5 4} .	2egraads	Bevoegdheidsbehoud	Andere route	Onbekend ^{5 5}	Nee	Onbekend (zie voetnoot 45)	Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO , bijlage 1. https://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2019-01-01#Bijlage1	
Rekenmodule voor leraren vo ^{5 6} .	2 ^e -graads	1 ^e -graads	Horizontaal aanvullende bevoegdheid	Andere route	Ja	Nee	Ja	Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, Regeling conversietabel getuigschriften en vakken VO, bijlage

^{5 1} De profielvakken vmbo mogen worden gegeven door leraren die in het bezit zijn van een getuigschrift waaruit blijkt dat voldaan is aan de bekwaamheidseisen van in de conversietabel genoemde vakken, mits in bepaalde gevallen aangevuld met de hier genoemde extra scholing. Het gaat om het professionaliseringstraject PIE (produceren, installeren en energie), de minor D&P (Dienstverlening en producten), de nascholing recreatie en de training transport. Mogelijk wordt de modules Bouwen, wonen en interieur (BWI) in 2021 toegevoegd aan de conversietabel. Op dit moment zijn deze modules in ontwikkeling bij twee hogescholen; totdat deze modules staan opgenomen in de conversietabel hebben de afrondende certificaten geen formele status.

^{5 2} Volgens de conversietabel moet de module PIE aangeboden worden door een geaccrediteerde lerarenopleiding, wordt de minor D&P verzorgd door een hogeschool, moet de nascholing recreatie voldoen aan de eisen van de beroepsgroep en moet de training transport gevalideerd zijn door de Onderwijscoöperatie.

^{5 3} Betreft module van een hogeschool voor het VMBO profielvak media, vormgeving en ict (MVI) .Deze module worden mogelijk in 2021 toegevoegd aan de conversietabel; tot die tijd heeft het afrondende certificaat niet direct recht op aanstelling als leraar in het vmbo. Op basis van het afrondende certificaat kan wel een bekwaamheidserkenning worden aangevraagd bij de minister (via DUO). Zie Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038570/2019-02-21#BijlageI>

^{5 4} Deze nascholing is bedoeld voor leraren met een getuigschrift informatica. Na het volgen van de nascholing op het gebied van media is de leraar vo bevoegd het vak Informatiekunde/ Informatietechnologie te geven.

^{5 5} Er worden in de conversietabel geen eisen gesteld aan wie dit aanbiedt.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding / pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
Onderzoek & Ontwerp voor leraren vo.	2 ^e -graads	1 ^e -graads	1 ^e bevoegdheid/ Horizontaal aanvullende bevoegdheid	Andere route	Nee ^{5,7}	Nee	Nee, door de stichting Technasium. Zie noot 8.
WO Educatieve minor	Beperkte 2egraads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja, in de meeste gevallen ^{5,8} .	Ja ^{5,9}	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW Regeling verwantschap educatieve minor https://wetten.overheid.nl/BWBR0028148/2018-12-18
WO Educatieve module (=inhoudelijk gelijk aan educatieve minor)	Beperkte 2egraads	1 ^e bevoegdheid	Andere route	Ja, in de meeste gevallen. Zie noot 10.	Niet duidelijk	Ja	Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, Hoofdstuk 4 Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, https://wetten.overheid.nl/BWBR0037837/2019-09-12/#Hoofdstuk4 Regeling verwantschap educatieve minor https://wetten.overheid.nl/BWBR0028148/2018-12-18
Groepsleerkracht vmbo basis-kader ^{6,0}	Bevoegd voor onderbouw vmbo basis/kader	Verticaal aanvullende bevoegdheid	Andere route	Ja	Nee	Ja	Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo , tabel 1 (tabel ontheffing) zie https://wetten.overheid.nl/BWBR0038570/2019-02-21 Besluit ontheffing gecertificeerde pabo-gediplomeerden voor de onderbouw vmbo basis- en kader, zie https://wetten.overheid.nl/BWBR0041926/2019-04-01
Nt2 ^{6,1}	bevoegd les te	Verticaal	Andere	Ja	Nee	Ja	Beleidsregel ontheffing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo ,

^{5,6} Deze nascholing is bedoeld voor leraren van een willekeurig vak anders dan wiskunde, scheikunde, natuurkunde of economie. Deze leraar mag het vak rekenen geven in het vo/vho, mits aangevuld met het vak Rekenen (zoals aangeboden bij de lerarenopleiding Wiskunde), of: mits aangevuld met een post-hbo traject Rekendidactiek gebaseerd op het raamwerk scholing en nascholing rekendocent vo/mbo (zoals aangeboden door de lerarenopleiding Wiskunde). Hetgeen blijkt uit een aantekening op het getuigschrift respectievelijk uit een certificaat.

^{5,7} Deze scholing is bedoeld voor leraren met een naar het oordeel van het bevoegd gezag voldoende verwant vak. Volgens de conversietabel wordt het O&O-certificaat afgegeven door de Stichting Technasium. De stichting Technasium werkt samen met lerarenopleidingen van een hogeschool en een universiteit.

^{5,8} De educatieve minor wordt ook aangeboden door vier universiteiten die verder geen lerarenopleidingen verzorgen. De eerste betreft daarbij de lerarenopleidingen van een hogeschool, een tweede betreft daarbij de lerarenopleidingen van een andere universiteit. Bij de derde wordt de Educatieve minor verzorgd door een educatieve leerstoelgroep van de universiteit zelf. Van een vierde universiteit weten we niet of een lerarenopleiding van een andere universiteit betrokken is bij het verzorgen van het onderwijs van de educatieve minor, omdat we die abusievelijk niet bevroegd hebben.

^{5,9} De educatieve module is onderdeel van een vakbachelor en moet volgens de WHW meegeaccrediteerd met de hele opleiding. In de meeste gevallen worden de educatieve module echter verzorgd door de lerarenopleiding binnen de eigen instelling. In die gevallen zijn er afspraken gemaakt met de NVAO over de beoordeling van deze module: instellingen kunnen er voor kiezen de educatieve module te laten beoordelen gelijktijdig met de academische lerarenopleidingen (ulo's) of met de vak-bachelors.

^{6,0} Pabo-gediplomeerden die (eerder) het certificaat 'Groepsleerkracht onderbouw vmbo basis/kader' hebben behaald staan bevoegd voor de klas in de onderbouw van het vmbo basis/kader. Met het certificaat mag de leraar lesgeven in de vakken Nederlands en rekenen-wiskunde en de keuzevakken die gekozen zijn bij het behaalde certificaat.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
	geven in alle vakken in een Int. Schakelklas	aanvullende bevoegdheid	route				tabel 1 (tabel ontheffing) zie https://wetten.overheid.nl/BWBR0038570/2019-02-21
Hbo master, vt, dt en du	1egraads	Verticaal aanvullende bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Eenjarige Wo master (ulo) Vt, dt en du	1egraads	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Tweejarige wo master (geïntegreerde master, ulo) Vt, dt en du	1egraads	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Promovenditraject ^{6 2}	Beperkte of 1 ^e -2egraads	1 ^e bevoegdheid	Andere route	ja	Niet duidelijk	Ja	Onduidelijk. De beperkte tweedegraads bevoegdheid zal mogelijk middels de educatieve minor/module plaatsvinden. Hoe de eerstegraads route geregeld is, is niet duidelijk.
Verkorte wo master (ulo), deeltijd	1egraads	Horizontaal of verticaal aanvullende bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Zij-instroom in het Beroep VO	1egraads	1 ^e bevoegdheid en verticaal aanvullende bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .

^{6 1} Pabo-gediplomeerden die een aanvullende post-hbo NT2-certificaat hebben of twee jaar werkervaring in NT2-onderwijs aangevuld met NT-scholing, mogen lesgeven in alle vakken in een Internationale Schakelklas, die voorbereid op instroom in reguliere klassen.

^{6 2} Betreft routes van lerarenopleidingen van twee universiteiten.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
Trainees in het onderwijs (zij-instroom)	1e graads	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Teach for Amsterdam (zij-instroom)	1e graads	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Aan de slag voor de klas (zij-instroom)	1e graads	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Opscholingstraject ^{6.3}	1e graads	Verticaal aanvullende bevoegdheid	Andere route	Ja	Nee	Ja	Onduidelijk
Educatieve specialisatie binnen wo master ^{6.4}	1e graads	1 ^e bevoegdheid	Traject	Nee	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Hbo bachelor lerarenopleiding vt, dt en du	Ongegradeerd kunst	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Verkorte deeltijd	Ongegradeerd kunst	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Verkorte voltijd	Ongegradeerd kunst	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs,

^{6.3} Betreft een opscholingstraject van 30 EC verzorgd door een universiteit, voor leraren met tweedegraadsbevoegdheid die onbevoegd lesgeven in de bovenbouw, geselecteerd dmv assessments en aanbevelingsbrief schoolbestuur.

^{6.4} Betreft drie beta-masters van drie universiteiten.

Route	Bevoegdheid	Eerste of aanvullende bevoegdheid	Opleiding, traject, zib of andere route	Lerarenopleiding/ pabo	Wettelijk verplichte NVAO-accreditatie	Verzorgd door erkende HO instelling:	Wettelijke grondslag van het verkrijgen van een bevoegdheid na het met succes afronden van de route
							Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Kopopleiding	Ongegradeerd kunst	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW Plus artikel 6a.1 van de regeling studiefinanciering 2000 en de bijbehorende conversietabel. Zie https://wetten.overheid.nl/BWBR0011595/2019-09-01#Hoofdstuk6a
Zij-instroom	Ongegradeerd kunst	1 ^e bevoegdheid	Zib	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW De wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .
Hbo bachelor lerarenopleiding vt, dt	Ongegradeerd lo	1 ^e bevoegdheid	Opleiding	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Verkorte voltijd	Ongegradeerd lo	1 ^e bevoegdheid	Traject	Ja	Ja	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, WHW
Zij-instroom	Ongegradeerd lo	1 ^e bevoegdheid	Zib (?)	Ja	Nee	Ja	Artikel 33, eerste lid, onder b, WVO, Artikel 36, eerste, vierde en vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, Ev. wetgeving rondom Zij-instroom in het Beroep in vo, staat in artikel 7a.1 t/m 7a.5 WHW, artikel 118j t/m s WVO, en in het <i>Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs</i> .

Bijlage III – Mogelijk versnelde routes

Tabel. Een overzicht van de mogelijk versnelde routes (per bevoegdheid en type) die een kortere nominale duur hebben dan verwacht wordt aan de hand van het gerapporteerde aantal studiepunten of waarbij is aangegeven dat de route versneld kan worden, met achtereenvolgens de door instellingen gerapporteerde instroomeisen, mogelijkheid tot verkorting of versnelling en de manier waarop de eventuele verkorting tot stand komt. In kleur is onderscheid gemaakt tussen drie categorieën: 1) routes met een variabele duur waarbij instellingen aangeven dat deze verkort kunnen worden (blauw), 2) routes met een vaste nominale duur, waarbij instellingen aangeven dat er niet verkort kan worden (groen), 3) routes waarbij instellingen aangeven dat deze versneld kunnen worden (geel).

Bevoegdheid	Route	ECTS (verwachte nominale duur)	Nominale duur	Instroom-eisen	Verkorting	Methode verkorting	Aantal routes		
Primair onderwijs	Blended pabo	240 (4)	2 of 4 jaar	Vwo of hbo-propedeuse	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven	1		
	Duaal	240 (4)	2-4 jaar	Vwo; of havo of mbo4 met voldoende kennis van de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek, icm aanstelling	Ja	Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid	1		
	Verkorte deeltijd		240 (4)	2-3 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Geen antwoord	1	
							Vrijstellingen worden afgegeven	2	
				2-2,5 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven	1	
				180 (3)	2-3 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid	1
					2,5-3 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding / toelatingsassessment bij vwo-vooropleiding, AD of hbo-/wo-propedeuse	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven op individueel niveau	1
	2 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven	1				

Bevoegdheid	Route	ECTS (verwachte nominale duur)	Nominale duur	Instream-eisen	Verkorting	Methode verkorting	Aantal routes
		240 (4)	2-4 jaar	HBO of WO bachelor en een intake procedure. Evt. vrijstellingen worden op basis van de intake door de examencommissie op in individueel niveau toegekend	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven door examencommissie op individueel niveau	3
Zegraads	Deeltijd	240 (4)	2-4 jaar	Havo, vwo diploma, voor een aantal vakgebieden geldt aanvullende eisen t.a.v. Het vakkenpakket. Deze zijn wettelijk bepaald. Mbo- niveau 4. 21+ toets.	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven door examencommissie op individueel niveau	1
			1-4 jaar	Vwo, havo of mbo4, of een hbo/wo bachelor die niet of onvoldoende aansluit bij schoolvak	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven	1
	Verkorte deeltijd	240 (4)	2-3 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Geen antwoord	1
						Vrijstellingen worden afgegeven	1
			1-4 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven	1
Ongegradeerd kunst	Verkorte deeltijd	240 (4)	2 jaar	Bachelor Design / FA, toelatingsprocedure	Ja	Vrijstellingen worden afgegeven door examencommissie op individueel niveau	1
Primair onderwijs	Academische lerarenopleidi ng primair onderwijs (alpo)	300 (5)	4 jaar	Vwo of hbo-propedeuse	Nee	Nvt	1
		240 (4)	3 jaar	Vwo of hbo-propedeuse	Nee	Nvt	1
	Verkorte deeltijd	240 (4)	2-3 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Nee	Nvt	1
		180 (3)	2,5 jaar	Bachelorsdiploma, VWO na assessment	Nee	Nvt	1
				Hbo vooropleiding	Nee	Nvt	1
Primair onderwijs + ALO	Pabo + ALO	480 (8)	5 jaar	Vwo of havo of mbo4 met voldoende kennis van de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek	Nee	Nvt	1

Bevoegdheid	Route	ECTS (verwachte nominale duur)	Nominale duur	Instream-eisen	Verkorting	Methode verkorting	Aantal routes	
2egraads	Verkorte deeltijd	240 (4)	2 jaar	Afgeronde bacheloropleiding in het educatieve domein.	Nee	Nvt	1	
				Hbo/Wo Bachelor/Master die voldoende aansluit bij schoolvak	Nvt	Nvt	1	
Ongegradeerd kunst	Verkorte Voltijd of deeltijd	240 (4)	2 jaar	Docent beeldende kunst en vormgeving op maat: mensen met een afgeronde kunstopleiding of een tweedegraads docentopleiding (bachelor); docent muziek op maat: mensen met een afgeronde muziek- of muziektherapie-opleiding (bachelor)	Nvt	Nvt	1	
Ongegradeerd lo	Verkorte voltijd	240 (4)	3 jaar	Mbo-4 Sport en Bewegen	Nee	Nvt	1	
Primair onderwijs	Academische lerarenopleiding primair onderwijs	240 (4)	4 jaar	Vwo; of havo met voldoende kennis van de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek en voor havisten aanvullend interview op de onderzoekende houding	Nee wel versneld	Nvt	1	
	Deeltijd	240 (4)	4 jaar	Vwo; of havo of mbo4 met voldoende kennis van de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek	Nee wel versneld	Nvt	2	
						Geen vrijstellingen maar versnelling	1	
			180 (3)	3 jaar	Hbo, wo	Versneld	Nvt	1
	Verkorte deeltijd	240 (4)	2,5 jaar	Hbo- of wo-vooropleiding	Nee wel versneld	Geen vrijstellingen maar versnelling	1	
				2 jaar	Behaalde bachelor	Ja en versneld	Vrijstellingen worden afgegeven / Geen vrijstellingen maar versnelling	1
	Versnelde deeltijd	240 (4)	3 jaar	Mbo-4 onderwijsassistent of sterk verwant, relevante AD	Nee	Nvt	1	
Voltijd	240 (4)	4 jaar	Vwo; of havo of mbo4 met voldoende kennis van de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek	Nee wel versneld	Nvt	2		

Bevoegdheid	Route	ECTS (verwachte nominale duur)	Nominale duur	Instream-eisen	Verkorting	Methode verkorting	Aantal routes
						Geen vrijstellingen maar versnelling	1
2egraads	Voltijd	240 (4)	4 jaar	Vwo, havo of mbo4, of een hbo/wo bachelor die niet of onvoldoende aansluit bij schoolvak	Ja en versneld	Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid / Geen vrijstellingen maar versnelling	1
2egraads	Kopopleiding hbo-lerarenopleiding (bachelor) ^{6 5}	240 (4)	1 jaar	Conform verwantschapstabel	Ja	Op basis van vooropleiding, werkervaring of onderwijsbevoegdheid	1

^{6 5} De kopopleiding is standaard met 180 studiepunten verkort, op basis van de verwantschapstabel VO. Deze instelling heeft het formeel aantal studiepunten gerapporteerd, namelijk 240. Deze wordt niet meegenomen in de analyses over spoedcursussen.

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de
Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | maart 2020